

304 حدیث از حضرت امام کاظم (علیه السلام)

<?xml encoding="UTF-8">

حدیث 1

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لُقْمَانَ (عليه السلام) قَالَ لِابْنِهِ: تَوَاضَعْ لِلْحَقِّ تَكُنْ أَعْقَلَ النَّاسِ، وَإِنَّ الْكَيْسَ لَدَى الْحَقِّ يَسِيرٌ.»

امام کاظم (علیه السلام): لقمان به پسرش گفت: «در برابر حق، فروتن باش تا عاقل ترین مردم باشی. زیرک و با هوش، در برابر حق، آرام است.»

(الكافي: ج 1 ص 16 ح 12، بحار الأنوار: ج 78 ص 299 ح 1)

حدیث 2

امام کاظم (علیه السلام): «كَانَ لُقْمَانُ (عليه السلام) يَقُولُ لِابْنِهِ: ... يَا بُنَيَّ، خُذْ مِنَ الدُّنْيَا بُلْعَةً، وَلَا تَدْخُلْ فِيهَا دُخُولًا يَضُرُّ بِآخِرَتِكَ، وَلَا تَرْفُضْهَا فَتَكُونَ عِيَالًا عَلَى النَّاسِ.»

امام کاظم (علیه السلام): لقمان همواره به پسرش می گفت: «... پسر من! از دنیا به اندازه کفایت (نیاز) بگیر و آن چنان در دنیا فرو برو که به آخرت زیان رساند، و چنان هم رهایش نکن که سربار مردم گردی.»

(قصص الأنبياء: ص 190 ح 238، بحار الأنوار: ج 13 ص 416 ح 10)

حدیث 3

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لُقْمَانَ قَالَ لِابْنِهِ... يَا بُنَيَّ، إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ، قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ، فَلَتَكُنْ سَفِينَتُكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهَ، وَحَشَوْهَا الْإِيمَانَ، وَشِرَاعُهَا التَّوَكُّلَ، وَقَيِّمُهَا الْعَقْلَ، وَدَلِيلُهَا الْعِلْمَ، وَسُكَّانُهَا الصَّبْرَ.»

امام کاظم (علیه السلام): لقمان به پسرش گفت: «... ای پسر! دنیا دریای عمیقی است که بسیاری در آن غرق شده اند؛ پس باید کشتی [نجات] تو در آن، پروامندی از خداوند متعال باشد، و پل تو ایمان به خدا، و بادبان کشتی ات توکل، و متولی آن، خرد، و راه نمای آن، دانش، و مسافر آن، شکیبایی.»

(الکافی: ج 1 ص 16 ح 12)

حدیث 4

امام کاظم (علیه السلام): «كَانَ لُقْمَانُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَقُولُ لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ، إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ وَقَدْ غَرِقَ فِيهَا جِيلٌ كَثِيرٌ، فَلَتَكُنْ سَفِينَتُكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهَ تَعَالَى، وَلَيَكُنْ جِسْرُكَ إِيْمَانًا بِاللَّهِ، وَلَيَكُنْ شِرَاعُهَا التَّوَكُّلُ، لَعَلَّكَ - يَا بُنَيَّ - تَنْجُو وَمَا أَظُنُّكَ نَاجِيًا!»

امام کاظم (علیه السلام): لقمان همواره به پسرش می گفت: «ای پسر! دنیا دریایی است که گروه های بسیاری در آن، غرق شده اند. پس باید کشتی تو در آن، پروامندی از خدای متعال باشد و پل تو ایمان به خدا، و بادبان کشتی ات توکل، تا شاید - ای پسر! - نجات یابی، هر چند من گمان ندارم که نجات یابی!».

(قصص الأنبياء: ص 190 ح 238، بحار الأنوار: ج 13 ص 416 ح 10)

حدیث 5

امام کاظم (علیه السلام): «كَانَ لُقْمَانُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَقُولُ لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ، إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ، وَقَدْ غَرِقَ فِيهَا جِيلٌ كَثِيرٌ، فَلَتَكُنْ سَفِينَتُكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهَ تَعَالَى، وَلَيَكُنْ جِسْرُكَ إِيْمَانًا بِاللَّهِ، وَلَيَكُنْ شِرَاعُهَا التَّوَكُّلُ، لَعَلَّكَ - يَا بُنَيَّ - تَنْجُو وَمَا أَظُنُّكَ نَاجِيًا! يَا بُنَيَّ، كَيْفَ لَا يَخَافُ النَّاسُ مَا يُوْعَدُونَ، وَهُمْ يَنْتَقِصُونَ فِي كُلِّ يَوْمٍ، وَكَيْفَ لَا يُعِدُّ لِمَا يُوْعَدُ مَنْ كَانَ لَهُ أَجَلٌ يَنْفَدُ. يَا بُنَيَّ، خُذْ مِنَ الدُّنْيَا بُلْعَةً، وَلَا تَدْخُلْ فِيهَا دُخُولًا يَضُرُّ فِيهَا بِأَخْرَجَتِكَ، وَلَا تَرْفُضْهَا فَتَكُونَ عِيَالًا عَلَى النَّاسِ، وَصُمْ صِيَامًا يَقْطَعُ شَهْوَتَكَ، وَلَا تَصُمْ صِيَامًا يَمْنَعُكَ مِنَ الصَّلَاةِ؛ فَإِنَّ الصَّلَاةَ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الصَّوْمِ.»

امام کاظم (علیه السلام): لقمان پیوسته به پسرش می گفت: «پسر! دنیا دریاست و در آن، گروه های بسیاری غرق شده اند. پس باید کشتی تو در آن، پروا کردن از خدای تعالی، و پل تو ایمان به خدا، و بادبان کشتی ات توکل باشد، تا - پسر! - شاید نجات پیدا کنی؛ هر چند من گمان ندارم که نجات یابنده باشی. پسر! چگونه مردم از

آنچه وعده داده شده اند، نمی ترسند، در حالی که هر روز، از [عمر] آنان کاسته می شود؟! و چگونه کسی که اجلِ پایان پذیری دارد، برای آنچه وعده داده شده، مهیا نمی گردد؟! پسر! از دنیا به اندازه نیاز، بر گیر و چنان در آن وارد نشو که به آخرت زیان رساند، و آن را چنان رها نکن که سربارِ مردم شوی، و چنان روزه بگیر که شهوت را قطع کند و روزه ای نگیر که از نماز، بازت دارد؛ چرا که نماز، نزد خدا، از روزه بزرگ تر است».

(قصص الأنبياء: ص 190 ح 238، بحار الأنوار: ج 13 ص 416 ح 10)

حدیث 6

امام کاظم (علیه السلام): «ثَلَاثَةٌ يَجْلِبْنَ الْبَصَرَ: النَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَةِ وَ النَّظَرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَ النَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ؛

امام کاظم (علیه السلام): سه چیز دیده را روشنی می بخشد: نگاه به سبزه، نگاه به آب جاری و نگاه به صورت زیبا.»

(همان، ص 92)

حدیث 7

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تَدْخُلُوا الْحَمَّامَ عَلَى الرَّيِّقِ وَلَا تَدْخُلُوهُ حَتَّى تَطْعَمُوا شَيْئًا؛

امام کاظم (علیه السلام): ناشتا وارد حمام نشوید. وارد حمام نشوید مگر آن که چیزی خورده باشید.»

(کتاب من لایحضره الفقیه، ج 1، ص 116)

حدیث 8

امام کاظم (علیه السلام): «الْحَمَّامُ - يَوْمٌ وَ يَوْمٌ لَا - يُكْثِرُ اللَّحْمَ وَ إِدْمَانُهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ يُذِيبُ شَحْمَ الْكُلَيْتَيْنِ؛

امام کاظم (علیه السلام): یک روز در میان حمام رفتن، بر گوشت بدن می افزاید، و هر روز به حمام رفتن چربی کلیه ها را آب می کند [سبب لاغری می شود].»

(الکافی، ج 6، ص 496)

حدیث 9

امام کاظم (علیه السلام): «مَنِ اسْتَشَارَ لَمْ يَعْذَمْ عِنْدَ الصَّوَابِ مَادِحًا وَ عِنْدَ الْخَطِإِ عَاذِرًا؛
امام کاظم (علیه السلام): کسی که مشورت کند، اگر کارش را درست انجام دهد، مردم او را بستانند و اگر به خطا
رود، معذورش دارند.»
(میزان الحکمه، ج 9847)

حدیث 10

امام کاظم (علیه السلام): «إِنِّي لأَعْمَلُ فِي بَعْضِ ضِيَاعِي حَتَّى أَعْرِقَ - وَ إِنِّي لِي مَن يَكْفِينِي - لِيَعْلَمَ اللَّهُ أَنِّي أَطْلُبُ
الرِّزْقَ الْحَلَالَ؛
امام کاظم (علیه السلام): من در برخی از زمین های کشاورزی ام کار می کنم تا آن که عرق از بدنم سرازیر می
شود، در حالی که هستند کسانی که به جای من کار کنند و مرا از کار کردن بی نیاز کنند، ولی من کار می کنم تا
خداوند ببیند که در جست و جوی روزی حلالم.»
(الکافی، ج 5، ص 77)

حدیث 11

امام کاظم (علیه السلام): «لَا يَدْخُلُ الْفَقْرُ بَيْتًا فِيهِ اسْمُ مُحَمَّدٍ أَوْ أَحْمَدَ أَوْ عَلِيٍّ أَوْ الْحَسَنِ أَوْ الْحُسَيْنِ أَوْ جَعْفَرٍ أَوْ
طَالِبٍ أَوْ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ فَاطِمَةَ مِنَ النِّسَاءِ؛
امام کاظم (علیه السلام): فقر وارد خانه ای نمی شود که در آن خانه نام محمد، احمد، علی، حسن، حسین،
جعفر، طالب، عبدالله یا فاطمه، از نام های زنان، باشد.»
(وسائل الشیعه، ج 21، ص 396)

حدیث 12

امام کاظم (علیه السلام): «تُسْتَحَبُّ عَرَامَةُ الْغُلَامِ فِي صِغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): پسندیده است که فرزند در کودکی به بازی و جست و خیز بپردازد تا در بزرگ سالی
بردبار و باوقار باشد.»

(بحار الأنوار، ج 60، ص 362)

حدیث 13

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا قَالَ: يَا مَعْشَرَ الْفُرْسَانِ سِيرُوا فِي وَسْطِ الطَّرِيقِ، يَا مَعْشَرَ الرِّجَالِ سِيرُوا
عَلَى جَنْبِي الطَّرِيقِ؛
امام کاظم (علیه السلام): هنگامی که قائم ما قیام کند، می گوید: «ای سوارگان! از وسط راه و ای پیادگان از دو
سو حرکت کنید.»

(تهذیب الأحکام، ج 10، ص 314)

حدیث 14

امام کاظم (علیه السلام): «رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ قُمْ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْحَقِّ يَجْتَمِعُ مَعَهُ قَوْمٌ كَزُبْرِ الْحَدِيدِ؛
امام کاظم (علیه السلام): مردی از قم مردم را به حق فرا می خواند و گروهی استوار، چون پاره های آهن، پیرامون
او گرد می آیند.»

(بحار الأنوار، ج 60، ص 216)

حدیث 15

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا فِي الْأَرْضِ يَسْعَوْنَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ هُمْ الْآمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛
امام کاظم (علیه السلام): خداوند در زمین بندگان دارد که برای برآوردن نیازهای مردم می کوشند؛ اینان ایمنی

یافتگان روز قیامت اند.»

(الکافی، ج 2، ص 197)

حدیث 16

امام کاظم (علیه السلام): «لَا يَسْتَعْنِي شَيْعَتُنَا عَنْ أَرْبَعٍ عَنْ حُمْرَةٍ يُصَلِّي عَلَيْهَا وَ خَاتَمٍ يَتَخَتَّمُ بِهِ وَ سِوَاكِ يَسْتَاكِ بِهِ وَ سُبْحَةٍ مِنْ طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِيهَا ثَلَاثٌ وَ ثَلَاثُونَ حَبَّةً مَتَى قَلْبُهَا ذَاكِرًا لِلَّهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَبَّةٍ أَرْبَعِينَ حَسَنَةً وَ إِذَا قَلْبُهَا سَاهِيًا يَعْثُبُ بِهَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَشْرِينَ حَسَنَةً؛

امام کاظم (علیه السلام): شیعیان ما از چهار چیز بی‌نیاز نیستند: از سجاده (یا مهری) که بر آن نماز بگذارند، و انگشتری که بدست نمایند، و مسواکی که با آن مسواک کنند، و تسبیحی سی و سه دانه از تربت قبر امام حسین (علیه السلام)، که هر گاه در حال ذکر آن را بگرداند خداوند به هر دانه‌ای چهل ثواب برایش بنویسد، و اگر در حال سهو و غفلت بگرداند، خداوند بیست حسنه برایش بنویسد.»

(مکارم الأخلاق، جلد 1، صفحه 49)

حدیث 17

امام کاظم (علیه السلام): «الْمَغْبُوبُ مَنْ غُيِبَ عُمُرُهُ سَاعَةً؛

امام کاظم (علیه السلام): زیان کار کسی است که ساعتی از عمرش را زیان کرده باشد.»

(نزهة الناظر و تنبيه الخاطر، ص 123)

حدیث 18

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ وَلَّهَهُ الْفَقْرُ أَبْطَرَهُ الْغِنَى؛

امام کاظم (علیه السلام): آن که ناداری حیرانش کند، توانگری سرمستش سازد.»

(بحار الأنوار، ج 74، ص 198)

حدیث 19

امام کاظم (علیه السلام): «مَا تَسَابَّ اثْنَانِ إِلَّا انْحَطَّ الْأَعْلَى إِلَى مَرْتَبَةِ الْأَسْفَلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): هیچ گاه دو تن به هم دشنام ندادند جز آن که بالاتر به مرتبه فروتر سقوط کرد.»
(همان، ج 78، ص 333)

حدیث 20

امام کاظم (علیه السلام): «جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): جهاد زن خوب شوهر داری کردن است.»
(الکافی، ج 5، ص 507)

حدیث 21

امام کاظم (علیه السلام): «قُلِ الْحَقُّ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَلَاكُكَ، فَإِنَّ فِيهِ نَجَاتُكَ؛
امام کاظم (علیه السلام): حق را بگو، اگرچه نابودی تو در آن باشد؛ زیرا نجات تو در همان است.»
(تحف العقول، ص 408)

حدیث 22

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يَكْذِبُ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَوَاهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): خردمند دروغ نمی گوید، اگرچه میل او در آن باشد.»
(همان، ص 391)

حدیث 23

امام کاظم (علیه السلام): «التَّوَدُّ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): مهرورزی با مردم نیمی از عقل است.»
(همان، ص 403)

حدیث 24

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ وَ مَنْ كَانَ آخِرُ يَوْمِيهِ شَرَّهُمَا فَهُوَ مَلْعُونٌ وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الزِّيَادَةَ فِي نَفْسِهِ فَهُوَ فِي نُقْصَانٍ وَ مَنْ كَانَ إِلَى النُّقْصَانِ فَالْمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْحَيَاةِ؛
امام کاظم (علیه السلام): کسی که دو روزش با هم برابر باشد، زیان کار است. کسی که امروزش بدتر از دیروزش باشد، از رحمت خدا به دور است. کسی که رشد و بالندگی در خود نیابد، به سوی کاستی ها می رود و آن که در راه کاستی و نقصان گام بر می دارد مرگ برایش بهتر از زندگی است.»
(بحار الأنوار، ج 78، ص 327)

حدیث 25

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْحَرَامَ لَا يُنْمَى وَ إِن نُمِيَ لَا يُبَارَكُ فِيهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): مال حرام افزون نمی گردد و اگر هم افزون گردد برکت نمی یابد.»
(الکافی، ج 5، ص 125)

حدیث 26

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْجَنَّةَ وَ الْحُورَ لَتَشْتَاتُقُ إِلَى مَنْ يَكْسَحُ الْمَسَاجِدَ وَ يَأْخُذُ مِنْهُ الْقَذَى؛
امام کاظم (علیه السلام): بهشت و حورالعین مشتاق دیدار کسی هستند که مسجد را جاروب، و آن را گردگیری

می کند.»

(بحار الأنوار، ج 83، ص 282)

حدیث 27

امام کاظم (علیه السلام): «رَجَبٌ شَهْرٌ عَظِيمٌ يُضَاعَفُ اللَّهُ فِيهِ الْحَسَنَاتُ وَ يَمْحُو فِيهِ السَّيِّئَاتُ؛

امام کاظم (علیه السلام): رجب ماه بزرگی است که خداوند [پاداش] نیکی ها را در آن دو چندان و گناهان را پاک می کند.»

(کتاب من لایحضره الفقیه، ج 2، ص 92)

حدیث 28

امام کاظم (علیه السلام): «ثَلَاثٌ مُّوَبَقَاتٌ: نَكْتُ الصَّفَقَةِ وَ تَرُكُ السُّنَّةِ وَ فِرَاقُ الْجَمَاعَةِ؛

امام کاظم (علیه السلام): سه چیز تباهی می آورد: پیمان شکنی، رها کردن سنت و جدا شدن از جماعت.»
(میزان الحکمه، ج 21250)

حدیث 29

امام کاظم (علیه السلام): «عَوْنُكَ لِلضَّعِيفِ أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ؛

امام کاظم (علیه السلام): کمک کردن تو به ناتوان، بهترین صدقه است.»
(تحف العقول، ص 414)

حدیث 30

امام کاظم (علیه السلام): «لَوْ كَانَ فِيكُمْ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرِ لَقَامَ قَائِمُنَا؛
امام کاظم (علیه السلام): اگر به تعداد اهل بدر [مؤمن کامل] در میان شما بود، قائم ما قیام می کرد.»
(مشكاة الأنوار، ص 128)

حدیث 31

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ؛
امام کاظم (علیه السلام): کسی که هر روز خود را ارزیابی نکند، از ما نیست.»
(الاختصاص، ص 26)

حدیث 32

امام کاظم (علیه السلام): «مَا مِنْ شَيْءٍ تَرَاهُ عَيْنَاكَ إِلَّا وَفِيهِ مَوْعِظَةٌ؛
امام کاظم (علیه السلام): در هر چیزی که چشمانت می بیند، موعظه ای است.»
(بحار الأنوار، ج 78، ص 319)

حدیث 33

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ كَفَّ غَضَبَهُ عَنِ النَّاسِ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ عَذَابَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛
امام کاظم (علیه السلام): هر کس خشم خود را از مردم باز دارد، خداوند عذاب خود را در روز قیامت از او باز می دارد.»
(الكافي، ج 2، ص 305)

حدیث 34

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا كَانَ ثَلَاثَةٌ فِي بَيْتٍ فَلَا يَتَنَاجَىٰ إِثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا فَإِنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَعْجُظُهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): هر گاه سه نفر در خانه ای بودند، دو نفرشان با هم نجوا نکنند؛ زیرا نجوا کردن، نفر
سوم را ناراحت می کند.»
(همان، ص 660)

حدیث 35

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا كَانَ أَنْ تَمْنَعَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَتَنْفِقُ مِثْلِيهِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): مبدا از خرج کردن در راه طاعت خدا خودداری کنی، و آن گاه دو برابرش را در معصیت
خدا خرج کنی.»
(تحف العقول، ص 408)

حدیث 36

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تُذْهِبِ الْجِسْمَةَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ أَخِيكَ وَأَبْقِ مِنْهَا فَإِنَّ ذَهَابَهَا ذَهَابُ الْحَيَاءِ؛
امام کاظم (علیه السلام): مبدا حریم میان خود و برادرت را [یکسره] از میان ببری؛ چیزی از آن باقی بگذار؛ زیرا از
میان رفتن آن، از میان رفتن شرم و حیا است.»
(همان، ص 307)

حدیث 37

امام کاظم (علیه السلام): «أَبْلَغُ خَيْرًا وَ قُلْ خَيْرًا وَلَا تَكُنْ أُمُوعَةً؛
امام کاظم (علیه السلام): خیر برسان و سخن نیک بگو و سست رأی و فرمان بر هر کس مباش.»

حدیث 38

امام کاظم (علیه السلام): «الْمُصِيبَةُ لِلصَّابِرِ وَاجِدَةٌ وَلِلْجَارِعِ اثْنَتَانِ؛
امام کاظم (علیه السلام): مصیبت برای شکّیبا یکی است و برای ناشکّیبا دوتا.»
(تحف العقول، ص 414)

حدیث 39

امام کاظم (علیه السلام): «الصَّبْرُ عَلَى الْعَافِيَةِ أَكْبَرُ مِنَ الصَّبْرِ عَلَى الْبَلَاءِ؛
امام کاظم (علیه السلام): شکّیابی در عافیت بزرگ تر است از شکّیابی در بلا.»
(مستدرک الوسائل، ج 11 ص 261)

حدیث 40

امام کاظم (علیه السلام): «لَوْ كَانَ فِيكُمْ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرٍ لَقَامَ قَائِمُنَا؛
امام کاظم (علیه السلام): اگر به تعداد اهل بدر [مؤمن کامل] در میان شما بود، قائم ما قیام می کرد.»
(مشكاة الأنوار، ص 128)

حدیث 41

امام کاظم (علیه السلام): «كَانَ يُعْرِفُ مَوْضِعَ سُجُودِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ بِطَيْبِ رِيحِهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): سجده گاه امام صادق (علیه السلام) از بوی خوش آن شناخته می شد.»

حدیث 42

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) كَانَ إِذَا آتَاهُ الضَّيْفُ أَكَلَ مَعَهُ وَ لَمْ يَرْفَعْ يَدَهُ مِنْ الْخَوَانِ حَتَّى يَرْفَعَ الضَّيْفُ يَدَهُ؛
رسول خدا (صلى الله عليه وآله) هرگاه میهمان داشتند، با او غذا می خوردند و دست از سفره و غذا نمی کشیدند، تا آن که میهمان دست از غذا خوردن بکشد.»
(کافی، ج 6، ص 286)

حدیث 43

امام کاظم (علیه السلام): «كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) إِذَا أَصْبَحَ مَسَحَ عَلَى رُؤُوسِ وَلَدِهِ وَ وَلَدِ وَلَدِهِ؛
هرگاه صبح می شد پیامبر (صلى الله عليه وآله) دست نوازش بر سر فرزندان و نوه های خود می کشیدند.»
(عدة الداعي، ص 79)

حدیث 44

امام کاظم (علیه السلام): «سُئِلَ الْكَاظِمُ (عليه السلام): وَ أَى آيَةٍ أَعْظَمُ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ فَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ؛
از امام کاظم (علیه السلام) پرسیدند: کدامیک از آیات کتاب خدا بزرگ تر است؟ فرمودند: بسم الله الرحمن الرحيم.»
(بحار الأنوار، ج 89، ص 238)

حدیث 45

امام کاظم (علیه السلام): «ما مِنْ أَحَدٍ دَهَمَهُ أَمْرٌ يَغْمُهُ أَوْ كَرَبَتْهُ كُرْبَةٌ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ قَالَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِلَّا فَرَّجَ اللَّهُ كُرْبَتَهُ وَ أَذْهَبَ غَمَّهُ؛
هر کس گرفتار چیزی است که غمگینش می سازد یا ناخوشایندی که ناراحتش می کند، اگر سر به آسمان بلند کند و سه بار بسم الله الرحمن الرحيم بگوید، بی تردید، خداوند، گره از کارش خواهد گشود و غمش را برطرف خواهد کرد.»
(مکارم الأخلاق، ص 347)

حدیث 46

امام کاظم (علیه السلام): «طُوبَى لِلْمُصْلِحِينَ بَيْنَ النَّاسِ، أُولَئِكَ هُمُ الْمُقَرَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛
خوشا به حال اصلاح کنندگان بین مردم، که آنان همان مقربان روز قیامت اند.»
(تحف العقول، ص 393)

حدیث 47

امام کاظم (علیه السلام): «أَدَاءُ الْأَمَانَةِ وَالصَّدْقُ يَجْلِبَانِ الرِّزْقَ، وَالْخِيَانَةُ وَالْكَذِبُ يَجْلِبَانِ الْفَقْرَ وَ النَّفَاقَ؛
ادای امانت و راستگویی روزی را زیاد می کند و خیانت و دروغگویی باعث فقر و نفاق می شود.»
(بحار الأنوار، ج 78، ص 327)

حدیث 48

امام کاظم (علیه السلام): «السَّوَاكُ فِي الْخَلَاءِ يُوْرِثُ الْبَخْرَ؛
مسواک زدن در توالت، دهان را بدبو می کند.»
(من لا يحضره الفقيه، ج 1، ص 52، ح 110)

حدیث 49

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا كَانَ لَكَ يَا سَمَاعَةُ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ حَاجَةٌ فَقُلْ: اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِیٍّ فَإِنَّ لَهُمَا عِنْدَكَ شَأْنًا مِنَ الشَّأْنِ وَ قَدْرًا مِنَ الْقَدْرِ فَبِحَقِّ ذَٰلِكَ الشَّأْنِ وَ بِحَقِّ ذَٰلِكَ الْقَدْرِ اَنْ تُصَلِّیَ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، وَ اَنْ تَفْعَلَ بِیْ كَذَا وَ كَذَا. فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ یَوْمُ الْقِیَامَةِ لَمْ یَبْقَ مَلَكٌ مُّقَرَّبٌ وَ لَا نَبِیٌّ مُّرْسَلٌ وَ لَا مُؤْمِنٌ مُّمْتَحَنٌ إِلَّا وَ هُوَ یَحْتَاجُ إِلَیْهِمَا فِی ذَٰلِكَ الْیَوْمِ؛

ای سماعه! هر گاه به درگاه خداوند عزوجل حاجتی داشتی، بگو: بار خدایا! به حق محمد و علی، از تو درخواست می کنم، زیرا آن دو را نزد تو مقام و منزلتی بزرگ است. پس به حق آن مقام و آن منزلت، از تو درخواست می کنم که بر محمد و خاندان محمد، درود فرستی و فلان و بهمان حاجتم را برآوری، زیرا در روز قیامت، هیچ فرشته مقرب و پیامبر مرسل و مؤمن مخلصی نباشد، مگر این که به آن دو نیازمند باشد.»

(کافی، ج 2، ص 562، ح 21)

حدیث 50

امام کاظم (علیه السلام): «إِذْفَعُوا مُعَالَجَةَ الْأَطِبَّاءِ مَا انْدَفَعَ الدَّاءُ عَنْكُمْ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ الْبِنَاءِ قَلِيلُهُ يَجُرُّ إِلَى كَثِيرِهِ؛ تا زمانی که بیماری، به جد با شما درگیر نشده است، درگیر معالجه طبیبان نشوید، که درمان به مانند ساختمان است که اندک آن، شخص را به مقدار فراوانش می کشاند.»

(علل الشرایع، ص، 465، ح 17)

حدیث 51

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لُقْمَانَ قَالَ لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ فَلْتَكُنْ سَفِينَتُكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهَ وَ حَشَوَهَا الْإِيمَانَ وَ شِرَاعُهَا التَّوَكُّلَ وَ قَيْمُهَا الْعَقْلَ وَ دَلِيلُهَا الْعِلْمَ وَ سَكَّانُهَا الصَّبْرَ؛ لقمان به فرزندش فرمود: فرزندم! دنیا دریایی عمیق است که بسیاری در آن غرق شدند. پس باید در این دریا، کشتی ات تقوای الهی، بار آن ایمان، بادبانش توکل بر خدا، ناخدایش عقل، راهنمایش علم و سکانش (فرمانش) صبر باشد.»

حدیث 52

امام کاظم (علیه السلام): «گما لا یقومُ الجسدُ إلا بالنفسِ الحیةِ فَکَذَلِکَ لا یقومُ الدینُ إلا بالنیةِ الصادقةِ وَ لا تثبتُ النیةُ الصادقةُ إلا بالعقل؛

همان گونه که قوام جسم، تنها به جانِ زنده است، قوام دینداری هم تنها به نیتِ پاکست و نیتِ پاک، جز با عقل حاصل نمی شود.»

(تحف العقول، ص 396)

حدیث 53

امام کاظم (علیه السلام): «لَیْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ یُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِی کُلِّ یَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ خَیْرًا اسْتَزَادَ اللَّهُ مِنْهُ وَ حَمَدَ اللَّهُ عَلَیْهِ وَ إِنْ عَمِلَ شَیْئًا شَرًّا اسْتَغْفَرَ اللَّهُ وَ تَابَ إِلَیْهِ؛

از ما نیست کسی که هر روز اعمال خود را محاسبه نکند تا اگر نیکی کرده از خدا بخواهد بیشتر نیکی کند و خدا را بر آن سپاس گوید و اگر بدی کرده از خدا آمرزش بخواهد و توبه نماید.»

(الاختصاص، ص 26)

حدیث 54

امام کاظم (علیه السلام): «قَالَ بَعْضُهُمْ: شَكَوْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى (علیه السلام) ابنا لی، فَقَالَ: لَا تُضَرِّبُهُ، وَاهْجُرْهُ وَ لَا تُطْل؛

کسی گفت: از فرزندم به امام کاظم (علیه السلام) شکایت کردم. ایشان فرمودند: او را زنن بلکه با او قهر کن ولی نه به مدّت طولانی.»

(عدّة الداعی، ص 79)

حدیث 55

امام کاظم (علیه السلام): «تُسْتَحَبُّ عَرَامَةُ الصَّبِيِّ فِي صِغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ، مَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ إِلَّا هَكَذَا؛
خوب است بچه در کودکی بازی گوش باشد تا در بزرگ سالی بردبار گردد و شایسته نیست که جز این باشد.»
(کافی، ج 6، ص 51، ح 2)

حدیث 56

امام کاظم (علیه السلام): «وَاللَّهِ مَا أُعْطِيَ مُؤْمِنٌ قَطَّ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِلَّا بِحُسْنِ ظَنِّهِ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَ رَجَائِهِ لَهُ وَ
حُسْنِ خُلُقِهِ وَالْكَفِّ عَنِ اغْتِيَابِ الْمُؤْمِنِينَ؛
به خدا قسم خیر دنیا و آخرت را به مؤمنی ندهند مگر به سبب حسن ظن و امیدواری او به خدا و خوش اخلاقی
اش و خودداری از غیبت مؤمنان.»
(بحار الأنوار، ج 6، ص 28، ح 29)

حدیث 57

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا فِي الْأَرْضِ يَسْعَوْنَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ هُمْ الْأَمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛
خدا را در زمین بندگان است که برای رفع نیازهای مردم می کوشند. اینان در روز قیامت در امان هستند.»
(کافی، ج 2، ص 197، ح 2)

حدیث 58

امام کاظم (علیه السلام): «النَّاسُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَصْنَافٍ: جَاهِلٌ مُتَرَدِّدٌ مُعَانِقٌ لِهَوَاهُ وَ عَابِدٌ مُتَقَوِّكَلَّمَا أَزْدَادَ عِبَادَةٍ
أَزْدَادَ كِبَرًا وَ عَالِمٌ يُرِيدُ أَنْ يُوَطَّأَ عُقْبَاهُ وَ يُجِبُّ مَحْمَدَةَ النَّاسِ وَ عَارِفٌ عَلَى طَرِيقِ الْحَقِّ يُحِبُّ الْقِيَامَ بِهِ فَهُوَ عَاجِزٌ أَوْ
مَغْلُوبٌ فَهَذَا أَمَثَلُ أَهْلِ زَمَانِكَ وَ أَرْجَحُهُمْ عَقْلًا؛

مردم چهار گروهند: جاهلی که غرق در هوا و هوس و در معرض هلاکت است، عابدی که تظاهر به تقوا می کند و هر چه بیشتر عبادت می نماید، تکبرش بیشتر می شود، عالمی که می خواهد پشت سرش حرکت کنند و دوست دارد از او تعریف نمایند، وحق شناس حق پویی که دوست دارد حق را به پا دارد، اما یا ناتوان است و یا زیر سلطه. چنین فردی بهترین نمونه روزگار و عاقل ترین مردم دوران است.»
(خصال، ص 262)

حدیث 60

امام کاظم (علیه السلام): «عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ: وَ سَأَلْتُه عَنْ رَجُلٍ أَعْطَى رَجُلًا مِائَةَ دِرْهَمٍ عَلَى أَنْ يُعْطِيَهُ خُمُسَةَ دَرَاهِمٍ أَوْ أَقَلَّ أَوْ أَكْثَرَ قَالَ: هَذَا الرَّبَّاءُ الْمَحْضُ؛
علی بن جعفر می گوید: از برادرم امام کاظم (علیه السلام) در مورد مردی که صد درهم قرض به دیگری داد به این شرط که پنج درهم یا کمتر یا بیشتر به او بدهد پرسیدم؟ فرمودند: این عمل ربای محض است.»
(وسائل الشیعه، ج 13، ص 108، ح 7)

حدیث 61

امام کاظم (علیه السلام): «أَلَمْؤُمِنْ قَلِيلِ الْكَلَامِ كَثِيرُ الْعَمَلِ، وَ الْمُنَافِقُ كَثِيرُ الْكَلَامِ قَلِيلُ الْعَمَلِ؛
مؤمن کم حرف و پر کار است و منافق پر حرف و کم کار.»
(تحف العقول، ص 397)

حدیث 62

امام کاظم (علیه السلام): «مُشَاوَرَةُ الْعَاقِلِ النَّاصِحِ يُمِنُّ وَ بَرَكَتُهُ وَ رُشْدُهُ وَ تَوْفِيقُهُ مِنَ اللَّهِ؛
مشورت با عاقل خیرخواه، خجستگی، برکت، رشد و توفیقی از سوی خداست.»
(تحف العقول، ص 398)

حدیث 63

امام کاظم (علیه السلام): «عَلَيْكَ بِاللَّفْتِ فَكُلُّهُ - يَغْنَى السَّلَاجِمَ - فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَ لَهُ عِرْقُ مِ نَ الْجُذَامِ، وَ اللَّفْتُ يُذِيبُهُ؛

شلغم بخور، زیرا هیچ کس نیست که در او رگی از جذام نباشد، و شلغم این رگرا می سوزاند.»
(کافی، ج 6، ص 372، ح 1)

حدیث 64

امام کاظم (علیه السلام): «قُلِ الْحَقُّ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَلَاكُكَ فَإِنَّ فِيهِ نَجَاتُكَ... إِتَّقِ اللَّهَ وَ دَعْ الْبَاطِلَ إِنْ كَانَ فِيهِ نَجَاتُكَ فَإِنَّ فِيهِ هَلَاكُكَ؛

حق را بگو اگر چه نابودی تو در آن باشد، زیرا که نجات تو در آن است... تقوای الهی پیشه کن و باطل را فرو گذار هر چند [به ظاهر] نجات تو در آن باشد، زیرا که نابودی تو در آن است.»
(تحف العقول، ص 408)

حدیث 65

امام کاظم (علیه السلام): «يَا هِشَامُ! إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يَكْذِبُ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَوَاهُ؛
ای هشام! خردمند دروغ نگوید، هر چند دلخواهش باشد.»

حدیث 66

امام کاظم (علیه السلام): «يَا هِشَامُ! إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يُحَدِّثُ مَنْ يَخَافُ تَكْذِيبَهُ وَلَا يَسْأَلُ مَنْ يَخَافُ مَنَعَهُ؛
ای هشام! خردمند با آن کس که از تکذیبش بیم دارد، سخن نمی گوید، و از هر کس که از دریغ ورزی اش بیم دارد، درخواست نمی کند.»

حدیث 67

امام کاظم (علیه السلام): «إِسْتَحْيُوا مِنَ اللَّهِ فِي سَرَائِرِكُمْ كَمَا تَسْتَحْيُونَ مِنَ النَّاسِ فِي عَلَانِيَتِكُمْ؛ از خدا در نهان های خویش شرم دارید، همچنان که در عیان از مردم، شرم می کنید.»

حدیث 68

امام کاظم (علیه السلام): «يا هشام! تَعْلَمُ مِنَ الْعِلْمِ مَا جَهِلْتَ وَعَلِمَ الْجَاهِلُ مِمَّا عُلِّمَتْ؛ ای هشام! آنچه از دانش [تاکنون] نیاموخته ای، بیاموز و از آنچه آموخته ای، به نادان بیاموز.»

حدیث 69

امام کاظم (علیه السلام): «أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا؛ کامل ترین مؤمنان در ایمان، نیک خوترین آنهاست.»

حدیث 70

امام کاظم (علیه السلام): «يا هشام! مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ مَاءِ الْبَحْرِ كُلَّمَا شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ زَادَ عَطْشًا حَتَّى يَقْتُلَهُ؛ ای هشام! داستان دنیا به آب دریا ماند که تشنه هر چه از آن بنوشد، تشنگی اش فزونی یابد تا او را بکشد.»

حدیث 71

امام کاظم (علیه السلام): «یا هشام! إِيَّاكَ وَالْكِبَرَ فَإِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ حَبَّةٌ مِنَ الْكِبَرِ؛
ای هشام! از بزرگنمایی بپرهیز؛ زیرا هر کس در او هموزن دانه ای بزرگنمایی باشد، به بهشت درنیاید.»

حدیث 72

امام کاظم (علیه السلام): «یا هشام! لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَزَادَ مِنْهُ وَإِنْ
عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهُ وَتَابَ إِلَيْهِ؛
ای هشام! از ما نیست آن که هر روز به حساب خود نرسد [تا] اگر کار نیک کرده، بر آن بیفزاید و اگر بد کرده، از
خدا آمرزش خواهد و به درگاهش توبه آرد.»

حدیث 73

امام کاظم (علیه السلام): «یا هشام! إِيَّاكَ وَالطَّمَعَ وَعَلَيْكَ بِالْيَأْسِ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ؛
ای هشام! از طمع بپرهیز و تو را از آنچه در دست مردم است، نومیدی باید.»

حدیث 74

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ أَيْقَنَ بِالْخَلْفِ جَادَ بِالْعَطِيَّةِ؛
هرکه به عوض (و پاداش) گرفتن یقین داشته باشد، در بخشندگی، گشاده دستی می کند.»

حدیث 75

امام کاظم (علیه السلام): «مَنِ اقْتَصَدَ وَقَنَعَ بَقِيَّتِ عَلَيْهِ النُّعْمَةُ وَمَنْ بَذَرَ وَأَسْرَفَ زَالَتْ عَنْهُ النُّعْمَةُ؛ هرکه میانه روی کند و قناعت ورزد، نعمت بر او بپاید و هر که بی جا مصرف نماید و زیاده روی کند، نعمتش زوال یابد.»

حدیث 76

امام کاظم (علیه السلام): «إِتَّقِ اللَّهَ وَقُلِ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ فِيهِ هَلَاكُكَ فَإِنَّ فِيهِ نَجَاتَكَ؛ از خدا پروا دار و حق را بگو، اگر چه هلاکت تو در آن باشد، که نجات در همان حقگویی است.»

حدیث 77

امام کاظم (علیه السلام): «إِيَّاكَ أَنْ تَمْنَعَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَتُنْفِقَ مِثْلِيهِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ؛ بپرهیز که [از صرف مالی] در راه طاعت خدا دریغ ورزی، آن گاه، دوچندانش را در راه معصیت خرج کنی.»

حدیث 78

امام کاظم (علیه السلام): «ثَلَاثٌ يَجْلِيْنَ الْبَصَرَ: النَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَةِ وَالنَّظَرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَالنَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ؛

سه چیز دیده را روشن کند: به سبزه نگریستن، به آب روان نگریستن و به روی زیبا نگریستن.»

حدیث 79

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ حُسْنُ الْجَوَارِ كَفِّ الْأَذَى وَلَكِنْ حُسْنُ الْجَوَارِ الصَّبْرُ عَلَى الْأَذَى؛ خوش همسایگی [تنها] خودداری از آزار دادن [همسایه] نیست، بلکه شکیبایی بر آزار [دیدن از همسایه] است.»

حدیث 80

امام کاظم (علیه السلام): «إِيَّاكَ وَالصَّجَرَ وَالْكَسَلَ فَإِنَّهُمَا يَمْنَعَانِ حَظَّكَ مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛ از تنگ دلی و تن آسایی بهره‌یز؛ زیرا این هر دو، تو را از بهره های دنیا و آخرت باز می دارد.»

حدیث 81

امام کاظم (علیه السلام): «اجْعَلُوا لَأَنْفُسِكُمْ حَظًّا مِنَ الدُّنْيَا بِإِعْطَائِهَا مَا تَشْتَهِي مِنَ الْحَلَالِ وَمَا لَا يَثْلُمُ الْمَرْؤَةَ وَمَا لَا سَرَفَ فِيهِ وَاسْتَعِينُوا بِذَلِكَ عَلَى أُمُورِ الدِّينِ؛ برای نفس خود از دنیا بهره ای قرار دهید. به آن اندازه که آنچه خواهش حلال کند و به مردانگی خللی نرساند و زیاده روی در آن نباشد، به او بدهید، و از این روش، در انجام دادن امور دین یاری جویید (و نیرو یابید).»

حدیث 82

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ لَمْ يَتَفَقَّهْ فِي الدِّينِ لَمْ يَرْضَ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا؛ هر که فهم دین نیابد، خداوند، هیچ کرداری را از او نپسندد.»

حدیث 83

امام کاظم (علیه السلام): «الْإِيمَانُ هُوَ مَعْرِفَةُ الْقَلْبِ وَإِقْرَارُ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ؛ إِيْمَان، شناخت به دل، اقرار به زبان و کردار به اندام هاست.»

حدیث 84

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْإِمَامَ زِمَامَ الدِّينِ وَنِظَامَ الْمُسْلِمِينَ وَصَلَاحُ الدُّنْيَا وَعِزُّ الْمُؤْمِنِينَ؛ امام، زمام دین و [مایه] نظام یافتن مسلمانان و صلاح جهان و عزت مؤمنان است.»

حدیث 85

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ مَاتَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً، وَحُوسِبَ بِمَا عَمِلَ فِي الْإِسْلَامِ؛ امام کاظم (علیه السلام): هر که بمیرد و امامش را نشناسد مرده است چونان در جاهلیت و عملکردش در دوران اسلام مورد بازپرسی قرار می گیرد.»
(المناقب لابن شهرآشوب: 4 / 295 عن أبي خالد)

حدیث 86

امام کاظم (علیه السلام): «- فِي جَوَابِ خَلْفِ بْنِ حَمَّادٍ الْكُوفِيِّ لَمَّا سَأَلَهُ عَنْ مَسْأَلَةِ مُشْكِلَةٍ -: وَاللَّهِ ، إِنِّي مَا أُخْبِرُكَ إِلَّا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) عَنْ جَبْرِئِيلَ عَنِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ؛ امام کاظم (علیه السلام): - در پاسخ خلف بن حماد کوفی که پرسش دشواری را از امام پرسید -: به خدا سوگند، من تو را آگاه نمی کنم مگر به نقل از رسول خدا (صلی الله علیه و آله)، به نقل از جبرئیل به نقل از خداوند عز و جل.»

(الكافي: 3 / 94 / 1)

حدیث 87

امام کاظم (علیه السلام): «لِمَنْ سَأَلَهُ: أُنِّي لَكُمْ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَكُتُبُ الْأَنْبِيَاءِ؟ -: هِيَ عِنْدَنَا وَرِاثَةٌ مِنْ عِنْدِهِمْ، نَقْرُؤُهَا كَمَا قَرَأُوهَا، وَنَقُولُهَا كَمَا قَالُوا، إِنَّ اللَّهَ لَا يَجْعَلُ حُجَّةً فِي أَرْضِهِ يُسْأَلُ عَنْ شَيْءٍ فَيَقُولُ: لَا أَدْرِي؛

امام کاظم (علیه السلام) - در حدیث بریه (بریهة) که از ایشان پرسید: تورات، انجیل و کتب پیامبران از کجا به شما رسیده است؟ - فرمود: این کتاب ها از ایشان به ما به ارث رسیده است. ما هم آنها را چنانکه ایشان می خوانده اند می خوانیم و به آنها اعتقاد داریم چنان که آنها اعتقاد داشته اند. خداوند در زمین حجتی قرار نمی دهد که پیرامون مسأله ای از او پرسش کنند و او بگوید: نمی دانم.»

(الکافی: 1 / 227 / 1 عن هشام بن الحكم)

حدیث 88

امام کاظم (علیه السلام): «مَبْلَغُ عِلْمِنَا عَلَى ثَلَاثَةِ وُجُوهِ: ماضٍ وَغَابِرٍ وَحَادِثٍ، فَأَمَّا الْمَاضِي فَمُفَسَّرٌ، وَأَمَّا الْغَابِرُ فَمَزْبُورٌ، وَأَمَّا الْحَادِثُ فَقَدْزَفٌ فِي الْقُلُوبِ، وَنَقَرٌ فِي الْأَسْمَاعِ، وَهُوَ أَفْضَلُ عِلْمِنَا، وَلَا نَبِيَّ بَعْدَ نَبِيِّنَا؛

امام کاظم (علیه السلام): دانش ما به سه گونه: گذشته، آینده و پدید شونده، گذشته، که تفسیر شده است و آینده، که در جامعه و مصحف نوشته شده و پدید شونده، که از راه الهام به دل و تأثیر در گوش باشد و این بهترین دانش ماست و پس از پیامبر ما دیگر پیامبری نیست.»

(الکافی: 1 / 264 / 1 عن علي السائي، وذكره أيضًا في: 8 / 125 / 95 عن علي بن سويد، بصائر الدرجات: 319 / 3 عن علي السائي، وذكره أيضًا في: 1 / 318 عن علي السائي عن الإمام الصادق (عليه السلام)، دلائل الإمامة: 524 / 495 عن علي بن محمد السمری عن الإمام المهدي عليه السلام)

حدیث 89

امام کاظم (علیه السلام): «نَحْنُ فِي الْعِلْمِ وَالشَّجَاعَةِ سَوَاءٌ، وَفِي الْعَطَايَا عَلَى قَدَرٍ مَا نُؤْمَرُ؛

امام کاظم (علیه السلام): ما همه در علم و شجاعت، یکسانیم ولی در بخشش، به اندازه ای هستیم که مأموریم.»

(الکافی: 1 / 275 / 2، بصائر الدرجات: 3 / 480 كلاهما عن علي بن جعفر)

حدیث 90

امام کاظم (علیه السلام): «لَمَّا طَلَبَ مِنْهُ السَّنْدِيُّ بْنُ شَاهَكَ أَنْ يُكَفِّتَهُ -: إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ حَجُّ صَرُورَتِنَا وَمُهِوْرُ نِسَائِنَا وَأَكْفَانُنَا مِنْ طَهْوَرِ أَمْوَالِنَا؛

امام کاظم (علیه السلام) - به سندی بن شاهک که خواستار به عهده گرفتن تکفین ایشان بود، فرمود: ما خاندانی هستیم که [هزینه] نخستین حج و کابین زنان و [هزینه] کفنمان از پاک ترین اموال ماست.»

(الفقیه: 1 / 189 / 577، الإرشاد: 2 / 243، تحف العقول: 412، روضة الواعظین: 243، فلاح السائل: 72، الغيبة للطوسی: 30 / 6)

حدیث 91

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ تَقَدَّمَ إِلَى وَلَائَتِنَا أَخَّرَ عَنْ سَقَرٍ، وَمَنْ تَأَخَّرَ عَنَّا تَقَدَّمَ إِلَى سَقَرٍ؛

امام کاظم (علیه السلام): هرکه به سوی ولایت ما پیش رود از دوزخ واپس ماند و هرکه از ولایت ما عقب ماند به سوی دوزخ پیش رود.»

(الکافی: 1/434/91 عن محمد بن الفضیل، مجمع البیان: 10/591 عن محمد بن الفضیل عن أبي الفضل)

حدیث 92

امام کاظم (علیه السلام): «وَإِنَّمَا جَعَلَ اللَّهُ هَذَا الْخُمْسَ خَاصَّةً لَهُمْ دُونَ مَسَاكِينِ النَّاسِ وَأَبْنَاءِ سَبِيلِهِمْ، عَوْضًا لَهُمْ مِنْ صَدَقَاتِ النَّاسِ، تَنْزِيهًا مِنَ اللَّهِ لَهُمْ لِقَرَابَتِهِمْ بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)، وَكَرَامَةً مِنَ اللَّهِ لَهُمْ عَنْ أَوْسَاخِ النَّاسِ، فَجَعَلَ لَهُمْ خَاصَّةً مِنْ عِنْدِهِ مَا يُغْنِيهِمْ بِهِ عَنْ أَنْ يُصَيِّرَهُمْ فِي مَوْضِعِ الدُّلِّ وَالْمَسْكَنَةِ؛

امام کاظم (علیه السلام): خداوند در حقیقت این خمس را مختص آنان قرار داد و نه برای بینوایان و در راه ماندگان سایر مردم و این برای آنها به جای صدقات مردم است [که بر سادات حرام گردیده] و برای آن است که خداوند خواسته است ایشان را به سبب خویشاوندیشان با رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از چرکهای [اموال مردم] [یعنی صدقات و زکات] پاک گرداند و بدین وسیله کرامتشان بخشد؛ لذا مال مخصوصی را از جانب خود برای آنان مقرر داشت تا به واسطه آن بی نیاز شوند و در معرض خواری و درویشی قرار نگیرند.»

حدیث 93

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ أَبْغَضَنَا فَقَدْ أَبْغَضَ مُحَمَّدًا، وَمَنْ أَبْغَضَ مُحَمَّدًا فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ، وَمَنْ أَبْغَضَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُصْلِيَهُ النَّارَ وَمَا لَهُ مِنْ نَصِيرٍ؛

امام کاظم (علیه السلام): هر کس ما را دشمن بدارد، محمد را دشمن داشته است و هرکس محمد را دشمن بدارد، خدا را دشمن داشته است و هرکه خدای عز و جل را دشمن بدارد، بر خداوند حق است که او را در آتش افکند و وی را هیچ یابری نباشد.»

(کامل الزیارات: 336 عن عبد الرحمن بن مسلم)

حدیث 94

امام کاظم (علیه السلام):

«أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ... اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ أَئِمَّةِ الْهُدَى، وَمَصَابِيحِ الدُّجَى، وَأَمْنَائِكَ فِي خَلْقِكَ، وَأَصْفِيَائِكَ مِنْ عِبَادِكَ، وَحُجَجِكَ فِي أَرْضِكَ، وَمَنَارِكَ فِي بِلَادِكَ، الصَّابِرِينَ عَلَى بَلَائِكَ، الطَّالِبِينَ رِضَاكَ، الْمَوْفِينَ بِوَعْدِكَ، غَيْرَ شَاكِينَ فِيكَ وَلَا جَا حِدِينَ عِبَادَتِكَ، وَأَوْلِيَاءِكَ، وَسَلَائِلِ أَوْلِيَاءِكَ، وَخُزَّانِ عِلْمِكَ، الَّذِينَ جَعَلْتَهُمْ مَفَاتِيحَ الْهُدَى، وَنُورَ مَصَابِيحِ الدُّجَى، صَلِّوَانُكَ عَلَيْهِمْ وَرَحْمَتُكَ وَرِضْوَانُكَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَعَلَى مَنَارِكَ فِي عِبَادِكَ، الدَّاعِي إِلَيْكَ بِإِذْنِكَ، الْقَائِمِ بِأَمْرِكَ، الْمُؤَدِّي عَنْ رَسُولِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ السَّلَامُ.

اللَّهُمَّ إِذَا أَظْهَرْتَهُ فَأَنْجِزْ لَهُ مَا وَعَدْتَهُ، وَسُقْ إِلَيْهِ أَصْحَابَهُ وَانْصُرْهُ، وَقَوِّ نَاصِرِيهِ، وَبَلِّغْهُ أَفْضَلَ أَمَلِهِ، وَأَعْطِهِ سُؤْلَهُ، وَجَدِّدْ بِهِ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ بَعْدَ الدَّلِّ الَّذِي قَدْ نَزَلَ بِهِمْ بَعْدَ نَبِيِّكَ فَصَارُوا مَقْتُولِينَ مَطْرُودِينَ مُشْرَدِينَ خَائِفِينَ غَيْرَ آمِنِينَ. لَقُوا فِي جَنَبِكَ - ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ وَطَاعَتِكَ - الْأَذَى وَالتَّكْذِيبَ، فَصَبَرُوا عَلَى مَا أَصَابَهُمْ فِيكَ، رَاضِينَ بِذَلِكَ، مُسَلِّمِينَ لَكَ فِي جَمِيعِ مَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ وَمَا يَرِدُ إِلَيْهِمْ. اللَّهُمَّ عَجِّلْ فَرَجَ قَائِمِهِمْ بِأَمْرِكَ، وَانْصُرْهُ وَانْصُرْ بِهِ دِينَكَ الَّذِي غَيَّرَ وَبَدَّلَ، وَجَدِّدْ بِهِ مَا امْتَحَى مِنْهُ وَبَدَّلَ بَعْدَ نَبِيِّكَ (صلى الله عليه وآله)؛

امام کاظم (علیه السلام): بارخدايا، بر اهل بيت او (محمد (صلى الله عليه وآله)) صلوات فرست، همانان که پیشوایان هدایتند و چراغ های فروزان در تاریکی ها و اُمنای تو در میان خلقت و بندگان برگزیده ات و حجت های تو در روی زمینت و مناره های تو در شهرهایت، شکیبایان بر بلایت، جویندگان خشنودیت، وفاکنندگان به وعده

ات، آنان که در تو شگ ندارند و منکر عبادت تو نیستند، دوستان تواند و از نسل دوستان تو و خزانه داران دانش تو، همانان که کلیدهای هدایت قرارشان دادی و پرتو چراغهای تاریکی ها، درود و رحمت و رضوان تو بر آنان باد. بارخدایا! بر محمد و آل محمد درود فرست و نیز بر او که چراغ راهنمای تو در میان بندگان توست، همو که به اذن تو به سوی تو دعوت می کند و فرمان تو را بر پا می دارد و پیام رسول تو را، که بر او و خاندانش سلام باد، می رساند.

بارخدایا، آن گاه که او را آشکار ساختی، وعده ای را که به او داده ای به کار بند و یارانش را به سوی او روان کن و یارایش رسان و یارانش را نیرو ده و او را به بهترین آرزویش برسان و خواسته اش را برآور و به واسطه او، محمد و اهل بیتش را که بعد از پیامبرت آن بلاها و ستمها بر سرشان آمد، قدرتی تازه بخش، همانان که دستخوش کشتار و طرد و آوارگی و رعب و وحشت و ناامنی شدند و به خاطر آن که جویای خشنودی و طاعت تو بودند، آزارها دیدند و تکذیب شدند، ولی بر آن چه [از رنج و سختی و محنت که] در راه تو به آنان رسید، شکیبایی کردند و آنها را به جان خریدند و در تمام آن چه که بر سرشان آمد و می آید، تسلیم (خواست) تو شدند. بار خدایا! در فرج قائم آنان که فرمان تو را برپا می دارد، تعجیل فرما و او را یاری رسان و به واسطه او دینت را که دستخوش تغییر و تبدیل شده است، نصرت عطا فرما و به وسیله او آن چه را از دینت که بعد از پیامبر تو نابود و تحریف گشته، تجدید فرما.»

(جمال الأسبوع: 186)

حدیث 95

امام کاظم (علیه السلام): «رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ قُمَّ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْحَقِّ، يَجْتَمِعُ مَعَهُ قَوْمٌ كَثِيرٌ الْحَدِيدِ، لَا تُزَلُّهُمْ الرِّيحُ الْعَوَاصِفُ، وَلَا يَمْلُونَ مِنَ الْحَرْبِ وَلَا يَجْبُنُونَ، وَعَلَى اللَّهِ يَتَوَكَّلُونَ، وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ؛

امام کاظم (علیه السلام): مردی از اهالی قم، مردم را به سوی حق فرا می خواند و عده ای برگردش جمع می شوند که چونان قطعات آهن، سخت و استوارند، بادهای توفنده، آنان را از جای نمی جنباند و از جنگ، خسته نمی شوند و از آن، نمی هراسند، به خدا توکل دارند و عاقبت، از آن پرهیزگاران است.»

(البحار: 60 / 216 / 37 نقلاً عن کتاب تاریخ قم عن أيوب بن يحيى الجندل)

حدیث 96

امام کاظم (علیه السلام): «- فِي بَيَانِ ذِكْرِ سَجْدَةِ الشُّكْرِ -: اللَّهُمَّ إِنِّي أُنشِدُكَ بِأَيَوَائِكَ؛ قوله (علیه السلام): «بِأَيَوَائِكَ» الوأى بمعنى الوعد، والإيواء لم يأت في اللغة بهذا المعنى، وعدم ذكرهم لا يدل على العدم، مع أنه

يمكن أن يكون من قولهم: آوى فلانا: أى أجاره وأسكنه، فكان الواعد يؤدّي الوعد إلى نفسه لكنه بعيد. قال فى النهاية فى حديث وهب: إنّ الله تعالى قال: إئتى أويت على نفسى أن أذكر من ذكرنى. قال القتيبي: هذا غلط، إلا أن يكون من المقلوب. والصحيح: وأيت من الوأى وهو الوعد، يقول: جعلته وعدا على نفسى، انتهى.

امام كاظم (عليه السلام) - در بيان ذكر سجده شكر -: بار خدايا، تو را به حقّ وعده اى كه به دوستانت داده اى و متعهد شده اى آنان را بر دشمن خودت و دشمن آنان پيروز گردانى، قسم مى دهم كه بر محمد و آل محمد كه حافظان (دين و شريعت تو و امانت دارانت) هستند، درود فرستى؛ بار خدايا، آسانى پس از دشواری (و فرج بعد از شدت) را از تو مسألت مى كنم.»

حديث 97

امام كاظم (عليه السلام): «لَيْسَ مِثْلًا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ كُلَّ يَوْمٍ، فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَزَادَ اللَّهَ، وَإِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهُ وَتَابَ إِلَيْهِ؛

امام كاظم (عليه السلام): از ما نيست كسى كه هر روز، به حساب اعمال خود رسيدگى نكند تا اگر ديد كار نيك كرده است، از خداوند بيشتر بخواهد و اگر كار بد كرده، براى آن از خداوند آمرزش بخواهد و به درگاه او توبه كند.»

(الكافي: 2 / 453 / 2 عن إبراهيم بن عمر اليماني، وراجع تحف العقول: 396، الاختصاص: 26 و 243، مشكاة الأنوار: 70 و 247، الزهد للحسين بن سعيد: 76 / 203)

حديث 98

امام كاظم (عليه السلام): «إِنَّ لُقْمَانَ قَالَ لِابْنِهِ... يَا بُنَيَّ، إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ، قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ، فَلْتَكُنْ سَفِينَتَكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهَ، وَحَشَوَهَا الْإِيمَانَ، وَشِرَاعَهَا التَّوَكُّلَ، وَقَيِّمُهَا؛

امام كاظم (عليه السلام): لقمان به فرزندش گفت: «... فرزندم! دنيا، درياى ژرفى است كه مردمان بسيارى در آن غرق شدند. پس كشتى تو در آن بايد تقواى الهى باشد و اندرون آن كشتى، ايمان و بادبانش، توكل و ناخدائش، خرد و راهنمايش، دانش و سگانش، شكيبائى.»

(القيّم: السيّد وسائس الأمر، لسان العرب: ج 12 ص 502 «قيم»)

حدیث 99

امام کاظم (علیه السلام): «كُنْ فِي الدُّنْيَا كَسَاكِينٍ دَارٍ لَيْسَتْ لَهُ، إِنَّمَا يَنْتَظِرُ الرَّحِيلُ؛
امام کاظم (علیه السلام): در دنیا، مانند کسی باش که در خانه ای ساکن است که مال او نیست و منتظر رفتن
است.»

(تحف العقول: ص 398، بحار الأنوار: ج 78 ص 313 ح 1)

حدیث 100

امام کاظم (علیه السلام): «اجْعَلُوا لَأَنْفُسِكُمْ حَظًّا مِنَ الدُّنْيَا بِإِعْطَائِهَا مَا تَشْتَهِي مِنَ الْحَلَالِ وَمَا لَا يَثْلُمُ الْمَرْوَةَ وَمَا لَا سَرَافَ فِيهِ، وَاسْتَعِينُوا بِذَلِكَ عَلَى أُمُورِ الدِّينِ، فَإِنَّهُ رُؤَى: لَيْسَ مِمَّا تَرَكَ دُنْيَاهُ لِدِينِهِ، أَوْ تَرَكَ دِينَهُ لِدُنْيَاهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): با برآوردن خواست های روای خود تا آن جا که به مروّت [و شخصیت] صدمه نزنند و
اسراف نباشد، خویشتن را از دنیا بهره مند سازید و از دنیا در کارهای دینتان کمک بگیرید؛ زیرا روایت شده است
که: از ما نیست آن که دنیایش را برای دینش یا دینش را به خاطر دنیایش وا گذارد.»

(تحف العقول: ص 410، الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا (علیه السلام): ص 337 عن العالم (علیه السلام) وفيه
«لم ينل» بدل «لا يثلم»، بحار الأنوار: ج 78 ص 321 ح 18)

حدیث 101

امام کاظم (علیه السلام): أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى دَاوُودَ (علیه السلام): «يَا دَاوُودُ، حَذَّرْ وَأَنْذِرْ أَصْحَابَكَ عَنْ حُبِّ
الشَّهَوَاتِ، فَإِنَّ الْمُعْلَقَةَ قُلُوبُهُمْ بِشَهَوَاتِ الدُّنْيَا قُلُوبُهُمْ مَحْجُوبَةٌ عَنِّي.
امام کاظم (علیه السلام): خداوند متعال به داوود (علیه السلام) وحی کرد: «ای داوود! یارانت را از دوستی هوس
ها بر حذر بدار و به آنان هشدار بده؛ زیرا آنان که به خواست های دنیوی دل بسته اند، دل هایشان از من در
حجاب است.»

(تحف العقول: ص 397، التحصين لابن فهد: ص 6 ح 3 نحوه، بحار الأنوار: ج 78 ص 313 ح 1)

حدیث 102

امام کاظم (علیه السلام): «یا هشام، إِنَّ الْمَسِيحَ (علیه السلام) قَالَ لِلْحَوَارِيِّينَ: ... إِنَّ أَجَزَّكُمْ عِنْدَ الْبَلَاءِ لَأَعَشَدُّكُمْ حُبًّا لِلدُّنْيَا، وَإِنَّ أَصْبَرَكُمْ عَلَى الْبَلَاءِ لَأَعَزَّهُدُّكُمْ فِي الدُّنْيَا.

امام کاظم (علیه السلام) - در سفارش به هشام - : ای هشام! مسیح (علیه السلام) به حواریان فرمود: «... بی تاب ترین شما در هنگام بلا، علاقه مندترین شما به دنیا است، و شکیباترینتان در بلا، زاهدترین شما در دنیا است.» (تحف العقول: ص 392 - 393 و ص 509 من دون إسنادٍ إلى الإمام الكاظم (علیه السلام)، بحار الأنوار: ج 1 ص 146 ح 30؛ البداية والنهاية: ج 9 ص 300، الدر المنثور: ج 2 ص 205 نقلًا عن أحمد وكلاهما عن وهب بن منبه نحوه)

حدیث 103

امام کاظم (علیه السلام): «إِحْذَرِ هَذِهِ الدُّنْيَا وَاحْذَرِ أَهْلَهَا.

امام کاظم (علیه السلام) - در توصیه هایش به هشام بن حکم -: از این دنیا بر حذر باش و از اهل آن حذر کن.» (تحف العقول: ص 400، بحار الأنوار: ج 1، ص 157، ر 30)

حدیث 104

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ قَدْرًا الَّذِي لَا يَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِهِ خَطَرًا.

امام کاظم (علیه السلام): با ارزش ترین مردم، کسی است که برای دنیا ارزشی قائل نباشد.» (الکافی: ج 1 ص 19 ح 12 عن هشام بن الحكم، تحف العقول: ص 389، الدرّة الباهرة: ص 28 عن الإمام الباقر (علیه السلام) وفيه «قدرا» بدل «خطرا»، بحار الأنوار: ج 1 ص 141 ح 30)

حدیث 105

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ أَصْبَرَكُمْ عَلَى الْبَلَاءِ لَأَزْهَدُكُمْ فِي الدُّنْيَا.
امام کاظم (علیه السلام): صبورترین شما در برابر بلا، زاهدترین شما در دنیا است.»
(تحف العقول: ص 393 عن هشام بن الحكم وص 509 عن عيسى (عليه السلام)، بحار الأنوار: ج 1 ص 146)

حدیث 106

امام کاظم (علیه السلام): «يَا هِشَامُ، إِنَّ الْعَاقِلَ نَظَرَ إِلَى الدُّنْيَا وَإِلَى أَهْلِهَا فَعَلِمَ أَنَّهَا لَا تُنَالُ إِلَّا بِالْمَشَقَّةِ، وَنَظَرَ إِلَى الْآخِرَةِ فَعَلِمَ أَنَّهَا لَا تُنَالُ إِلَّا بِالْمَشَقَّةِ، فَطَلَبَ بِالْمَشَقَّةِ أَبْقَاهُمَا.
يا هِشَامُ، إِنَّ الْعُقَلَاءَ زَهَدُوا فِي الدُّنْيَا وَرَغَبُوا فِي الْآخِرَةِ؛ لِأَنَّهُمْ عَلِمُوا أَنَّ الدُّنْيَا طَالِبَةٌ مَطْلُوبَةٌ، وَالْآخِرَةُ طَالِبَةٌ وَمَطْلُوبَةٌ، فَمَنْ طَلَبَ الْآخِرَةَ طَلَبَتْهُ الدُّنْيَا حَتَّى يَسْتَوْفِيَ مِنْهَا رِزْقَهُ، وَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا طَلَبَتْهُ الْآخِرَةُ فَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ فَيُفْسِدُ عَلَيْهِ دُنْيَاهُ وَآخِرَتَهُ.
امام کاظم (علیه السلام) - به هشام بن حکم :- ای هشام! خردمند، درباره دنیا و اهل آن اندیشید و دریافت که دنیا جز با رنج به دست نمی آید، و در باره آخرت نیز اندیشید و دریافت که به آن نیز جز با رنج نمی توان رسید. پس با قبول رنج، در طلب پاینده تر از آن دو بر آمد.
ای هشام! خردمندان، از دنیا دل بر کردند و به آخرت، دل بستند؛ زیرا دریافتند که دنیا خواهان است و خواسته شده و آخرت نیز خواهان است و خواسته شده، و کسی که آخرت را بطلبد، دنیا در طلب او بر می آید تا او روزی اش را به طور کامل از دنیا بر گیرد، و کسی که دنیا را طلب کند، آخرت در طلب او بر می آید. و مرگش در می رسد و دنیا و آخرتش را بر او تباہ می گرداند.»
(الکافی: ج 1 ص 18 ح 12 عن هشام بن الحكم وراجع تحف العقول: ص 387 وبحار الأنوار: ج 78 ص 301 ح 1)

حدیث 107

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ شَيْئًا هَذَا آخِرُهُ لَحَقِيقٌ؛
امام کاظم (علیه السلام) - بر سر گوری :- چیزی (دنیا) که انجامش این است، به راستی، سزاوار است که از همان آغاز، بدان زهد ورزیده شود، و چیزی (آخرت) که آغازش این است، هر آینه سزاوار است که از انجام آن، ترسیده شود.»
فلان حقیق بکذا: أي خَلِيق (المصباح المنير: ص 144 «حَقَّق»)

حدیث 108

امام کاظم (علیه السلام): «أَهَيُّنَا الدُّنْيَا وَتَهَاوَنُوا بِهَا؛ فَإِنَّهَا مَا أَهَانَهَا قَوْمٌ إِلَّا هَنَأَهُمُ اللَّهُ الْعَيشَ، وَمَا أَعَزَّهَا قَوْمٌ إِلَّا تَعَبُوا وَذَلُّوا.

امام کاظم (علیه السلام): دنیا را سبک بدارید و آن را دست کم گیرید؛ چرا که هیچ مردمی دنیا را سبک نداشتند، مگر آن که خداوند زندگی را برایشان گوارا ساخت؛ و هیچ مردمی دنیا را ارج ننهاده‌اند، مگر این که به زحمت و خواری افتادند.»

(أعلام الدین: ص 280 وراجع شرح نهج البلاغة: ج 19 ص 327 وسیر أعلام النبلاء: ج 4 ص 579)

حدیث 109

امام کاظم (علیه السلام): «مَا أَهَانَ الدُّنْيَا قَوْمٌ قَطُّ إِلَّا هَنَأَهُمُ اللَّهُ إِيَّاهَا وَبَارَكَ لَهُمْ فِيهَا، وَمَا أَعَزَّهَا قَوْمٌ قَطُّ إِلَّا نَغَصَّهُمُ اللَّهُ إِيَّاهَا؛

امام کاظم (علیه السلام): هرگز هیچ مردمی دنیا را سبک نداشتند، مگر این که خداوند آن را برایشان گوارا ساخت و در آن برکتشان داد؛ و هرگز هیچ قومی دنیا را عزیز نداشتند، مگر این که خداوند آن را به کامشان تلخ ساخت.» (تاریخ یعقوبی: ج 2 ص 414 عن الحسن بن أسد)

حدیث 110

امام کاظم (علیه السلام): «أَهَيُّنَا الدُّنْيَا فَإِنَّهُ أَهْنًا مَا يَكُونُ عَلَيْكُمْ؛ فَإِنَّهُ مَا أَهَانَ الدُّنْيَا إِلَّا هَنَأَهُمُ اللَّهُ الْعَيشَ، وَمَا أَعَزَّهَا قَوْمٌ إِلَّا ذَلُّوا وَتَعَبُوا وَكَانَتْ عَاقِبَتُهُمُ النَّدَامَةُ؛

امام کاظم (علیه السلام): دنیا را کم اهمیت شمارید؛ زیرا این، گواراترین چیز بر شماست؛ چرا که هیچ مردمی دنیا را سبک نشمردند مگر این که خداوند زندگی را برایشان گوارا گردانید، و هیچ مردمی دنیا را عزیز نداشتند، مگر این که خوار و خسته شدند و عاقبتشان پشیمانی بود.»

(إرشاد القلوب: ص 18)

حدیث 111

امام کاظم (علیه السلام): «قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ: جَزَى اللَّهُ الدُّنْيَا عَنِّي مَذَمَّةً بَعْدَ رَغِيفَيْنِ مِنَ الشَّعِيرِ؛ أَتَعَدِّي بِأَحَدِهِمَا وَأَتَعَشِّي بِالْآخِرِ، وَبَعْدَ شَمَلَتِي الصُّوفِ؛ أَتَزِرُّ بِأَحَدَاهُمَا وَأَتَرُدِّي بِالْآخِرِ.

امام کاظم (علیه السلام): ابو ذر - که رحمت خدا بر او باد - گفت: از سوی من، پس از آن دو قرص نان جوین - که یکی را چاشت می خورم و دیگری را شام - و پس از آن دو جامه پشمین - که یکی را شلوار خویش می سازم و دیگری را ردای خویش -، نکوهش خدا بر دنیا باد!.

(الکافی: ج 2 ص 134 ح 17، الأمالی للطوسی: ص 702 ح 1502، رجال الکشی: ج 1 ص 120 الرقم 54 نحوه وکلها عن موسى بن بكر، بحار الأنوار: ج 22 ص 401 ح 10)

حدیث 112

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ شَيْئاً هَذَا آخِرُهُ لَحَقِيقٌ أَنْ يُزْهَدَ فِي أَوَّلِهِ، وَإِنَّ شَيْئاً هَذَا أَوَّلُهُ لَحَقِيقٌ أَنْ يُخَافَ آخِرُهُ؛ امام کاظم (علیه السلام) - در سخنانی بر سر قبری که بر آن حاضر شده بود - : چیزی (دنیا و زندگی) که پایانش این است، سزاوار است که به ابتدای آن، دل بسته نشود، و چیزی (آخرت) که ابتدایش این جاست، سزاوار است که از پایان آن، ترسیده شود.

(معانی الأخبار: ص 343، تحف العقول: ص 408 كلاهما عن حفص بن غياث النخعي، بحار الأنوار: ج 73 ص 103 ح 91)

حدیث 113

امام کاظم (علیه السلام):

«يَا هِشَامُ، إِنَّ الْمَسِيحَ (علیه السلام) قَالَ لِلْحَوَارِيِّينَ: ... يَا عَبْدَ الدُّنْيَا، بِحَقِّ أَقُولُ لَكُمْ: لَا تُدْرِكُونَ شَرَفَ الْآخِرَةِ إِلَّا بِتَرْكِ مَا تُحِبُّونَ، فَلَا تُنْظِرُوا بِالتَّوْبَةِ غَدًا؛ فَإِنَّ دُونََ غَدٍ يَوْمًا وَلَيْلَةً وَ قَضَاءَ اللَّهِ فِيهِمَا يَغْدُو وَيَرُوحُ؛

امام کاظم (علیه السلام) - خطاب به هشام بن حَکَم - : ای هشام! مسیح (علیه السلام) به حواریان فرمود: «... ای بندگان دنیا! حقیقتی را به شما بگویم: به شرافت آخرت نمی رسید، مگر با وا نهادن آنچه دوست می دارید.

پس، کار توبه را به فردا می‌کنید؛ زیرا که قبل از فردا [ی قیامت]، روز و شبی است و قضای (حکم) خداوند در آن روز و شب، آمد و شد می‌کند».

(تحف العقول: ص 392 و ص 508 عن عیسی (علیه السلام)، بحار الأنوار: ج 1 ص 145 ح 30)

حدیث 114

امام کاظم (علیه السلام): «اللَّهُمَّ بِيَرِّكَ الْقَدِيمِ... أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، لَقَدْ فَازَ مَنْ وَالَاكَ، وَسَعَدَ مَنْ نَاجَاكَ، وَعَزَّ مَنْ نَادَاكَ، وَظَفِرَ مَنْ رَجَاكَ، وَعَنِمَ مَنْ قَصَدَكَ، وَرَبِحَ مَنْ تَاجَرَكَ؛

امام کاظم (علیه السلام) - از دعای ایشان در تعقیبات نماز -: بارخدا! به حق احسان دیرین و ازلی ات...؛ تویی آن خدایی که معبودی جز تو نیست. هر آینه رستگار شد آن که پیروی تو کرد، و نیک بخت شد آن که با تو به راز و نیاز پرداخت، و عزتمند شد آن که تو را صدا زد، و کامیاب شد آن که به تو امید بست، و غنیمت بُرد آن که آهنگ [کوی] تو کرد، و سود بُرد آن که با تو سودا کرد.»

(مصباح المتهجد: ص 59 ح 92، البلد الأمين: ص 13، المصباح للكفعمی: ص 35 وفيه «وَرِحَمَ» بدل «وَرِبِحَ» من دون إسنادٍ إلى المعصوم، بحار الأنوار: ج 86 ص 53 ح 58 نقلاً عن الكتاب العتيق الغروی)

حدیث 115

امام کاظم (علیه السلام): «لَا رِبْحَ إِلَّا لِمَنْ بَاعَ اللَّهَ نَفْسَهُ.

امام کاظم (علیه السلام): سود نبرد، مگر آن کس که خویشتن را به خدا فروخت.»
(أعلام الدين: ص 120)

حدیث 116

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْدُّنْيَا فَقَدْ رَضِيَ بِالْخَسِيسِ.

امام کاظم (علیه السلام): کسی که از خداوند به دنیا رضایت دهد، به پست، رضایت داده است.»
(تحف العقول: ص 391، بحار الأنوار: ج 78 ص 306 ح 1)

حدیث 117

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تُذْهِبِ الْحِشْمَةَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ أَخِيكَ، أَبْقِ مِنْهَا؛ فَإِنَّ ذَهَابَهَا ذَهَابُ الْحَيَاءِ، وَبَقَاءُ الْحِشْمَةِ بَقَاءُ الْمَوَدَّةِ».

امام کاظم (علیه السلام): احترام میان خود و برادرت را از بین مبر و چیزی از آن بگذار؛ زیرا از میان رفتن آن، از میان رفتن شرم است و بر جای بودن احترام، [عامل] بر جای بودن دوستی است. «
(تحف العقول: 409 و ص 370، الکافی: 2 / 672 / 5 عن الإمام الكاظم (عليه السلام) وليس فيه «وبقاء الحشمة»، مشكاة الأنوار: 220 و ص 105 عن خالد بن نجیح عن الإمام الصادق (عليه السلام)، بحار الأنوار: 78 / 320 (14 /

حدیث 118

امام کاظم (علیه السلام):

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ (عليه السلام) فَقَالَ لِي: «يَا صَفْوَانُ، كُلُّ شَيْءٍ مِنْكَ حَسَنٌ جَمِيلٌ مَخْلَا شَيْئًا وَاحِدًا.» قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، أَيُّ شَيْءٍ؟

قَالَ: «إِكْرَاؤُكَ جِمَالَكَ مِنْ هَذَا الرَّجُلِ؛ يَعْنِي هَارُونَ.»

قُلْتُ: «وَاللَّهِ مَا أَكْرَيْتُهُ أَشْرًا، وَلَا بَطْرًا، وَلَا لَصِيدٍ، وَلَا لِلْهَوَى، وَلَكِنِّي أَكْرِيهِ لِهَذَا الطَّرِيقِ؛ يَعْنِي طَرِيقَ مَكَّةَ، وَلَا أَتَوَلَّاهُ بِنَفْسِي وَلَكِنْ أَنْصِبُ غِلْمَانِي.»

فَقَالَ لِي: «يَا صَفْوَانُ، أَيْقَعُ كِرَاؤُكَ عَلَيْهِمْ؟»

قُلْتُ: «نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ.»

قَالَ: فَقَالَ لِي: «أَتُحِبُّ بَقَاءَهُمْ حَتَّى يَخْرُجَ كِرَاؤُكَ؟»

قُلْتُ: نَعَمْ.

قَالَ: «فَمَنْ أَحَبَّ بَقَاءَهُمْ فَهُوَ مِنْهُمْ، وَمَنْ كَانَ مِنْهُمْ كَانَ وَرَدَ النَّارِ.»

قَالَ صَفْوَانُ: «فَذَهَبْتُ وَبِعْتُ جِمَالِي عَنْ آخِرِهَا.»

فَبَلَغَ ذَلِكَ إِلَى هَارُونَ، فَدَعَانِي، فَقَالَ لِي: يَا صَفْوَانُ، بَلَغَنِي أَنَّكَ بَعْتَ جِمَالَكَ؟

قُلْتُ: نَعَمْ.

فَقَالَ: «لِمَ؟»

قُلْتُ: «أَنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ، وَإِنَّ الْغِلْمَانَ لَا يَفُونَ بِالْأَعْمَالِ.»

فَقَالَ: «هَيِّهَاتِ أَيُّهَاتِ، إِنِّي لَأَعْلَمُ مَنْ أَشَارَ عَلَيْكَ بِهَذَا؛ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ.»

قُلْتُ: «ما لي ولموسى بن جعفر!»
فَقَالَ: «دَعْ هَذَا عَنكَ، فَوَاللَّهِ لَوْلا حُسْنُ صُحْبَتِكَ لَقَتَلْتُكَ.»

رجال الکشی - به نقل از حسن بن علی بن فضال، از صفوان بن مهران جَمال -: نزد امام موسی کاظم (علیه السلام) رفتم. ایشان به من فرمود: «ای صفوان! همه رفتارت خوب است، جز یک چیز».

گفتم: فدایت شوم! چه چیز؟

فرمود: «کرایه دادن شترهایت به این مرد، یعنی هارون».

گفتم: به خدا سوگند، شترهایم را برای سرمستی و بدمستی یا شکار و لهو، به او کرایه نمی دهم؛ بلکه آنها را برای پیمودن این راه (راه مکه) کرایه می دهم و خودم نیز همراه او نمی روم و غلامانم را برای این کار، راهی می کنم. حضرت به من فرمود: «ای صفوان! آیا کرایه تو را باید بپردازند؟».

گفتم: فدایت شوم، آری!

فرمود: «آیا دوست داری تا زمانی که کرایه ات را دریافت می کنی، زنده بمانند؟».

گفتم: آری.

فرمود: «هرکس خواستار بقای آنان باشد، از آنان است و هرکس از آنان باشد، به دوزخ می رود».

[صفوان می گوید:] من نیز رفتم و همه شترهایم را فروختم.

خبر این ماجرا به هارون رسید و او مرا خواند و به من گفت: ای صفوان! شنیده ام که شترهایت را فروخته ای؟
گفتم: آری.

گفت: چرا؟

گفتم: من پیرمردی فرتوت هستم و غلامانم نیز کارها را درست انجام نمی دهند.

هارون گفت: هیئات! این طور نیست. من می دانم چه کسی تو را به این کار وا داشته است؛ موسی بن جعفر.

گفتم: مرا چه به موسی بن جعفر!

گفت: دست بردار! به خدا سوگند، اگر به جهت خوش معاشرتی ات نبود، تو را می کشتم.

(رجال الکشی: 2 / 740 / 828)

حدیث 119

امام کاظم (علیه السلام): «وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ أَفْضَلَ الرِّزَادِ لِلرَّاحِلِ إِلَيْكَ عَزْمُ إِرَادَةٍ يَخْتَارُكَ بِهَا وَقَدْ نَجَاكَ بِعَزْمِ الْإِرَادَةِ قَلْبِي؛

امام کاظم (علیه السلام) - در دعایش، زمانی که او را به سوی بغداد می بردند - : می دانم که برترین توشه رهرو به سوی تو، اراده استواری است که با آن، تو را برمی گزینند، و اینک، قلبم با اراده ای استوار با تو رازگویی می کند.»

(اقبال الأعمال: 3 / 276، مصباح المتهجد: 814، مصباح الزائر: 187)

حدیث 120

امام کاظم (علیه السلام): «- فی قَوْلِهِ تَعَالَى: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا» - : يَتَوَبُّ الْعَبْدُ ثُمَّ لَا يَرْجِعُ فِيهِ، وَإِنَّ أَحَبَّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ الْمُتَّقِي التَّائِبُ.

امام کاظم (علیه السلام) - در تفسیر آیه «ای کسانی که ایمان آورده اید! به سوی خدا، خالصانه توبه کنید» - : مقصود آن است که بنده توبه کند و دیگر به گناه بازنگردد. محبوب ترین بندگان در نزد خداوند، پرهیزگار توبه کار است.»

(تفسیر القمّی: 2 / 377 عن محمد بن الفضیل، بحار الأنوار: 6 / 20 / 8. راجع: إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَحِبُّ هَؤُلَاءِ / المفتن التّوّاب)

حدیث 121

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَعَزَّ يُبْغِضُ الْعَبْدَ النَّوَامَ الْفَارِعَ؛

امام کاظم (علیه السلام): خداوند عز و جل بنده پُر خوابِ بیکار را دشمن می دارد.»

(الکافی: 5 / 84 / 2 عن بشیر الدّهّان، کتاب من لا یحضره الفقیه: 3 / 169 / 3635 نحوه، عوالی اللّالی: 3 / 201 / 26 و لیس فیہ «النّوام»)

حدیث 122

امام کاظم (علیه السلام): «- فی کِتَابِهِ إِلَى هَارُونَ الرَّشِيدِ، لَمَّا طَلَبَ مِنْهُ الْمَوْعِظَةُ -: مَا مِنْ شَيْءٍ تَرَاهُ عَيْنُكَ إِلَّا وَفِيهِ مَوْعِظَةٌ.

امام کاظم (علیه السلام) - در نامه خود به هارون الرشید که از آن حضرت پند و موعظه خواسته بود - نوشت: هیچ چیزی نیست که چشم تو آن را ببیند مگر اینکه در آن پند و موعظتی است.»

(بحار الأنوار: 14/324/71)

حدیث 123

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا وَعَدْتُمْ الصَّغَارَ فَأَوْفُوا لَهُمْ؛ فَإِنَّهُمْ يَرَوْنَ أَنَّكُمْ أَنْتُمْ الَّذِينَ تَرْزُقُونَهُمْ، وَإِنَّ اللَّهَ لَا يَغْضَبُ بِشَيْءٍ كَغَضَبِهِ لِلنِّسَاءِ وَالصَّبِيَانِ.

امام کاظم (علیه السلام): هرگاه به کودکان وعده ای دادید به آن عمل کنید؛ زیرا آنها فکر می کنند این شما هستید که به آنها روزی می دهید و خداوند به اندازه ای که برای زنان و کودکان خشم می گیرد، برای هیچ چیز به خشم نمی آید.»

(بحار الأنوار: 104/73/23)

حدیث 124

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْعَاقِلَ... لَا يَعِدُّ مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ.

امام کاظم (علیه السلام): خردمند... به چیزی که نمی تواند، وعده نمی دهد.»

(الکافی: 1 / 20 / 12)

حدیث 125

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَرْفَعْ الْمُتَوَاضِعِينَ بِقَدْرِ تَوَاضُعِهِمْ، وَلَكِنْ رَفَعَهُمْ بِقَدْرِ عَظَمَتِهِ وَمَجْدِهِ.

امام کاظم (علیه السلام): خداوند فروتنان را به اندازه فروتنی شان بالا نمی برد، بلکه آنان را به اندازه عظمت و بزرگی خود رفعت می بخشد.»

(تحف العقول: 399)

حدیث 126

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الزَّرَعَ يَنْبُتُ فِي السَّهْلِ وَلَا يَنْبُتُ فِي الصَّفَا؛ فَكَذَلِكَ الْحِكْمَةُ تَعْمُرُ فِي قَلْبٍ

الْمُتَوَاضِعِ، وَلَا تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ الْجَبَّارِ؛ لَأَنَّ اللَّهَ جَعَلَ التَّوَاضِعَ آلَةَ الْعَقْلِ، وَجَعَلَ التَّكَبُّرَ مِنْ آلَةِ الْجَهْلِ. امام کاظم (علیه السلام): همانا زراعت در دشت می روید و روی تخته سنگ برآمده نمی روید. حکمت نیز چنین است، در دل شخص فروتن آباد می شود و در دل انسان متکبر و گردنفرافراز آباد نمی شود؛ زیرا خداوند فروتنی را ابزار خرد قرار داده است و تکبر را ابزار نابخردی.»
(بحار الأنوار: 78/312/1)

حدیث 127

امام کاظم (علیه السلام): «- لَجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَاصِمِيِّ -: يَا عَاصِمُ، كَيْفَ أَنْتُمْ فِي التَّوَاضُّعِ وَالتَّوَاسِي؟ [قال:] قُلْتُ: عَلَى أَفْضَلِ مَا كَانَ عَلَيْهِ أَحَدٌ. قَالَ: أَيُّ أَيِّ أَحَدِكُمْ إِلَى دُكَّانِ أَخِيهِ أَوْ مَنْزِلِهِ عِنْدَ الصَّائِقَةِ فَيَسْتَخْرِجُ كَيْسَهُ وَيَأْخُذُ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ فَلَا يُنْكِرُ عَلَيْهِ؟! قَالَ: لَا، قَالَ: فَلَسْتُمْ عَلَى مَا أَحَبُّ فِي التَّوَاضُّعِ. امام کاظم (علیه السلام) - خطاب به جعفر بن محمد عاصمی -: ای عاصم، در زمینه مراوده باهم و همدردی با یکدیگر چگونه هستید؟ عرض کردم: در بهترین وضعی که یک نفر می تواند داشته باشد. فرمود: آیا چنین هست که فردی از شما در هنگام تنگدستی به دکان یا منزل برادرش برود و دخل او را بیرون کشد و آنچه احتیاج دارد بردارد و برادرش به او اعتراض نکند؟ عاصم عرض کرد: نه. حضرت فرمود: پس، در مراوده باهم آن طور که من دوست دارم نیستید.
(بحار الأنوار: 28 / 231 / 74)

حدیث 128

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا مَرَّ بِكَ أَمْرَانِ لَا تَدْرِي أَيُّهُمَا خَيْرٌ وَأَصْوَبُ. فَانْظُرْ أَيُّهُمَا أَقْرَبُ إِلَى هَوَاكَ فَخَالَفَهُ؛ فَإِنَّ كَثِيرَ الصَّوَابِ فِي مُخَالَفَةِ هَوَاكَ؛ امام کاظم (علیه السلام): هرگاه دو کار برایت پیش آمده که ندانستی کدام یک بهتر و درست تر است، بنگر که کدام یک از آنها به هوس تو نزدیکتر است، با همان مخالفت کن؛ زیرا درست های بسیاری در مخالفت کردن با هوای نفست نهفته است.»
فی بعض النسخ «وإذا خربك أمران» وخربه أمر: أي نزل به وأهمه. (كما في هامش المصدر)

حدیث 129

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تُعَوِّذُ عَيْنَيْكَ كَثْرَةَ النَّوْمِ؛ فَإِنَّهَا أَقَلُّ شَيْءٍ فِي الْجَسَدِ شُكْرًا؛
امام کاظم (علیه السلام): چشمانت را به پر خوابی عادت مده؛ زیرا چشم ها ناسپاس ترین عضو بدن هستند.»
(تفسیر العیاشی: 2 / 115 / 149)

حدیث 130

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَعَزَّ يُبْغِضُ الْعَبْدَ النَّوَامَ الْفَارِعَ؛
امام کاظم (علیه السلام): خداوند عز و جل، از بنده پر خواب بیکار نفرت دارد.
(الکافی: 5 / 84 / 2)

حدیث 131

امام کاظم (علیه السلام): «إِيَّاكَ أَنْ تَمْنَعَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ، فَتُنْفِقَ مِثْلِيهِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): از خرج کردن در راه طاعت خدا دریغ مکن که [لاجرم] دو چندان آن را در راه معصیت
خدا خرج خواهی کرد.»
(تحف العقول: 408)

حدیث 132

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ اقْتَصَدَ وَقَنَعَ بِقِيَّتِ عَلَيْهِ النُّعْمَةُ، وَمَنْ بَذَرَ وَأَسْرَفَ زَالَتْ عَنْهُ النُّعْمَةُ؛
امام کاظم (علیه السلام): کسی که صرفه جو و قانع باشد، نعمت برایش می ماند و کسی که ریخت و پاش و
اسراف کند نعمت از او زوال می یابد.»
(بحار الأنوار: 78 / 327 / 4)

حدیث 133

امام کاظم (علیه السلام): «كَانَ يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا (عليهما السلام) يَبْكِي وَلَا يَضْحَكُ، وَكَانَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ (عليهما السلام) يَضْحَكُ وَيَبْكِي، وَكَانَ الَّذِي يَصْنَعُ عِيسَى (عليه السلام) أَفْضَلَ مِنَ الَّذِي كَانَ يَصْنَعُ يَحْيَى (عليه السلام)؛

امام کاظم (علیه السلام): روش یحیی بن زکریّا (علیهما السلام) این بود که می گریست و هیچ گاه نمی خندید؛ عیسی بن مریم هم می خندید و هم می گریست و کاری که عیسی (علیه السلام) می کرد، برتر از کاری بود که یحیی (علیه السلام) می کرد.»

(الکافی: 2/665/20)

حدیث 134

امام کاظم (علیه السلام): «مَا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ نَبِيًّا وَلَا وَصِيًّا إِلَّا سَخِيًّا؛

امام کاظم (علیه السلام): خداوند عز و جل هیچ نبی یا وصی نفرستاد مگر اینکه سخاوتمند بود.»

(الکافی: 4/39/4)

حدیث 135

امام کاظم (علیه السلام): «لَمَّا دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ قَدْ عَرِقَفَى سَكَرَاتِ الْمَوْتِ -: الْمَوْتُ هُوَ الْمَصْفاةُ يُصَفِّي الْمُؤْمِنِينَ مِنْ ذُنُوبِهِمْ فَيَكُونُ آخِرُ أَلَمٍ يُصِيبُهُمْ كَفَّارَةً آخِرٍ وَزِرٍ بَقِيَ عَلَيْهِمْ، وَيُصَفِّي الْكَافِرِينَ مِنْ حَسَنَاتِهِمْ فَيَكُونُ آخِرَ لَذَّةٍ أَوْ رَاحَةٍ تَلْحَقُهُمْ، وَهُوَ آخِرُ ثَوَابٍ حَسَنَةٍ تَكُونُ لَهُمْ....

امام کاظم (علیه السلام) - وقتی نزد مردی رفت که در سكرات مرگ فرو رفته بود - فرمود: مرگ صافی ای است که مؤمنان را از گناهانشان صاف می کند و آخرین دردی است که به عنوان کفّاره آخرین گناهی که در وجودشان می باشد به آنها می رسد و کافران را نیز از حسناتشان صاف می سازد و آخرین خوشی یا آسایشی است که به عنوان آخرین پاداش حسنه ای که دارند، به ایشان می رسد....»

(معانی الأخبار: 289/6)

حدیث 136

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا مَرَضَ الْمُؤْمِنُ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى صَاحِبِ الشِّمَالِ: لَا تَكْتُبْ عَلَى عَبْدِي مَادَامَ فِي حَبْسِي وَوَثَاقِي ذَنْبًا. وَيُوحَى إِلَى صَاحِبِ الْيَمِينِ أَنْ اكْتُبْ لِعَبْدِي مَا كُنْتَ تَكْتُبُهُ فِي صِحَّتِهِ مِنَ الْحَسَنَاتِ؛

امام کاظم (علیه السلام): هرگاه مؤمن بیمار شود، خداوند عز و جل به فرشته دست چپ او وحی فرماید که برای بنده ام، تا زمانی که در زندان و بند من است، گناهی منویس. و به فرشته دست راست او وحی می فرماید که همان حسناتی را که در زمان سلامتی بنده ام می نوشتی، برایش بنویس.»

(الکافی: 3/114/7)

حدیث 137

امام کاظم (علیه السلام): «الْمَعْرُوفُ غُلٌّ لَا يَفْكُهُ إِلَّا مُكَافَأَةٌ أَوْ شُكْرٌ؛

امام کاظم (علیه السلام): نیکی و احسان قلاده ای است که جز جبران کردن یا تشکر آن را باز نمی کند.»

(الدَّرة الباهرة: 34)

حدیث 138

امام کاظم (علیه السلام): «- فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ» -: جَرَتْ فِي الْمُؤْمِنِ وَالْكَافِرِ وَالْبَرِّ وَالْفَاجِرِ، مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَعَلَيْهِ أَنْ يُكَافِئَ بِهِ، وَلَيْسَتْ الْمُكَافَأَةُ أَنْ تَصْنَعَ كَمَا صَنَعَ حَتَّى تَرَى فَضْلَكَ، فَإِنْ صَنَعْتَ كَمَا صَنَعَ فَلَهُ الْفَضْلُ بِالْإِبْتِدَاءِ؛

امام کاظم (علیه السلام) - درباره آیه «آیا سزای نیکی جز نیکی است؟» - فرمود: این آیه درباره مؤمن و کافر و نیک و بد جاری است. به هرکس خوبی شود، باید آن را پاداش دهد. پاداش دادن، این نیست که همان احسانی را کنی که او کرده است، مگر این که برتری خود را نشان دهی؛ زیرا اگر همان را کنی که او کرده است، به سبب این که آغازگر احسان می باشد، برتری از آن اوست.»

(بحار الأنوار: 78/311/1)

حدیث 139

امام کاظم (علیه السلام): «یا رسول اللہ! قد عَلَّمْتُ ابْنی هذا الكتابَ ففی اَیِّ شَیْءٍ أُسَلِّمُهُ؟ فقالَ -: سَلِّمُهُ لِلَّهِ أَبَوِکَ، وَلَا تُسَلِّمُهُ فِی خَمْسٍ: لَا تُسَلِّمُهُ سَیِّئاً، وَلَا صَايِغاً، وَلَا قَصَاباً، وَلَا حَنَاطاً، وَلَا نَخَّاساً. فقالَ: یا رسولَ اللہ! (صلی اللہ علیہ و آلہ)، وما السَّیِّئُ؟ قالَ: الذی یَبِیْعُ الْأَکْفَانَ وَیَتَمَنِّی مَوْتَ أُمَّتِی، وَلِلْمَوْلُودِ مِنْ أُمَّتِی أَحَبُّ إِلَیَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ، وَأَمَّا الصَّائِغُ فَإِنَّهُ یُعَالِجُ عَبَنَ أُمَّتِی، فَأَمَّا الْقَصَابُ فَإِنَّهُ یَذْبَحُ حَتَّى تَذْهَبَ الرَّحْمَةُ مِنْ قَلْبِهِ، وَأَمَّا الْحَنَاطُ فَإِنَّهُ یَحْتَكِرُ الطَّعَامَ عَلَی أُمَّتِی، وَلَأنَّ یَلْقَی اللّهُ الْعَبْدَ سَارِقاً أَحَبُّ إِلَیْمَنْ أَنْ یَلْقَاهُ قَدِ احْتَكَّرَ طَعَاماً أَرْبَعِینَ یَوْماً. وَأَمَّا النَّخَّاسُ فَإِنَّهُ أَتَانِی جَبْرِئِیلُ (علیه السلام) فقالَ: یا مُحَمَّدُ، إِنَّ شِرَارَ أُمَّتِکَ الذِّینَ یَبِیْعُونَ النَّاسَ؛

امام کاظم (علیه السلام): مردی خدمت پیامبر خدا (صلی اللہ علیہ و آلہ) آمد و به ایشان عرض کرد: من این فرزندم را سواد آموخته ام؛ حالا او را به چه شغلی بگمارم؟ حضرت فرمود: خدا پدرت را بیامرزد، او را در هر شغلی بگذار اما به پنج گروه مسپارش: سیّاء، زرگر، قصاب، گندم فروش و برده فروش. مرد عرض کرد: ای رسول خدا! سیّاء کیست؟ فرمود: کسی که کفن می فروشد و آرزوی مرگ افراد امت مرا دارد، در حالی که یک نوزاد امت خود را، از هر آنچه آفتاب بر آن می تابد بیشتر دوست دارم. اما زرگر؛ زیرا به فکر مغبون ساختن افراد امت من است. اما قصاب؛ زیرا آنقدر حیوان می کشد که رحم از دلش رخت بر می بندد. اما گندم فروش؛ زیرا ارزاق امت مرا احتکار می کند. اگر کسی با عنوان دزد، خدا را دیدار کند بهتر است از این که او را دیدار کند، در حالی که چهل روز خوراک مردم را احتکار کرده باشد. اما برده فروش؛ زیرا جبرئیل (علیه السلام) نزد من آمد و گفت: ای محمد! بدترین افراد امت تو، کسانی هستند که انسان خرید و فروش می کنند. (بحار الأنوار: 103/77/1)

حدیث 140

امام کاظم (علیه السلام): «- لِهُشَامٍ وَهُوَ یَعْظُهُ -: إِنَّ الْعَاقِلَ لَا یَکْذِبُ وَإِنْ کَانَ فِیهِ هَوَاهُ؛ امام کاظم (علیه السلام) - در اندرز به هشام - فرمود: خردمند دروغ نمی گوید، اگر چه منافع اودر آن باشد.» (بحار الأنوار: 78/305/1)

حدیث 141

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الزَّرْعَ يَنْبُتُ فِي السَّهْلِ وَلَا يَنْبُتُ فِي الصَّفَا، فَكَذَلِكَ الْحِكْمَةُ تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَوَاضِعِ وَلَا تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ الْجَبَّارِ؛ لِأَنَّ اللَّهَ جَعَلَ التَّوَّاضِعَ آلَةَ الْعَقْلِ، وَجَعَلَ التَّكَبُّرَ مِنْ آلَةِ الْجَهْلِ، أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ مَنْ شَمَخَ إِلَى السَّقْفِ بِرَأْسِهِ شَجَّهَ، وَمَنْ خَفَضَ رَأْسَهُ اسْتَظَلَّ تَحْتَهُ وَأَكْنَهَ؟! وَكَذَلِكَ مَنْ لَمْ يَتَوَاضِعْ لِلَّهِ خَفَضَهُ اللَّهُ، وَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): همانا زراعت، در دشت پست می روید و روی تخته سنگ نمی روید. حکمت نیز چنین است: در دل شخص فروتن آباد می شود و در دل متکبر گردنفرافز آباد نمی شود؛ زیرا که خداوند فروتنی را ابزار خرد و دانایی قرار داده و تکبر را از ابزار نادانی. مگر نمی دانی که هر کس سرش را به سقف ساید، سرش می شکافد و هر که سر پایین گیرد در زیرسقف سایه و پناه می گیرد. بدین سان نیز هر که برای خدا فروتنی نکند، خداوند او را پست گرداند و هر که برای خدا فروتنی کند، خداوند او را بالا برد.»

(تحف العقول: 396)

حدیث 142

امام کاظم (علیه السلام): «أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى دَاوُدَ (عَلَيْهِ السَّلَام): يَا دَاوُدُ، حَذِّرْ وَأَنْذِرْ (وَنَذِّرْ) أَصْحَابَكَ عَنْ حُبِّ الشَّهَوَاتِ، فَإِنَّ الْمَعْلَقَةَ قُلُوبُهُمْ بِشَهَوَاتِ الدُّنْيَا قُلُوبُهُمْ مَحْجُوبَةٌ عَنِّي؛

امام کاظم (علیه السلام): خداوند متعال به داوود (علیه السلام) وحی فرمود که: ای داوود! یاران خود را از شهوت پرستی بر حذر دار و بیم ده؛ زیرا کسانی که دلهایشان آویخته به شهوت دنیا است، دلهایشان از من در پرده است.»

(تحف العقول: 397)

حدیث 143

امام کاظم (علیه السلام): «- عِنْدَ قَبْرِ -: إِنَّ شَيْئًا هَذَا آخِرُهُ لَحَقِيقٌ أَنْ يُزْهَدَ فِي أَوَّلِهِ، وَإِنَّ شَيْئًا هَذَا أَوَّلُهُ لَحَقِيقٌ أَنْ يُخَافَ آخِرُهُ؛

امام کاظم (علیه السلام) - در کنار یک گور - فرمود: چیزی که پایانش این است، سزااست که از همان آغاز دل از آن برگردد و چیزی که آغازش این است، بجاست که از پایانش بترسند.»

(معانی الأخبار: 343/1)

حدیث 144

امام کاظم (علیه السلام): «تَفَقَّهُوا فِي دِينِ اللَّهِ، فَإِنَّ الْفِقْهَ مِفْتَاحُ الْبَصِيرَةِ، وَتَمَامُ الْعِبَادَةِ، وَالسَّبَبُ إِلَى الْمَنَازِلِ الرَّفِيعَةِ وَالرُّتَبِ الْجَلِيلَةِ فِي الدِّينِ وَالْدُنْيَا، وَفَضْلُ الْفَقِيهِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الشَّمْسِ عَلَى الْكَوَكِبِ، وَمَنْ لَمْ يَتَفَقَّهْ فِي دِينِهِ لَمْ يَرْضَ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا؛

امام کاظم (علیه السلام): در دین خدا فقیه و دانا شوید؛ زیرا فقه کلید بصیرت است و مایه کمال عبادت و وسیله رسیدن به مقامات بلند و مراتب عالی دینی و دنیایی.

(بحار الأنوار: 78/321/19)

حدیث 145

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيُبْغِضُ الْعَبْدَ النَّوَامَ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيُبْغِضُ الْعَبْدَ الْفَارِعَ؛

امام کاظم (علیه السلام): همانا خداوند متعال از بنده پر خواب نفرت دارد؛ به تحقیق خداوند متعال از بنده بیکار نفرت دارد.

(کتاب من لا يحضره الفقيه: 3/169/3635)

حدیث 146

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ خَلْفِهِ بِمَا هُوَ فِيهِ مِمَّا عَرَفَهُ النَّاسُ لَمْ يَغْتَبْهُ، وَمَنْ ذَكَرَهُ مِنْ خَلْفِهِ بِمَا هُوَ فِيهِ مِمَّا لَا يَعْرِفُهُ النَّاسُ اغْتَابَهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): هر کس پشت سر دیگری چیزی بگوید که در او هست و مردم هم آن را می دانند غیبتش نکرده است، اما اگر کسی پشت سرش چیزی را بگوید که در او هست ولی مردم نمی دانند، غیبتش کرده است.

(الکافی: 2/358/6)

حدیث 147

امام کاظم (علیه السلام): «لَمَّا سَأَلَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ فَارِسَ: أَتَعْلَمُونَ الْغَيْبَ؟ - قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (علیه السلام): يُبَسِّطُ لَنَا الْعِلْمُ فَتَعْلَمُ، وَيُقَبِّضُ عَنَّا فَلَا نَعْلَمُ. وَقَالَ: سِرُّ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ أَسْرَهُ إِلَى جَبْرِئِيلَ (علیه السلام)، وَأَسْرَهُ جَبْرِئِيلُ إِلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله)، وَأَسْرَهُ مُحَمَّدٌ إِلَى مَنْ شَاءَ اللَّهُ؛

امام کاظم (علیه السلام) - در پاسخ به مردی از ایرانیان که پرسید: آیا شما غیب می دانید؟ - فرمود: امام باقر (علیه السلام) فرمود: چون علم [الهی] برای ما گشوده شود، می دانیم و هرگاه بر ما بسته شود، نمی دانیم. و فرمود: علم، راز خدای عز و جلاست که آن را با جبرئیل (علیه السلام) در میان گذاشت و جبرئیل با محمد (صلى الله عليه وآله) در میان گذاشت و محمد با هر که خواست آن را در میان نهاد.»

(الکافی: 1/256/1)

حدیث 148

امام کاظم (علیه السلام): «لَمَّا مَرَّ بِهِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ وَهُوَ يَبِيعُ السَّابِرِيَّ فِي الظَّلَالِ -: يَا هِشَامُ، إِنَّ الْبَيْعَ فِي الظِّلِّ غِشٌّ، وَإِنَّ الْغِشَّ لَا يَحِلُّ؛

امام کاظم (علیه السلام) - چون بر هشام بن حکم که درسایه (تاریکی) مشغول فروختن پارچه شاپوری بود، گذشت - فرمود: ای هشام! فروختن کالا در سایه، دغلی است، و دغلی [در معامله] روا نیست.»

(الکافی: 5/160/6)

حدیث 149

امام کاظم (علیه السلام): «دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) الْمَسْجِدَ فَإِذَا جَمَاعَةٌ قَدْ أَطَافُوا بِرَجُلٍ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ فَقِيلَ: عَلَّامَةٌ، قَالَ: وَمَا الْعَلَّامَةُ؟ قَالُوا: أَعْلَمُ النَّاسِ بِأَنْسَابِ الْعَرَبِ وَوَقَائِعِهَا، وَأَيَّامِ الْجَاهِلِيَّةِ، وَبِالْأَشْعَارِ وَالْعَرَبِيَّةِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله): ذَاكَ عِلْمٌ لَا يَضُرُّ مَنْ جَهِلَهُ، وَلَا يَنْفَعُ مَنْ عَلِمَهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): رسول خدا (صلى الله عليه وآله) وارد مسجد شد، دید عده ای گرد مردی جمع شده اند، فرمود: چه خبر است؟ عرض شد: علامه است. فرمود: علامه یعنی چه؟ عرض کردند: او داناترین مردم است به انساب عرب و جنگ های ایشان و به روزگار جاهلیت و اشعار عربی. پیامبر (صلى الله عليه وآله) فرمود: اینها دانشی است که اگر کسی نداند، به او زبانی نرساند و اگر کسی بداند، او را سودی نبخشد.»

(الأمالی للصدوق: 340/403)

حدیث 150

امام کاظم (علیه السلام): «لَا عِلْمَ إِلَّا مِنْ عَالِمٍ رَبَّانِيٍّ، وَمَعْرِفَةُ الْعَالِمِ بِالْعَقْلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): علم جز از عالم ربّانی به دست نیاید (آن را جز از عالم ربّانی نباید فرا گرفت) و شناخت
چنین عالمی به خرد است.»
(تحف العقول: 387)

حدیث 151

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْعَاقِلَ رَضِيَ بِالذُّونِ مِنَ الدَّنِيَامِ عَ الْحِكْمَةِ، وَلَمْ يَرْضَ بِالذُّونِ مِنَ الْحِكْمَةِ مَعَ الدَّنِيَا؛
فَلِذَلِكَ رِبَحَتْ تِجَارَتُهُمْ؛
امام کاظم (علیه السلام): خردمند به کم و کاست دنیا در صورتی که با حکمت توأم باشد خرسند است، ولی اگر
دنیا را داشته باشد و از حکمت کم بهره باشد خرسند نیست؛ از این رو تجارتشان سودمند گشت.»
(الکافی: 1/17/12)

حدیث 152

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يُحَدِّثُ مَنْ يَخَافُ تَكْذِيبَهُ، وَلَا يَسْأَلُ مَنْ يَخَافُ مَنَعَهُ، وَلَا يَعِدُ مَا لَا يَقْدِرُ
عَلَيْهِ، وَلَا يَرْجُو مَا يُعْتَفُّ بِرَجَائِهِ، وَلَا يَتَقَدَّمُ عَلَى مَا يَخَافُ الْعَجْزَ عَنْهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): خردمند به کسی که می ترسد تکذیبش کند، سخنی نمی گوید و از کسی که می ترسد
مضایقه کند، چیزی نمی خواهد و وعده ای را که از عهده انجامش بر نمی آید، نمی دهد و به آنچه که در
امیدواریش سرزنش شود، امید نمی بندد و به کاری که می ترسد در آن درماند اقدام نمی ورزد.»
(تحف العقول: 390)

حدیث 153

امام کاظم (علیه السلام): - فی وَصِیَّتِهِ لِهِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ -: «مَا بَعَثَ اللَّهُ أَنْبِيَاءَهُ وَرُسُلَهُ إِلَى عِبَادِهِ إِلَّا لِيَعْقِلُوا عَنِ اللَّهِ، فَأَحْسَنَهُمْ اسْتِجَابَةً أَحْسَنَهُمْ مَعْرِفَةً، وَأَعْلَمَهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ أَحْسَنَهُمْ عَقْلاً، وَأَكْمَلَهُمْ عَقْلاً أَرْفَعَهُمْ دَرَجَةً فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛

امام کاظم (علیه السلام) - در سفارش به هشام بن حکم - فرمود: خداوند پیامبران و رسولان خود را به سوی بندگان نافرستاد مگر برای این که درباره خدا اندیشه کنند. پس، هر کس از آنان که شناختش بهتر باشد، دعوت را پذیرا تر باشد و داناترینشان به کار خدا، کسی است که خردش نیکوتر باشد و کسی که خردش کاملتر باشد، در دنیا و آخرت بلند پایه تر باشد.»

(الکافی: 1/16/12)

حدیث 154

امام کاظم (علیه السلام): إِنَّ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجَّتَيْنِ: حُجَّةً ظَاهِرَةً، وَحُجَّةً بَاطِنَةً، فَأَمَّا الظَّاهِرَةُ فَالرُّسُلُ وَالْأَنْبِيَاءُ وَالْأُئِمَّةُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، وَأَمَّا الْبَاطِنَةُ فَالْعُقُولُ.

امام کاظم (علیه السلام): خداوند را بر مردمان دو حجت است: حجتی بیرونی و حجتی درونی. حجت بیرونی همان فرستادگان و پیامبران و امامان علیهم السلام هستند و حجت درونی همان خردها.»

(الکافی: 1/16/12)

حدیث 155

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ أَرَادَ الْغِنَى بِلَا مَالٍ، وَرَاحَةَ الْقَلْبِ مِنَ الْحَسَدِ، وَالسَّلَامَةَ فِي الدِّينِ، فَلْيَتَصَرَّعْ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي مَسْأَلَتِهِ بِأَنْ يُكْمَلَ عَقْلُهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): هر که خواهان توانگری بدون داشتن مال و ثروت و آسودگی دل از حسدورزی و داشتن دین سالم است، باید با تصرع از خداوند عزوجل بخواهد که خردش را کامل گرداند.»

(الکافی: 1/18/12)

حدیث 156

امام کاظم (علیه السلام): «- فی وَصِیَّتِهِ لِهِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ -: یا هِشَامُ، ما قُسِّمَ بَیْنَ الْعِبَادِ أَفْضَلُ مِنَ الْعَقْلِ؛ نَوْمُ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنَ سَهَرِ الْجَاهِلِ، وما بَعَثَ اللَّهُ نَبِیًّا إِلَّا عَاقِلًا حَتَّى یَكُونَ عَقْلُهُ أَفْضَلَ مِنْ جَمِیعِ جَهْدِ الْمُجْتَهِدِینَ، وما أَدَّى الْعَبْدُ فَرِیضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ حَتَّى عَقَلَ عَنْهُ؛

امام کاظم (علیه السلام) - در سفارش به هشام بن حکم - فرمود: ای هشام! میان بندگان چیزی برتر از خرد تقسیم نشده است. خوابِ خردمند برتر از شب زنده داری نادان است. خداوند هیچ پیامبری را جز خردمند برنمیگذاشت تا آن جا که خردش برتر از همه کوشش کوشندگان باشد. و بنده هیچ فریضه ای از فرایض خدا را نگذارد مگر آن گاه که معرفت و آگاهی خود را از خدا فرا گرفت.»

(تحف العقول: 397)

حدیث 157

امام کاظم (علیه السلام): «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ، وَأَسْأَلُكَ جَمِيلَ الْعَافِيَةِ، وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ الْعَافِيَةِ، وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ شُكْرِ الْعَافِيَةِ؛

امام کاظم (علیه السلام): بار خدایا! من از تو عافیت مسألت دارم، عافیت نیکو عطایم کن و شکر بر عافیت و شکر بر شکر عافیت ارزانیم فرما.»

(الدعوات: 84 / 211)

حدیث 158

امام کاظم (علیه السلام): «عَظَّمَ الْعَالِمَ لِعِلْمِهِ وَدَعَّ مُنَازَعَتَهُ، وَصَغَّرَ الْجَاهِلَ لِجَهْلِهِ وَلَا تَطْرُدْهُ، وَلَكِنْ قَرِّبْهُ وَعَلِّمْهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): دانشمند را به خاطر دانشش احترام بده و با او ستیزه مکن و نادان را به سبب نادانیش کوچک شمار، اما او را از خود مران بلکه به خود نزدیک گردان و او را علم بیاموز.»

(تحف العقول: 394)

حدیث 159

امام کاظم (علیه السلام): «التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): دوستی ورزیدن با مردم، نیمی از خرد است.»
(تحف العقول: 403)

حدیث 160

امام کاظم (علیه السلام): «الصَّنِيعَةُ لَا تَتِمُّ صَنِيعَةً عِنْدَ الْمُؤْمِنِ لِصَاحِبِهَا إِلَّا بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: تَصْغِيرِهَا، وَسْتِرِهَا، وَتَعْجِيلِهَا، فَمَنْ صَغَّرَ الصَّنِيعَةَ عِنْدَ الْمُؤْمِنِ فَقَدْ عَظَّمَ أَخَاهُ، وَمَنْ عَظَّمَ الصَّنِيعَةَ عِنْدَهُ فَقَدْ صَغَّرَ أَخَاهُ، وَمَنْ كَتَمَ مَا أَوْلَاهُ مِنْ صَنِيعِهِ فَقَدْ كَرَّمَ فِعَالَهُ، وَمَنْ عَجَّلَ مَا وَعَدَ فَقَدْ هَنَى الْعَطِيَّةَ؛
امام کاظم (علیه السلام): کسی که به مؤمن احسانی کند، جز با سه چیز آن را به کمال نرسانده باشد: کوچک شمردن آن، پوشاندن آن و شتاب ورزیدن در انجام آن، پوشاندن آن و شتاب ورزیدن در انجام آن؛ زیرا کسی که احسان خود به مؤمن را کوچک شمارد، برادر خویش را بزرگ داشته است و کسی که احسان خود به مؤمن را بزرگ شمارد، برادر خود را کوچک کرده است و کسی که خوبی خود به مؤمن را پوشیده دارد، کاری بزرگوارانه کرده است و هر که در انجام وعده خود شتاب ورزد، دهش را گوارا ساخته است.»
(تحف العقول: 403)

حدیث 161

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّمَا تَكُونُ الْأَشْيَاءُ بِإِرَادَتِهِ وَمَشِيئَتِهِ؛ مِنْ غَيْرِ كَلَامٍ، وَلَا تَرَدُّدٍ فِي نَفْسٍ، وَلَا نُطْقٍ بِلِسَانٍ؛
امام کاظم (علیه السلام): اشیاء با اراده و خواست او پدید می آیند، بی آن که سخنی گفته شود و یا اندیشه ای از خاطری بگذرد و یا زبانی به سخن گویا شود.»
(التوحید: 100/8)

حدیث 162

امام کاظم (علیه السلام): «عِلْمُ اللَّهِ لَا يُوصَفُ مِنْهُ بِأَيِّنَ، وَلَا يُوصَفُ الْعِلْمُ مِنَ اللَّهِ بِكَيْفٍ، وَلَا يُفَرَّدُ الْعِلْمُ مِنَ اللَّهِ، وَلَا يُبَانُ اللَّهُ مِنْهُ، وَلَيْسَ بَيْنَ اللَّهِ وَبَيْنَ عِلْمِهِ حَدٌّ؛
امام کاظم (علیه السلام): علم خدا، با صفت «از کجاست؟» وصف نمی شود. علم خدا با صفت «چگونه» توصیف نمی گردد؛ نه علم از خدا جدا می شود و نه خدا از علم؛ و میان خدا و علم او حدی نیست.»
(التوحید: 138/16)

حدیث 163

امام کاظم (علیه السلام): «كَانَ اللَّهُ حَيًّا بِلاَ حَیَاةٍ حَادِثَةٍ... بَلْ حَتَّى لِنَفْسِهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): خداوند زنده ای نیست که حیاتش حادث باشد... بلکه او به ذات خود زنده است.»
(التوحید: 142/6)

حدیث 164

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ أَعْلَى وَأَجَلُّ وَأَعْظَمُ مِنْ أَنْ يُبْلَغَ كُنْهُ صِفَتِهِ، فَصِفُوهُ بِمَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، وَكُفُّوا عَمَّا سِوَى ذَلِكَ؛
امام کاظم (علیه السلام): خدا برتر و والاتر و بزرگتر از آن است که به حقیقت صفتش رسیده شود؛ بنابراین، او را به همان گونه که خودش خود را وصف کرده است، وصف کنید و از جز آن خودداری ورزید.»
(الکافی: 1/102/6)

حدیث 165

امام کاظم (علیه السلام): «- لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَدْنَى الْمَعْرِفَةِ -: الْإِقْرَارُ بِأَنََّّهُ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ، وَلَا شِبْهَ لَهُ وَلَا تَظْيِيرَ وَأَنََّّهُ قَدِيمٌ، مُثَبَّتٌ، مَوْجُودٌ، غَيْرُ فَقِيدٍ، وَأَنََّّهُ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ.»
امام کاظم (علیه السلام) - در پاسخ به سؤال از کمترین مرتبه شناخت - فرمود: اقرار به این که خدایی جز او

نیست و مانند و همتا ندارد و قدیم است، [وجودش] ثابت و قطعی است، موجود (معلوم) است و مفقود نیست و هیچ چیزی مانند او نباشد.
(الکافی: 1/86/1)

حدیث 166

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا كَانَ الْجَوْرُ أَغْلَبَ مِنَ الْحَقِّ لَمْ يَجَلِّ لِأَحَدٍ أَنْ يَظُنَّ بِأَحَدٍ خَيْرًا حَتَّى يَعْرِفَ ذَلِكَ مِنْهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): هرگاه ستم و ناراستی، از حق و راستکاری بیشتر بود، بر هیچ کس روا نیست که به کسی گمان خوب برد، مگر آن گاه که خوبی او بر وی معلوم شود.»
(الکافی: 5/298/2)

حدیث 167

امام کاظم (علیه السلام): «- لِعَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ -: إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى أَوْلِيَاءَ مَعَ أَوْلِيَاءِ الظُّلْمَةِ لِيُدْفَعَ بِهِمْ عَنْ أَوْلِيَائِهِ، وَأَنْتَ مِنْهُمْ يَا عَلِيُّ؛
امام کاظم (علیه السلام) - به علی بن یقظین -: خداوند متعال در کنار اولیای ستمگر، دوستانی دارد تا به وسیله آنان از دوستان خود حمایت کند و تو ای علی، یکی از آنان هستی.
(بحار الأنوار: 75/349/56)

حدیث 168

امام کاظم (علیه السلام): «لَا يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يَدَعَ الطَّيِّبَ فِي كُلِّ يَوْمٍ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ فَيَوْمٌ وَيَوْمٌ لَا، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ وَلَا يَدَعُ.
امام کاظم (علیه السلام): شایسته است که مرد هر روزاز بوی خوش استفاده کند؛ اگر هر روز نتوانست، یک روز در میان عطر زند و چنانچه این هم مقدورش نبود جمعه ها را ترک نکند.»
(الکافی: 6/510/4)

حدیث 169

امام کاظم (علیه السلام): «لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْجِصِّ يُوقَدُ عَلَيْهِ بِالْعَذْرَةِ وَعِظَامِ الْمَوْتَى ثُمَّ يُجَصَّصُ بِهِ الْمَسْجِدُ، أُبْسَجِدُ عَلَيْهِ؟ :- إِنَّ الْمَاءَ وَالنَّارَ قَدْ طَهَّرَاهُ؛

امام کاظم (علیه السلام) - در پاسخ به این سؤال که: چنانچه گچ را با نجاست (مدفوع خشکیده) و استخوان مرده بپزند و سپس با آن (کف) مسجد را گچکاری کنند، آیا می توان بر آن سجده کرد؟ :- آب و آتش آن را پاک کرده اند.»

(الکافی: 3 / 330 / 3)

حدیث 170

امام کاظم (علیه السلام): «- لَهُشَامٌ وَهُوَ يَعِظُهُ :- إِيَّاكَ وَالطَّمَعِ، وَعَلَيْكَ بِالْيَأْسِ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ، وَأُمِّتِ الطَّمَعِ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ؛ فَإِنَّ الطَّمَعَ مِفْتَاحُ لِدُّلٍّ، وَاخْتِلَاسُ الْعَقْلِ، وَاخْتِلَاقُ الْمُرَوَّاتِ، وَتَدْنِيئُ الْعَرَضِ، وَالذَّهَابُ بِالْعِلْمِ؛ امام کاظم (علیه السلام) - در اندرز به هشام - فرمود: از طمع بپرهیز و به آنچه مردم دارند، چشمداشتی نداشته باش، چشمداشت به مخلوق را در خود بمیران؛ زیرا طمع و چشمداشت، کلید هر خواری است و عقل را می دزد و انسانیت ها را می برد و آبرو را می آلود و دانش را از بین می برد.»

(بحار الأنوار: 78/315/1)

حدیث 171

امام کاظم (علیه السلام): «الضَّعِيفُ مَنْ لَمْ يُرْفَعْ إِلَيْهِ حُجَّةٌ، وَلَمْ يَعْرِفِ الْاِخْتِلَافَ، فَإِذَا عَرَفَ الْاِخْتِلَافَ فَلَيْسَ بِضَعِيفٍ؛

امام کاظم (علیه السلام): ناتوان (معذور) کسی است که حجت به او نرسیده و اختلاف را نمی شناسد. پس، اگر اختلاف را بداند مستضعف نیست.»

(الکافی: 8/125/95)

حدیث 172

امام کاظم (علیه السلام): «تُسْتَحَبُّ عَرَامَةُ الْغُلَامِ فِيصْغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): بازیگوشی (شیطنت) پسر دردوران کودکی پسندیده است، برای این که در بزرگسالی
بردبار شود.»

(کتاب من لا یحضره الفقیه: 493/3/4748)

حدیث 173

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تَبْذُلْ لِإِخْوَانِكَ مِنْ نَفْسِكَ مَا صَرَّهُ عَلَيْكَ أَكْثَرُ مِنْ مَنَفَعَتِهِ لَهُمْ؛
امام کاظم (علیه السلام): به برادرانت از خود، چیزی مبخش که زیان آن برای تو بیشتر از سودش برای آنان
است.»

(الکافی: 4/33/2 وانظر وسائل الشیعة: 11/543 باب 10)

حدیث 174

امام کاظم (علیه السلام): «عَوْنُكَ لِلضَّعِيفِ مِنْ أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ؛
امام کاظم (علیه السلام): کمک تو به ناتوان، از بهترین صدقه هاست.»
(تحف العقول: 414)

حدیث 175

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ خَلَا ثُمَّ لَمْ يَرْعُ قَلْبُهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): شیعه ما نیست کسی که در تنهایی و خلوت، دلش ترسان [از خدا] نباشد.
(بصائر الدرجات: 247/10)

حدیث 176

امام کاظم (علیه السلام): «لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَوْجَبِ الْأَعْدَاءِ مُجَاهِدَةً: أَقْرَبُهُمْ إِلَيْكَ وَأَعْدَاهُمْ لَكَ... وَمَنْ يُحَرِّضْ أَعْدَاءَكَ عَلَيْكَ، وَهُوَ إِبْلِيسُ؛
امام کاظم (علیه السلام) - در پاسخ به این پرسش که جهاد با کدام دشمن واجب تر است - فرمود: آن که از همه به تو نزدیکتر و دشمنیش با تو بیشتر است... و کسی که دشمنان تو را بر ضدت تحریک می کند و آن شیطان است.»
(تحف العقول: 399)

حدیث 177

امام کاظم (علیه السلام): «أَوَّلُ مَا يَبْرُ الرَّجُلُ وَلَدَهُ أَنْ يُسَمِّيَهُ بِاسْمِ حَسَنِ، فَلْيُحَسِّنْ أَحَدَكُمْ اسْمَ وَلَدِهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): نخستین احسانی که مرد به فرزند خود می کند، این است که نام نیکویی برایش انتخاب کند. بنابر این، هریک از شما نامی نیکو بر فرزندش نهد.»
(الکافی: 6/18/3)

حدیث 178

امام کاظم (علیه السلام): «وَقَدْ سُئِلَ عَنْ عَشْرَةِ أَقْمِصَةٍ هَلْ ذَلِكَ مِنَ السَّرَفِ: لَا، وَلَكِنْ ذَلِكَ أَبْقَى لِثِيَابِهِ، وَلَكِنَّ السَّرَفَ أَنْ تَلْبَسَ ثَوْبَ صَوْنِكٍ فِي الْمَكَانِ الْقَذِرِ.
امام کاظم (علیه السلام) - وقتی از ایشان سؤال شد: آیا داشتن ده پیراهن اسراف است؟ - فرمود: خیر. بلکه داشتن پیراهن زیاد باعث می شود که پیراهنهایش بیشتر عمر کند. اسراف آن است که لباس بیرون را در جای کثیف بپوشی.»

حدیث 179

امام کاظم (علیه السلام): «ما تَسَابَّ اثْنَانِ إِلَّا انْحَطَّ الْأَعْلَى إِلَى مَرْتَبَةِ الْأَسْفَلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): هیچ گاه دو نفر به یکدیگر ناسزا نگویند مگر این که آن یک که برتر است به مرتبه آن
که فروتر است سقوط کند.»
(أعلام الدین: 305)

حدیث 180

امام کاظم (علیه السلام): «لَمَّا رَأَى رَجُلَيْنِ يَتَسَابَّانِ -: الْبَادِي أَظْلَمُ، وَوَزْرُهُ وَوِزْرُ صَاحِبِهِ عَلَيْهِ مَا لَمْ يَعْتَدِ الْمَظْلُومُ؛
امام کاظم (علیه السلام) - آن گاه که دو مرد را دید که به یکدیگر ناسزا می گویند - فرمود: آغاز کننده ستمکارتر
است و گناه او و گناه طرف مقابلش به گردن اوست، تا زمانی که ستمدیده زیاده روی نکند.»
(تحف العقول: 412)

حدیث 181

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ شَيْءٌ أَنْكَى لِإِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ مِنْ زِيَارَةِ الْإِخْوَانِ فِي اللَّهِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ؛
امام کاظم (علیه السلام): هیچ چیز به اندازه دیدار برادران از یکدیگر به خاطر خدا، ابلیس و سپاه او در هم نمی
کوبد.»
(الكافي: 2/188/7)

حدیث 182

امام کاظم (علیه السلام): «جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): جهاد زن، خوب شوهرداری کردن است.»
(الکافی: 5/507/4)

حدیث 183

امام کاظم (علیه السلام): «ثَلَاثَةٌ يَسْتَظِلُّونَ بِظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: رَجُلٌ زَوَّجَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، أَوْ أَخْدَمَهُ،
أَوْ كَتَمَ لَهُ سِرًّا؛
امام کاظم (علیه السلام): سه نفرند که در روزی که سایه ای جز سایه عرش خدا نیست در سایه عرش اویند:
مردی که برادر مسلمان خود را زن دهد، یا به او خادمی هدیه کند، یا راز او را بپوشاند.»
(الخصال: 141/162)

حدیث 184

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ أَصْبَرَكُمْ عَلَى الْبَلَاءِ لَأَزْهَدُكُمْ فِي الدُّنْيَا؛
امام کاظم (علیه السلام): همانا صبورترین شما در برابر بلاها، زاهدترین شما به دنیا است.»
(بحار الأنوار: 78/308/1)

حدیث 185

امام کاظم (علیه السلام): «- عِنْدَ قَبْرِ حَضْرَةِ -: إِنَّ شَيْئًا هَذَا آخِرُهُ لَحَقِيقٌ أَنْ يُزْهَدَ فِي أَوَّلِهِ، وَإِنَّ شَيْئًا هَذَا أَوَّلُهُ
لَحَقِيقٌ أَنْ يُخَافَ آخِرُهُ؛
امام کاظم (علیه السلام) - به گاه حضور بر سر گوری - فرمود: چیزی که آخرش این است، سزاوار است که از
همان آغاز به آن دل بسته نشود و چیزی که آغازش این است، به جاست که از فرجام آن ترسیده شود.»

حدیث 186

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَصَّعَ الزَّكَاةَ قُوتًا لِلْفُقَرَاءِ وَتَوْفِيرًا لِلْأَمْوَالِكُمْ؛
امام کاظم (علیه السلام): خداوند عز و جل زکات را به منظور تأمین قوت تهیدستان و افزایش داراییهای شما
وضع کرده است.»
(الکافی: 3/498/6)

حدیث 187

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْمَرْءَ إِذَا نَامَ فَإِنَّ رُوحَ الْحَيَوَانِ بَاقِيَةٌ فِي الْبَدَنِ، وَالَّذِي يَخْرُجُ مِنْهُ رُوحُ الْعَقْلِ؛
امام کاظم (علیه السلام): انسان هرگاه می خوابد روح حیوانی در بدن می ماند و آنچه از او خارج می شود روح
عقل است.»
(بحار الأنوار: 61/43/19)

حدیث 188

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ، فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَزَادَ اللَّهَ، وَإِنْ عَمِلَ
سَيِّئًا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهُ وَتَابَ إِلَيْهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): از ما نیست کسی که هر روز به حساب نفس خود رسیدگی نکند. اگر کار خوبی کرده
باشد از خداوند فزونتر بخواهد و اگر کار بدی کرده باشد از خداوند آمرزش بخواهد و به درگاه او توبه کند.»
(الکافی: 2/453/2)

حدیث 189

امام کاظم (علیه السلام): «الرَّفْقُ نِصْفُ الْعَيْشِ؛
امام کاظم (علیه السلام): ملائمت و مهربانی، نیمی از زندگی است.»
(الکافی: 2/120/11)

حدیث 190

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تَسْتَقِلُّوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ، فَإِنَّ قَلِيلَ الذُّنُوبِ يَجْتَمِعُ حَتَّى يَكُونَ كَثِيرًا؛
امام کاظم (علیه السلام): گناهان اندک را کم مشمارید؛ زیرا همین گناهان اندک روی هم جمع می گردند و زیاد
می شوند.»
(الأمالی للمفید: 157/8)

حدیث 191

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْعُقَلَاءَ تَرَكُوا فُضُولَ الدُّنْيَا فَكَيْفَ الذُّنُوبُ؟! وَتَرَكُوا الدُّنْيَا مِنَ الْفَضْلِ، وَتَرَكُوا الذُّنُوبَ
مِنَ الْفَرَضِ؛
امام کاظم (علیه السلام): خردمندان، زیادی دنیا را رها کردند چه رسد به گناهان! در حالی که ترک دنیا فضیلت
(ارزش) است و ترک گناهان واجب.»
(بحار الأنوار: 78/301/1)

حدیث 192

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ طَلَبَ هَذَا الرِّزْقَ مِنْ جُلِّهِ لِيَعُودَ بِهِ عَلَى نَفْسِهِ وَعِيَالِهِ كَانَ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِنْ غَلَبَ عَلَيْهِ فَلْيَسْتَدِنْ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ (صلى الله عليه وآله) مَا يَقُوتُ بِهِ عِيَالَهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): هر که برای تأمین خود و خانواده اش در پی کسب این روزی از راه حلال بر آید مانند
مجاهد در راه خداست. اما اگر نتوانست به دست آورد، به امید خدا و رسول او به اندازه قوت خانواده اش وام
بگیرد.»
(الکافی: 5/93/3)

حدیث 193

امام کاظم (علیه السلام): «لَا دِينَ لِمَنْ لَامُرُوءَةً لَهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): کسی که مردانگی و انسانیت ندارد دین ندارد.»
(تحف العقول: 389)

حدیث 194

امام کاظم (علیه السلام): «الْجَمِيَّةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ، وَالْمَعِدَةُ بَيْتُ الدَّاءِ، عَوَّدَ بَدَنًا مَا تَعَوَّدَ؛
امام کاظم (علیه السلام): پرهیز بهترین داروست و معده خانه امراض است، بدن را مادامی که عادت می کند
عادت بده.»
(مکارم الأخلاق: 2/180/2468)

حدیث 195

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ الْجَمِيَّةُ أَنْ تَدَعَ الشَّيْءَ أَصْلًا لِاتَّكُلَهُ، وَلَكِنَّ الْجَمِيَّةَ أَنْ تَأْكُلَ مِنَ الشَّيْءِ وَتُخَفَّفَ؛
امام کاظم (علیه السلام): پرهیز این نیست که چیزی را اصلاً نخوری، بلکه پرهیز آن است که از هر چیزی سبک
بخوری.»
(الکافی: 8/291/443)

حدیث 196

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنْ دَوَاءٍ إِلَّا وَهُوَ يُهَيِّجُ دَاءً، وَلَيْسَ شَيْءٌ فِي الْبَدَنِ أَنْفَعَ مِنْ إِمْسَاكِ الْيَدِ إِلَّا عَمَّا

يَحْتَاجُ إِلَيْهِ؛

امام کاظم (علیه السلام): هیچ دارویی نیست، مگر آنکه خود بیماری تازه ای را دامن می زند. و برای بدن چیزی سودمندتر از پرهیز و خوردن غذا در حدّ نیاز بدن نیست.»

(الکافی: 8/273/409)

حدیث 197

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لُقْمَانَ قَالَ لِابْنِهِ: ... إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ، قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ، فَلْتَكُنْ سَفِينَتُكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهَ، وَخَشَوْهَا الْإِيمَانُ وَشِرَاعُهَا التَّوَكُّلُ، وَقِيَمُهَا الْعَقْلُ، وَدَلِيلُهَا الْعِلْمُ، وَسُكَّانُهَا الصَّبْرُ؛

امام کاظم (علیه السلام): لقمان به فرزندش فرمود: ... همانا دنیا دریایی ژرف است. خلقی بسیار در آن غرقه گشته اند؛ پس باید که کشتی تو در این دریا، تقوای خدا باشد و بار و بُنه اش ایمان و بادبانش توکل و ناخدایش خرد و راهنمایش دانش و سگانش شکیبایی.»

(الکافی: 1/16/12)

حدیث 198

امام کاظم (علیه السلام): «مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ مَاءِ الْبَحْرِ؛ كُلَّمَا شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ أَزْدَادَ عَطْشاً حَتَّى يَقْتُلَهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): دنیا به آب دریا می ماند که هر چه تشنه از آن بنوشد، تشنه تر می شود تا سرانجام او را می کشد.»

(تحف العقول: 396)

حدیث 199

امام کاظم (علیه السلام): «تَمَثَّلَتِ الدُّنْيَا لِلْمَسِيحِ (علیه السلام) فِي صُورِهِ امْرَأَةً زَرْقَاءَ، فَقَالَ لَهَا: كَمْ تَزَوَّجْتِ؟

فَقَالَتْ: كَثِيراً، قَالَ: فَكُلُّ طَلَّقِكَ؟ قَالَتْ: لَا، بَلْ كُلًّا قَتَلْتُ، قَالَ الْمَسِيحُ (علیه السلام): فَوَيْحٌ لَأَزْوَاجِ الْبَاقِينَ، كَيْفَ لَا يَعْتَبِرُونَ بِالْمَاضِينَ؟!؛

امام کاظم (علیه السلام): دنیا به صورت زنی چشم آبی در برابر مسیح (علیه السلام) مجسم شد. به او فرمود: چند شوهر کرده ای؟ گفت: زیاد. مسیح (علیه السلام) فرمود: همه آنها تو را طلاق دادند؟ دنیا گفت: نه، بلکه همه را کشتم. مسیح (علیه السلام) فرمود: پس، وای بر شوهران باقیمانده تو؛ چگونه از گذشتگان عبرت نمی گیرند؟»

(بحار الأنوار: 78/311/1)

حدیث 200

امام کاظم (علیه السلام): «مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ؛ مَسْهَلَيْنِ وَفِي جَوْفِهَا السُّمُّ الْقَاتِلُ، يَحَذَرُهَا الرَّجَالُ ذَوُو الْعُقُولِ، وَيَهْوِي إِلَيْهَا الصَّبِيَانُ بِأَيْدِيهِمْ؛
امام کاظم (علیه السلام): دنیا به مار می ماند که پوستی نرم دارد اما درونش زهری کشنده است. مردمان خردمند از آن حذر می کنند و کودکان دستهای خود را به سوی آن دراز می کنند.»

(بحار الأنوار: 78/311/1)

حدیث 201

امام کاظم (علیه السلام): «إِجْعَلُوا لِأَنْفُسِكُمْ حِطًّا مِنَ الدُّنْيَا بِإِعْطَائِهَا مَا تَشْتَهِي مِنَ الْحَلَالِ وَمَا لَا يَثْلُمُ الْمُرُوءَةَ وَمَا لَا سَرَافَ فِيهِ، وَاسْتَعِينُوا بِذَلِكَ عَلَى أُمُورِ الدِّينِ، فَإِنَّهُ رُؤْي: لَيْسَ مِمَّا مَن تَرَكَ دُنْيَاهُ لِدِينِهِ، أَوْ تَرَكَ دِينَهُ لِدُنْيَاهُ؛
امام کاظم (علیه السلام): با برآوردن خواهشهای نفسانی خود از حلال، تا آن جا که به مروّت لطمه ای نزنند و به اسراف نینجامد، به نفسهای خویش از دنیا بهره ای دهید و از این طریق برای انجام امور دین خود کمک بگیرید؛ زیرا روایت شده است که: از ما نیست کسی که دنیایش را به خاطر دینش رها کند یا دینش را برای دنیایش فرو گذارد.»

(بحار الأنوار: 78/321/18)

حدیث 202

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا كَانَتْ لَكَ حَاجَةٌ إِلَى اللَّهِ فَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ، فَإِنَّ لَهُمَا عِنْدَكَ شَأْنًا مِنَ الشَّأْنِ؛

امام کاظم (علیه السلام): هرگاه خواستی از خداوند حاجتی طلب کنی، بگو: خدایا! به حق محمد و علی از تو مسئلت می کنم؛ زیرا آن دو را نزد تو منزلتی بزرگ است.»

(الدعوات: 51/127)

حدیث 203

امام کاظم (علیه السلام): «عَلَيْكُمْ بِالدُّعَاءِ، فَإِنَّ الدُّعَاءَ لِلَّهِ، وَالطَّلَبَ إِلَى اللَّهِ يَرُدُّ الْبَلَاءَ وَقَدْ قُدِّرَ وَقُضِيَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا إِمْضَاؤُهُ، فَإِذَا دُعِيَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ وَسُئِلَ صَرْفَ الْبَلَاءِ صَرْفَهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): بر شما باد دعا کردن؛ زیرا دعا به درگاه خدا و مسئلت کردن از او، بلایی را که قضا و قدر الهی به آن تعلق گرفته و فقط مانده که قطعی شود، دفع می کند. پس، چون خداوند عز و جل خوانده شود و از او دفع بلا مسئلت گردد، آن را بر می گرداند.»

(الکافی: 2/470/8)

حدیث 204

امام کاظم (علیه السلام): «خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا؛

امام کاظم (علیه السلام): بهترین کارها، میانه و معتدلترین آنهاست.»

(بحار الأنوار: 76/292/16)

حدیث 205

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَمْ يُحَرِّمِ الْخَمَرَ لِاسْمِهَا، وَلَكِنَّهُ حَرَّمَهَا لِعَاقِبَتِهَا؛ فَمَا كَانَ عَاقِبَتُهُ عَاقِبَةً الْخَمْرِ فَهُوَ خَمْرٌ؛

امام کاظم (علیه السلام): خداوند عز و جل شراب را به خاطر نامش حرام نکرده بلکه به سبب پیامدهای آن حرامش کرده است. پس، هر چیزی که پیامدهای شراب را داشته باشد آن نیز شراب است.»
(الکافی: 6/412/2)

حدیث 206

امام کاظم (علیه السلام): «اسْتَحْيُوا مِنَ اللَّهِ فِي سَرَائِرِكُمْ كَمَا تَسْتَحْيُونَ مِنَ النَّاسِ فِي عَلَانِيَتِكُمْ؛ امام کاظم (علیه السلام): در نهان از خدا شرم کنید همچنان که در آشکار از مردم شرم می کنید.»
(تحف العقول: 394)

حدیث 207

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تَمْنَحُوا الْجُهَّالَ الْحِكْمَةَ فَتَظْلِمُوها، وَلَا تَمْنَعُوها أَهْلَهَا فَتَظْلِمُوهُمْ؛ امام کاظم (علیه السلام): حکمت را در اختیار نادانان مگذارید که در غیر این صورت به آن ستم کرده اید، و آن را از اهلس دریغ نکنید که در غیر این صورت به آنان ستم روا داشته اید.»
(بحار الأنوار: 78/303/1)

حدیث 208

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الزَّرْعَ يَنْبُتُ فِي السَّهْلِ وَلَا يَنْبُتُ فِي الصَّفا، فَكَذَلِكَ الْحِكْمَةُ تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَوَاضِعِ، وَلَا تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ الْجَبَّارِ؛ لِأَنَّ اللَّهَ جَعَلَ التَّوَاضِعَ آلَةَ الْعَقْلِ؛ امام کاظم (علیه السلام): همانا زراعت در دشت می روید و بر روی کوه نمی روید. حکمت نیز چنین است، در دل افتاده آبادان می شود و در دل خودستای گردنفراف پرورش نمی یابد؛ زیرا که خداوند افتادگی را ابزار خرد قرار داده است.»
(بحار الأنوار: 78/312/1)

حدیث 209

امام کاظم (علیه السلام): «قِيلَ لِلْقَمَانِ: مَا يَجْمَعُ مِنْ حِكْمَتِكَ؟ قَالَ: لَا أَسْأَلُ عَمَّا كُفِيَتْهُ، وَلَا أَتَكَلَّفُ مَا لَا يَغْنِينِي؛
امام کاظم (علیه السلام): به لقمان گفته شد: چکیده حکمت تو چیست؟ گفت: از آنچه می دانم نمی پرسم و
برای آنچه به من مربوط نمی شود خود را به زحمت نمی اندازم.»
(بحار الأنوار: 13/417/10)

حدیث 210

امام کاظم (علیه السلام): «قُلِ الْحَقُّ وَإِنْ كَانَ فِيهِ هَلَاكُكَ، فَإِنَّ فِيهِ نَجَاتَكَ... وَدَعِ الْبَاطِلَ وَإِنْ كَانَ فِيهِ نَجَاتُكَ فَإِنَّ
فِيهِ هَلَاكُكَ؛
امام کاظم (علیه السلام): حق را بگو اگر چه نابودی تو در آن باشد؛ زیرا که نجات تو در آن است... و باطل را
فروگذار هر چند نجات تو در آن باشد؛ زیرا که [در واقع] نابودی تو در آن است.»
(تحف العقول: 408)

حدیث 211

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ، فَإِنْ عَمِلَ خَيْرًا اسْتَزَادَ اللَّهُ مِنْهُ وَحَمِدَ
اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَمِلَ شَيْئًا شَرًّا اسْتَغْفَرَ اللَّهُ وَتَابَ إِلَيْهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): از ما نیست کسی که هر روز به حساب خود رسیدگی نکند و ببیند که اگر کار نیکی
انجام داده است از خداوند توفیق انجام بیشتر آن را بخواهد و خدا را بر آن سپاس گوید و اگر کار بدی انجام داده
است از خدا آمرزش بخواهد و توبه کند.»
(الاختصاص: 26)

حدیث 212

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) كَانَ يَأْتِيَاهُمَا الضُّفَّةُ وَكَانُوا ضَيْفَانَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)، كَانُوا هَاجِرًا مِنْ أَهْلِيهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ إِلَى الْمَدِينَةِ فَأَسْكَنَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ضَفَّةَ الْمَسْجِدِ، وَهُمْ أَرْبَعُمِائَةٍ رَجُلٍ [كان]، يُسَلِّمُ عَلَيْهِم بِالْغَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ، فَأَتَاهُمْ ذَاتَ يَوْمٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَخْصِفُ نَعْلَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَرْفَعُ ثَوْبَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَفَلَّى، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَرِزُقُهُمْ مَدًّا مَدًّا مِنْ تَمَرٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ.

فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، التَّمَرُ الَّذِي تَرِزُقُنَا قَدْ أُحْرِقَ بِطُونَنَا! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): أَمَا إِنِّي لَوْ اسْتَطَعْتُ أَنْ أُطْعِمَكُمُ الدُّنْيَا لَأَطْعَمْتُكُمْ، وَلَكِنْ مَنْ عَاشَ مِنْكُمْ مِنْ بَعْدِي فَسَيُعْذَى عَلَيْهِ بِالْجِفَانِ وَيُرَاحَ عَلَيْهِ بِالْجِفَانِ، وَيَغْدُو أَحَدُكُمْ فِي قَمِيصَةٍ وَيَرُوحُ فِي أُخْرَى، وَتَنْجِدُونَ بُيُوتَكُمْ كَمَا تُنَجِّدُ الْكَعْبَةَ.

فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا عَلَى ذَلِكَ الزَّمَانِ بِالْأَشْوَاقِ! فَمَتَى هُوَ؟ قَالَ (صلى الله عليه وآله): زَمَانُكُمْ هَذَا خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ الزَّمَانِ، إِنَّكُمْ إِنْ مَلَأْتُمْ بِطُونَكُمْ مِنَ الْحَلَالِ تَوْشِكُونَ أَنْ تَمْلُؤُوهَا مِنَ الْحَرَامِ.

امام کاظم (علیه السلام): اهل صفہ میهمان رسول خدا (صلى الله عليه وآله) بودند. آنها خان ومان خود را رها کرده به مدینه هجرت کرده بودند. پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله) آنان را که چهل مرد بودند در صفہ مسجد اسکان داد. آن حضرت هر صبح و شام نزد ایشان می رفت و بر آنان سلام می داد. روزی بر صفہ نشینان وارد شد، دید یکی کفش خود را پینه می کند، دیگری لباسش را وصله می زند و عده ای هم جامه های خود را از شپش پاک می کنند. پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله) هر روز یک مُد (تقریباً یک چارک) خرما به آنها می داد. مردی از میان آنها برخاست و عرض کرد: ای رسول خدا! خرمایی که به ما می دهی معده های ما را سوزاند! پیامبر (صلى الله عليه وآله) فرمود: بدانید که اگر می توانستم دنیا را خوراک شما کنم این کار را می کردم اما کسانی از شما که پس از من زنده بمانند صبح و شام غذای سیر خواهند خورد، هرکدام صبح یک پیراهن خواهید پوشید و شب پیراهنی دیگر و خانه هایتان را، همانند کعبه، بر افراشته و آراسته خواهید کرد.

مردی برخاست و گفت: ای رسول خدا! ما مشتاق چنان روزی هستیم! کی فرا خواهد رسید؟! فرمود: این زمان شما بهتر از آن زمان است. شما اگر شکمهای خود را از حلال پر کنید، هیچ بعید نیست که آن را از حرام نیز پر نمایید.

(النوادر للراوندي: 152/223)

حدیث 213

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ حُسْنُ الْجَوَارِ كَفَ الْأَذَى، وَلَكِنْ حُسْنُ الْجَوَارِ الصَّبْرُ عَلَى الْأَذَى؛

امام کاظم (علیه السلام): حسن همسایگی، این نیست که آزار نرسانی بلکه حسن همسایگی، این است که در

برابر آزار و اذیت همسایه شکبیا باشی.»
(تحف العقول: 409، الکافی: 2/667/9 وفيه «صبرک» بدل «الصبر»)

حدیث 214

امام کاظم (علیه السلام): «لَا يُخْلَدُ اللَّهُ فِي النَّارِ إِلَّا أَهْلَ الْكُفْرِ وَالْجُحُودِ وَأَهْلَ الضَّلَالِ وَالشَّرِكِ، وَمَنْ اجْتَنَبَ الْكِبَائِرَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَمْ يُسْأَلْ عَنِ الصَّغَائِرِ؛
امام کاظم (علیه السلام): خداوند جز کافران و منکران و گمراهان و مشرکان را در آتش، جاودان نکند. مؤمنانی که از گناهان کبیره اجتناب کنند درباره گناهان صغیره بازخواست نشوند.»
(التوحید: 407/6)

حدیث 215

امام کاظم (علیه السلام): «جَاهِدْ نَفْسَكَ لِتَرْذُهَا عَنْ هَوَاهَا، فَإِنَّهُ وَاجِبٌ عَلَيْكَ كَجِهَادِ عَدُوِّكَ؛
امام کاظم (علیه السلام): برای بازداشتن نفس خود از خواهش هایش با آن مبارزه کن که مبارزه با نفس، همچون مبارزه با دشمنت، بر تو واجب است.»
(تحف العقول: 399)

حدیث 216

امام کاظم (علیه السلام): «الْمُصِيبَةُ لِلصَّابِرِ وَاحِدَةٌ، وَلِلْجَازِعِ اثْنَتَانِ؛
امام کاظم (علیه السلام): مصیبت برای شکبیا یکی است و برای ناشکبیا دو تا.»
(تحف العقول: 414)

حدیث 217

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ السَّيِّئَاتِ لَا تَخْلُو مِنْ إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ تَكُونَ مِنَ اللَّهِ - وَلَيْسَتْ مِنْهُ - فَلَا يَنْبَغِي لِلرَّبِّ أَنْ يُعَذِّبَ الْعَبْدَ عَلَى مَا لَا يَزْتَكِبُ، وَإِمَّا أَنْ تَكُونَ مِنْهُ وَمِنَ الْعَبْدِ - وَلَيْسَتْ كَذَلِكَ - فَلَا يَنْبَغِي لِلشَّرِيكِ الْقَوِيَّ أَنْ يَظْلِمَ الشَّرِيكَ الضَّعِيفَ، وَإِمَّا أَنْ تَكُونَ مِنَ الْعَبْدِ - وَهِيَ مِنْهُ - فَإِنْ عَفَا فَبِكْرَمِهِ وَجُودِهِ، وَإِنْ عَاقَبَ فَبِذَنْبِ الْعَبْدِ وَجَرِيرَتِهِ.»

امام کاظم (علیه السلام): گناهان از سه حال خارج نیستند: یا از جانب خداوند - که البته چنین نیست - در این صورت پروردگار را نشاید که بنده را برای آنچه مرتکب نشده عذاب کند. یا از جانب خدا و بنده، هر دو، است - که البته چنین هم نیست - در این صورت سزاوار نیست که شریک نیرومند به شریک ناتوان ستم روا دارد. یا این که از جانب بنده است - که همین طور هم هست - در این صورت اگر خداوند او را ببخشد از روی بزرگواری و بخشندگی چنین کرده است و اگر کیفرش دهد به سبب گناه و بزهکاری خود او کیفر داده است.

(بحار الأنوار: 78/323/23)

حدیث 218

امام کاظم (علیه السلام): «رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ قَوْمٍ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْحَقِّ، يَجْتَمِعُ مَعَهُ قَوْمٌ كَثِيرٌ الْحَدِيدِ، لَا تُزْلَهُمُ الرِّيحُ الْعَوَاصِفُ، وَلَا يَمْلُونَ مِنَ الْحَرْبِ، وَلَا يَجُبُّونَ، وَعَلَى اللَّهِ يَتَوَكَّلُونَ، وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ؛

امام کاظم (علیه السلام): مردی از قم مردم را به حق فرا می خواند و بر گرد او مردمانی فراهم می آیند که چونان پاره های آهن استوارند، طوفان ها آنها را به لرزه نمی اندازد و از جنگ خسته نمی شوند و بزودی نشان نمی دهند، به خدا توکل دارند و فرجام از آن پرهیزگاران است.»

(بحار الأنوار: 60/216/37)

حدیث 219

امام کاظم (علیه السلام): «مَثَلُ الْمُؤْمِنِ مَثَلُ كِفَّتِي الْمِيزَانِ: كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ، لِيَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلَا خَطِيئَةَ لَهُ؛

امام کاظم (علیه السلام): مؤمن به دو کفه ترازو می ماند که هر چه بر ایمان او افزوده شود بلایش فزونی می گیرد تا خداوند عز و جل را بدون گناه، دیدار کند.»

(بحار الأنوار: 67/243/82)

حدیث 220

امام کاظم (علیه السلام): «لَنْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ حَتَّى تَعُدُّوا الْبَلَاءَ نِعْمَةً وَالرَّخَاءَ مُصِيبَةً، وَذَلِكَ أَنَّ الصَّبْرَ عِنْدَ الْبَلَاءِ أَكْبَرُ مِنَ الْغَفْلَةِ عِنْدَ الرَّخَاءِ؛

امام کاظم (علیه السلام): شما هرگز مؤمن نیستید مگر آن که بلا و گرفتاری را نعمت شمارید و آسایش و رفاه را مصیبت؛ زیرا صبر بر بلا و گرفتاری ارزشمندتر است از غفلت به هنگام آسایش و خوشی.»

(جامع الأخبار: 313/870)

حدیث 221

امام کاظم (علیه السلام): «- وَقَدْ سُئِلَ عَنِ الْكِبَائِرِ: هَلْ تُخْرِجُ مِنَ الْإِيمَانِ؟ -: نَعَمْ، وَمَا دُونَ الْكِبَائِرِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ): «لَا يَزْنِي الزَّانِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ؛

امام کاظم (علیه السلام) - در پاسخ به این سؤال که آیا گناهان کبیره ایمان را سلب می کند؟ - فرمود: آری و گناهان کوچکتر نیز. پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: زناکار، در حالی که مؤمن است زنا نمی کند و سارق، در حال ایمان، دزدی نمی کند.»

(بحار الأنوار: 69 / 63 / 7)

حدیث 222

امام کاظم (علیه السلام): «الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ، وَالْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلِ بِفَرْضٍ مِنَ اللَّهِ بَيِّنُهُ فِي كِتَابِهِ؛

امام کاظم (علیه السلام): ایمان سراسر عمل است؛ و گفتار، [نیز] برخی از آن عمل است که خداوند در کتاب خود، وجوب آن را بیان فرموده است.»

((أنظر) الكافي: 2 / 33، باب في أن الإيمان مبنوث لجوارح البدن كلها، وقد أُشير هناك إلى بعض الآيات؛ كآية 46 من سورة العنكبوت والآية 139 من سورة النساء والآية 30 و 31 من سورة النور.))

حدیث 223

امام کاظم (علیه السلام): «لو کانَ فیْکُم عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرِ لَقَامَ قَائِمُنَا؛
امام کاظم (علیه السلام): اگر در میان شما به تعداد اهل بدر وجود داشت، قائم ما قیام می کرد.»
(مشكاة الأنوار: 128 / 300)

حدیث 224

امام کاظم (علیه السلام): «انتظارُ الفَرَجِ مِنَ الفَرَجِ؛
امام کاظم (علیه السلام): انتظار فرج، جزء فرج است.»
(الغیبة للطوسی: 459 / 471)

حدیث 225

امام کاظم (علیه السلام): «الإمامَةُ هِيَ النُّورُ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّوَجَلَّ: (آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا)؛
امام کاظم (علیه السلام): امامت، نور و روشنائی است؛ همان که خداوند عز و جل فرموده: «به خدا و پیامبر او و
نوری که فرو فرستادیم ایمان آورید؛ نور همان امام است.»
(التغابن: 8)

حدیث 226

امام کاظم (علیه السلام): «لَوْ ظَهَرَتِ الْأَجَالُ افْتَضَحَتِ الْأَمَالُ؛
امام کاظم (علیه السلام): اگر اجل ها (مدت عمرها) معلوم شود آرزوها رسوا می شوند.»
(أعلام الدین: 305)

حدیث 227

امام کاظم (علیه السلام): «- فِي مَعْنَى «اللَّهِ» -: اِسْتَوَلَى عَلَى مَا دَقَّ وَجَلَّ؛
امام کاظم (علیه السلام) - در معنای «اللَّهِ» -: بر هر چیز کوچک و بزرگ، چیره است.»
(الکافی: 1/115/3)

حدیث 228

امام کاظم (علیه السلام): «- لَمَّا سُئِلَ عَنِ السَّفَلَةِ -: الَّذِي يَأْكُلُ فِي الْأَسْوَاقِ؛
امام کاظم (علیه السلام) - در پاسخ به سؤال درباره انسان فرومایه - فرمود: کسی است که در کوچه و بازار چیز
می خورد.»
(وسائل الشیعة: 16/513/1)

حدیث 229

امام کاظم (علیه السلام): «- عِنْدَ مَا شَكَى لَهُ بَعْضُهُمْ إِبْنَالَهُ -: لَا تَضْرِبُهُ، وَاهْجُرْهُ وَلَا تُطِلْ؛
امام کاظم (علیه السلام) - به شخصی که از فرزندش شکایت داشت - فرمود: او را نزن، بلکه برای مدتی کوتاه با او
قهر کن.»
(بحار الأنوار: 104/99/74)

حدیث 230

امام کاظم (علیه السلام): «تَعَاهَدُوا عِبَادَ اللَّهِ نِعْمَةً بِإِصْلَاحِكُمْ أَنْفُسَكُمْ تَزِدَادُوا يَقِينًا، وَتَرْبَحُوا نَفِيسًا ثَمِينًا؛

امام کاظم (علیه السلام): ای بندگان خدا! با اصلاح خود، نعمت های خداوند را پاس دارید، تا بر یقین شما افزوده شود و سودی باارزش و گرانبها به دست آورید.»
(الکافی: 2/268/1)

حدیث 231

امام کاظم (علیه السلام): «سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): مَا حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ؟ قَالَ: لَا يُسَمِّيهِ بِاسْمِهِ، وَ لَا يَمْشِي بَيْنَ يَدَيْهِ، وَ لَا يَجْلِسُ قَبْلَهُ، وَ لَا يَسْتَسِبُّ لَهُ؛ مردی از رسول اکرم (صلى الله عليه وآله) پرسید: حق پدر بر فرزند چیست؟ فرمودند: پدر را به نامش صدا نزند و جلوتر از او راه نرود و قبل از او ننشیند و باعث ناسزاگویی دیگران به او نشود.»
(کافی، ج 2، ص 158، ح 5)

حدیث 232

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ خَيْرًا اسْتَزَادَ اللَّهُ مِنْهُ وَ حَمَدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ إِنْ عَمِلَ شَيْئًا شَرًّا اسْتَغْفَرَ اللَّهُ وَ تَابَ إِلَيْهِ؛ از ما نیست کسی که هر روز اعمال خود را محاسبه نکند تا اگر نیکی کرده از خدا بخواهد بیشتر نیکی کند و خدا را بر آن سپاس گوید و اگر بدی کرده از خدا آمرزش بخواهد و توبه نماید.»
(الاختصاص، ص 26)

حدیث 233

امام کاظم (علیه السلام): «كَمَا لَا يَقُومُ الْجَسَدُ إِلَّا بِالنَّفْسِ الْحَيَّةِ فَكَذَلِكَ لَا يَقُومُ الدِّينُ إِلَّا بِالنَّبِيِّ الصَّادِقَةِ وَ لَا تَثْبُتُ النَّبِيُّ الصَّادِقَةُ إِلَّا بِالْعَقْلِ؛ همان گونه که قوام جسم، تنها به جان زنده است، قوام دینداری هم تنها به نبی پاک است و نبی پاک، جز با عقل حاصل نمی شود.»

حدیث 234

امام کاظم (علیه السلام): «قَلِيلُ الْعَمَلِ مِنَ الْعَاقِلِ مَقْبُولٌ مُضَاعَفٌ، وَ كَثِيرُ الْعَمَلِ مِنْ أَهْلِ الْهَوَى وَ الْجَهْلِ مَرْدُودٌ؛

اندکی عمل [صالح] از شخص عاقل، [در پیشگاه الهی] پذیرفته و چند برابر می شود، در حالی که اعمال [صالح] بسیار، از مردمان هوسران یا نادان، پذیرفته نمی گردد.»
(تحف العقول، ص 387)

حدیث 235

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَزَادَ اللَّهَ وَ إِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهُ وَ تَابَ إِلَيْهِ؛

از ما نیست کسی که هر روز اعمال خود را محاسبه نکند تا اگر نیکی کرده از خدا بخواهد که بیشتر نیکی کند و اگر بدی کرده از خدا طلب آمرزش نموده و توبه کند.»
(کافی، ج 2، ص 453، ح 2)

حدیث 236

امام کاظم (علیه السلام): «إِيَّاكُمْ وَ الْبُخْلَ فَإِنَّهُ عَاهَةٌ لَا يَكُونُ فِي حُرٍّ وَ لَا مُؤْمِنٍ، إِنَّهُ خِلَافُ الْإِيمَانِ؛

از بُخل، دوری کنید. بُخل، آفتی است که در هیچ انسان آزاده یا مؤمنی یافت نمی شود. بُخل، با ایمان، سازگار نیست.»

(فقه الرضا (علیه السلام)، ص 338)

حدیث 237

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْعُقَلَاءَ تَرَكُوا فُضُولَ الدُّنْيَا فَكَيْفَ الدُّنُوبُ؟! وَ تَرَكَ الدُّنْيَا مِنَ الْفَضْلِ، وَ تَرَكَ الدُّنُوبَ مِنَ الْفَرَضِ؛

عاقلان، زیادی دنیا را هم رها کردند، چه رسد به گناهان! ترک دنیا، فضیلت [و ارزش] است، در حالی که ترک گناهان، واجب است.»

(بحار الأنوار، ج 78، ص 301، ح 1)

حدیث 238

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّهُ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ مَنْ لَمْ يَعْقِلْ عَنِ اللَّهِ، وَ مَنْ لَمْ يَعْقِلْ عَنِ اللَّهِ لَمْ يَعْقِدْ قَلْبَهُ عَلَى مَعْرِفَةٍ ثَابِتَةٍ يُبْصِرُهَا وَ يَجِدُ حَقِيقَتَهَا فِي قَلْبِهِ، وَ لَا يَكُونُ أَحَدٌ كَذَلِكَ إِلَّا مَنْ كَانَ قَوْلُهُ لِفِعْلِهِ مُصَدِّقًا، وَ سِرُّهُ لِعَلَانِيَتِهِ مُوَافِقًا؛

هر کس در باره خدا نیندیشد، از [مجازات] او ترسی به خود راه نخواهد داد و آن که به خدا نمی اندیشد، دلش با معرفت خدا چنان پیوند نخواهد خورد که با آن، بصیرت یابد و حقیقت معرفت را در دلش دریابد و کسی چنین نخواهد شد، مگر آن که رفتار وی همانند گفتارش و باطن وی مطابق ظاهرش باشد.»

(تحف العقول، ص 388)

حدیث 239

امام کاظم (علیه السلام): «أَعُوذُ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ وَ عِزَّتِكَ الَّتِي لَا تُرَامُ وَ قُدْرَتِكَ الَّتِي لَا يَمْتَنِعُ مِنْهَا شَيْءٌ، مِنْ شَرِّ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ مِنْ شَرِّ الْأَوْجَاعِ كُلِّهَا؛

خدایا! از همه بدی های دنیا و آخرت و از شر همه دردها، به بزرگواری و عزت زوال ناپذیر و قدرت بی مانعت، پناه می برم.»

(فروع کافی، ج 3، ص 346، ح 28)

حدیث 240

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ أَبَاعَبِدَ اللَّهِ (عليه السلام): «مَا بَالُ الْقُرْآنِ لَا يَزِدَادُ عَلَى النَّشْرِ وَ الدَّرَاسَةِ إِلَّا غَضَاضَةً؟ فَقَالَ: لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يُنْزِلْهُ لِرِمَانٍ دُونَ رِمَانٍ، وَ لَا لِنَاسٍ دُونَ نَاسٍ، فَهُوَ فِي كُلِّ زَمَانٍ جَدِيدٌ، وَ عِنْدَ كُلِّ قَوْمٍ غَضٌّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛

شخصی از امام صادق (علیه السلام) پرسید: چه دلیلی دارد که قرآن، با وجود نشر و بحث و بررسی، مدام بر تازگی اش افزوده می شود؟ فرمودند: برای این که خداوند تبارک و تعالی، آن را برای یک زمان خاص و مردمانی خاص، نازل نکرده است. از این رو، در هر زمانی تازه است و تا قیامت، برای همه ملّت ها تازگی دارد.»

(عیون أخبار الرضا، ج 2، ص 87، ح 32)

حدیث 241

امام کاظم (علیه السلام): لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ» -: التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ دَرَجَاتٌ، مِنْهَا أَنْ تَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ فِي أُمُورِكَ كُلِّهَا، فَمَا فَعَلَ بِكَ، كُنْتَ عَنْهُ رَاضِيًا، تَعْلَمُ أَنَّه لَا يَأْلُوكَ خَيْرًا وَ فَضْلًا وَ تَعْلَمُ أَنَّ الْحُكْمَ فِي ذَلِكَ لَهُ، فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ بِتَفْوِيزِ ذَلِكَ إِلَيْهِ، وَثِقْ بِهِ فِيهَا وَ فِي غَيْرِهَا؛

در پاسخ به سؤال از آیه «و هر کس به خدا توکل کند، کفایت امرش را می کند»: توکل کردن بر خدا، درجاتی دارد: یکی از آنها این است که در تمام کارهایت به خدا توکل کنی و هر چه با تو کرد، از او خشنود باشی و بدانی که او نسبت به تو، از هیچ خیر و تفضلی کوتاهی نمی کند و بدانی که در این باره، حکم، حکم اوست، پس با واگذاری کارهایت به خدا، بر او توکل کن و در آن کارها، و دیگر کارها به او اعتماد داشته باش.»

(کافی، ج 2، ص 65، ح 5)

حدیث 242

امام کاظم (علیه السلام): «اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا تَوْفِيقَ الطَّاعَةِ وَ بُعْدَ الْمَعْصِيَةِ وَ صِدْقَ النَّيَّةِ وَ عِرْفَانَ الْحُرْمَةِ وَ أَكْرَمَنَا بِالْهُدَى وَ الْإِسْتِقَامَةِ؛

خدایا! روزی کن ما را توفیق اطاعت و دوری از گناه و نیت پاک و شناختن احکام، و اکرام نما ما را به هدایت و استقامت.»

حدیث 243

امام کاظم (علیه السلام): «قُلِ الْحَقُّ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَلَاكُكَ، فَإِنَّ فِيهِ نَجَاتُكَ... إِيْتَقِ اللَّهَ وَ دَعْ الْبَاطِلَ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ نَجَاتُكَ فَإِنَّ فِيهِ هَلَاكُكَ؛
حق را بگو، اگر چه نابودی تو در آن باشد؛ زیرا که نجات تو در آن است... تقوای الهی، پیشه کن و باطل را فرو گذار،
هر چند [به ظاهر] نجات تو در آن باشد؛ زیرا که نابودی تو در آن است.»
(تحف العقول، ص 408)

حدیث 244

امام کاظم (علیه السلام): «عَنْ سُمَاعَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ (عليه السلام) عَنِ الْخُمْسِ، فَقَالَ: فِي كُلِّ مَا أَفَادَ النَّاسُ، مِنْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ؛
سماعه گفت: از امام کاظم (علیه السلام) درباره خمس سؤال کردم. امام فرمودند: در هر چیزی که مردم بهره
مند می شوند، خواه کم و خواه زیاد، خمس است.»
(کافی، ج 1، ص 545، ح 11)

حدیث 245

امام کاظم (علیه السلام): «قُلِ الْحَقُّ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَلَاكُكَ فَإِنَّ فِيهِ نَجَاتُكَ، وَ دَعْ الْبَاطِلَ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ نَجَاتُكَ فَإِنَّ فِيهِ هَلَاكُكَ؛
حق را بگو اگر چه نابودی تو در آن باشد؛ چرا که [در واقع] نجات تو در آن است و باطل را رها کن، هر چند نجات
تو در آن باشد؛ چرا که [در واقع] نابودی تو در آن است.»
(الاختصاص، ص 32)

حدیث 246

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الزَّرْعَ يَنْبُتُ فِي السَّهْلِ وَ لَا يَنْبُتُ فِي الصَّفَا، فَكَذَلِكَ الْحِكْمَةُ تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَوَاضِعِ وَ لَا تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ الْجَبَّارِ، لِإِنَّ اللَّهَ جَعَلَ التَّوَاضِعَ آلَةَ الْعَقْلِ وَ جَعَلَ التَّكَبُّرَ مِنْ آلَةِ الْجَهْلِ؛ زراعت، در زمین هموار می روید، نه بر سنگ سخت. و چنین است که حکمت، در دل های متواضع جای می گیرد نه در دل های متکبر. خداوند متعال، تواضع را وسیله عقل، و تکبر را وسیله جهل قرار داده است.» (تحف العقول، ص 396)

حدیث 247

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ اقْتَصَدَ وَ قَنَعَ بَقِيَّتِ عَلَيْهِ النُّعْمَةُ، وَ مَنْ بَذَرَ وَ اسْرَفَ زَالَتْ عَنْهُ النُّعْمَةُ؛ کسی که میانه رو و قانع باشد، نعمتش باقی می ماند و کسی که ریخت و پاش و اسراف کند، نعمت را از دست می دهد.» (تحف العقول، ص 403)

حدیث 248

امام کاظم (علیه السلام): «طُوبَى لِلْمُصْلِحِينَ بَيْنَ النَّاسِ، أُولَئِكَ هُمُ الْمُقَرَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ خوشا به سعادت اصلاح کنندگان بین مردم که آنان همان مقربان روز قیامت اند.» (تحف العقول، ص 393)

حدیث 249

امام کاظم (علیه السلام): «لَنْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ حَتَّى تَعُدُّوا الْبَلَاءَ نِعْمَةً وَ الرَّخَاءَ مُصِيبَةً، وَ ذَلِكَ أَنَّ الصَّبْرَ عِنْدَ الْبَلَاءِ أَكْبَرُ مِنَ الْعَقْلَةِ عِنْدَ الرَّخَاءِ؛

هرگز مؤمن نخواهید بود تا این که گرفتاری را نعمت و آسودگی و راحت را مصیبت بشمرید. و این بدان جهت است که صبر در گرفتاری، بهتر از غفلت در آسایش است.»
(جامع الأخبار، ص 313، ح 870)

حدیث 250

امام کاظم (علیه السلام): «یا هشام، ما بَعَثَ اللَّهُ أَنْبِيَاءَهُ وَرُسُلَهُ إِلَى عِبَادِهِ إِلَّا لِيَعْقِلُوا عَنِ اللَّهِ، فَأَحْسَنُهُمْ اسْتِجَابَةً أَحْسَنُهُمْ مَعْرِفَةً؛

امام کاظم (علیه السلام) - به هشام بن حکم :- ای هشام! خداوند، پیامبران و رسولانش را به سوی بندگان خود نفرستاده، مگر بدان جهت که بصیرت الهی پیدا کنند. از این رو، بهترین کسانی که دعوت آنان را اجابت می کنند، کسانی هستند که شناخت بهتری دارند.»
(الکافی: ج 1 ص 16 ح 12)

حدیث 251

امام کاظم (علیه السلام): «وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ أَفْضَلَ زَادِ الرَّاحِلِ إِلَيْكَ عَزْمُ إِرَادَةِ يَخْتَارُكَ بِهَا؛

امام کاظم (علیه السلام) - از دعاهاى ایشان در ماه رجب :- به راستی دانستم که بهترین توشه مسافر کوی تو، تصمیمی است که با آن، تو را انتخاب کند.»
(الإقبال: ج 3 ص 277)

حدیث 252

امام کاظم (علیه السلام): «اجْتَهِدُوا فِي أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ: سَاعَةً لِمُنَاجَاةِ اللَّهِ، وَسَاعَةً لِأَمْرِ الْمَعَاشِ، وَسَاعَةً لِمُعَاشَرَةِ الْإِخْوَانِ وَالثَّقَاتِ الَّذِينَ يُعَرِّفُونَكُمْ غُيُوبَكُمْ، وَيُخْلِصُونَ لَكُمْ فِي الْبَاطِنِ، وَسَاعَةً تَخْلُونَ فِيهَا لِلذَّاتِ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ؛

امام کاظم (علیه السلام): تلاش کنید زمانتان چهار بخش باشد: زمانی برای راز و نیاز با خداوند؛ زمانی برای تأمین

معاش؛ و زمانی برای معاشرت با برادران مورد اعتماد، تا عیب هایتان را به شما بشناسانند و برای شما در امور پنهان، خیرخواهی کنند؛ و زمانی برای خوشی های حلال.»
(تحف العقول: ص 409)

حدیث 253

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ رَجُلًا مِنْ وَلَدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ كَانَ بِالْمَدِينَةِ يُؤْذِي أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى (عليه السلام) وَيَسُبُّهُ إِذَا رَأَاهُ وَيَسْتَمُّ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ بَعْضُ حَاشِيَتِهِ يَوْمًا: دَعْنَا نَقْتُلَ هَذَا الْفَاجِرَ، فَتَهَاكُم عَنْ ذَلِكَ أَشَدَّ النَّهْيِ وَزَجَرَهُمْ، وَسَأَلَ عَنِ الْعُمَرِيِّ فَذَكَرَ أَنَّهُ يَزْرَعُ بِنَاحِيَةٍ مِنْ نَوَاحِي الْمَدِينَةِ فَرَكِبَ إِلَيْهِ فَوَجَدَهُ فِي مَزْرَعَةٍ لَهُ فَدَخَلَ الْمَزْرَعَةَ بِجِمَارِهِ فَصَاحَ بِهِ الْعُمَرِيُّ لَا تُوطِئْ زَرْعَنَا فَتَوَطَّاهُ بِالْجِمَارِ حَتَّى وَصَلَ إِلَيْهِ، وَنَزَلَ وَجَلَسَ عِنْدَهُ وَبَاسَطَهُ وَصَاحَكُهُ وَقَالَ لَهُ: كَمْ غَرِمْتَ عَلَى زَرْعِكَ هَذَا؟
قال: مِئَّةَ دِينَارٍ.

قال: فَكَمْ تَرْجُو أَنْ تُصِيبَ؟

قال: لَسْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ.

قالَ لَهُ: إِنَّمَا قُلْتُ: كَمْ تَرْجُو أَنْ يَجِيئَكَ فِيهِ؟

قال: أَرْجُو أَنْ يَجِيءَ مِئْتًا دِينَارٍ.

قال: فَأَخْرَجَ لَهُ أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام) صُرَّةً فِيهَا ثَلَاثُمِئَةٌ دِينَارٍ، وَقَالَ: هَذَا زَرْعُكَ عَلَى حَالِهِ وَاللَّهُ يُرْزُقُكَ فِيهِ مَا تَرْجُو.

قال: فَقَامَ الْعُمَرِيُّ فَقَبَّلَ رَأْسَهُ وَسَأَلَهُ أَنْ يَصْفَحَ عَنْ فَارِطِهِ، فَتَبَسَّمَ إِلَيْهِ أَبُو الْحَسَنِ وَانْصَرَفَ.

قال: وَرَاحَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَوَجَدَ الْعُمَرِيَّ جَالِسًا، فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ قَالَ: اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتِهِ.

قال: فَوَتَّبَ أَصْحَابُهُ إِلَيْهِ.

فَقَالُوا لَهُ: مَا قَضَيْتُكَ؟ قَدْ كُنْتَ تَقُولُ غَيْرَ هَذَا

قال: فَقَالَ لَهُمْ: قَدْ سَمِعْتُمْ مَا قُلْتُ الْآنَ، وَجَعَلَ يَدْعُو لِأَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام) فَخَاصَمُوهُ وَخَاصَمَهُمْ.

فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو الْحَسَنِ إِلَى دَارِهِ، قَالَ لِجُلَسَائِهِ الَّذِينَ سَأَلُوهُ فِي قَتْلِ الْعُمَرِيِّ

أَيُّمَا كَانَ خَيْرًا مَا أَرَدْتُمْ أَمْ مَا أَرَدْتُ إِنِّي أَصْلَحْتُ أَمْرَهُ بِهَذَا الْمِقْدَارِ الَّذِي عَرَفْتُمْ وَكُفَيْتُ بِهِ شَرَّهُ.

بحار الأنوار - به نقل از حسن بن محمد، از جدّش، و او از چند تن از یاران امام کاظم (علیه السلام) :- مردی از نوادگان عمر بن خطاب، در مدینه، امام کاظم (علیه السلام) را آزار می داد و هر گاه ایشان را می دید، به علی (علیه السلام) دشنام می داد. برخی از اطرافیان امام کاظم (علیه السلام) به ایشان گفتند: اجازه بفرمایید این بدکار را به قتل برسانیم.

امام کاظم (علیه السلام) آنان را از این کار، به شدّت باز داشت و منع کرد و سراغ [نشانی] مرد دشنام گو را گرفت. گفته شد در فلان منطقه از مدینه کشاورزی می کند.

امام (علیه السلام)، سوار بر مرکب، به سویش رفت و او را در مزرعه اش دید. با الاغش داخل مزرعه شد. آن مرد فریاد زد: زراعت ما را لگدمال مکن!

امام (علیه السلام)، با الاغ از داخل زراعت به سوی مرد رفت تا نزدیک وی رسید. پیاده شد و در کنارش نشست. با او خوش و پیش کرد و به وی فرمود: «چه قدر خسارت بر زراعت تو وارد کردم؟».

مرد گفت: صد دینار.

فرمود: «امید داری چه قدر محصول به دست بیاوری؟».

گفت: غیب نمی دانم.

فرمود: «گفتم چه قدر امید داری؟».

گفت: امید دارم دویست دینار محصول به دست آورم.

امام کاظم (علیه السلام) کیسه ای به وی داد که در آن، سیصد دینار بود و فرمود: «زراعت تو بر جایش باقی است و خداوند، آنچه امید داری، به تو روزی می کند».

مرد، به پا خاست و سر ایشان را بوسید و خواست تا از تقصیرش درگذرد. امام (علیه السلام) تبسمی کرد و بازگشت.

امام کاظم (علیه السلام) به مسجد رفت و مرد دشنام گو را دید که در مسجد، نشسته است. وقتی نگاهش به امام (علیه السلام) افتاد، گفت: خداوند، می داند رسالت خود را کجا قرار دهد!

یاران امام کاظم (علیه السلام) به سوی آن مرد شتافتند و به وی گفتند: داستان چیست؟ تو تا به حال به گونه ای دیگر سخن می گفتی؟!

مرد گفت: «شنیدید الآن چه گفتم» و شروع به دعا کردن برای امام کاظم (علیه السلام) کرد. گفتگوها میان مرد و یاران امام (علیه السلام) ادامه یافت. وقتی امام کاظم (علیه السلام) به خانه اش باز می گشت، به اطرافیانش که [پیش از آن،]

می خواستند مرد را بگشند، فرمود: «کاری که شما می خواستید انجام دهید، بهتر بود یا آنچه من انجام دادم؟ من با این مقدار پول، کارش را اصلاح کردم و از شرش در امان گشتم».

(بحار الأنوار: ج 48 ص 102)

حدیث 254

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ اسْتَشَارَ لَمْ يَعْذَمْ عِنْدَ الصَّوَابِ مَادِحًا، وَعِنْدَ الْخَطَا عَازِرًا؛

امام کاظم (علیه السلام): آن که مشورت کند، در صورت درستی [تصمیمش] ستایشگر را از دست نمی دهد و در صورت خطا، عذرپذیر را.»

(الدرة الباهرة: ص 34)

حدیث 255

امام کاظم (علیه السلام): «أَخَذَ أَبِي بَيْدِي، ثُمَّ قَالَ: يَا بُنَيَّ، إِنَّ أَبِي مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ (عليه السلام) أَخَذَ بَيْدِي، كَمَا أَخَذْتُ بَيْدِكَ، وَقَالَ: إِنَّ أَبِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام) أَخَذَ بَيْدِي، وَقَالَ: يَا بُنَيَّ افْعَلِ الْخَيْرَ إِلَى كُلِّ مَنْ طَلَبَهُ مِنْكَ، فَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِهِ فَقَدْ أَصَبْتَ مَوْضِعَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهِ كُنْتَ أَنْتَ مِنْ أَهْلِهِ، وَإِنْ شَتَمَكَ رَجُلٌ عَنْ يَمِينِكَ، ثُمَّ تَحَوَّلَ إِلَى يَسَارِكَ فَاعْتَذَرَ إِلَيْكَ فَأَقْبَلَ عَذْرَهُ.

امام کاظم (علیه السلام): پدرم دستم را گرفت و فرمود: پسر! پدرم محمد بن علی (علیه السلام) (امام باقر (علیه السلام)، دستم را گرفت، چنان که من، دست تو را گرفتم و فرمود: «پدرم علی بن حسین (علیه السلام) (امام سجّاد (علیه السلام) دستم را گرفت و فرمود: فرزندم! کار نیک را برای هر که از تو درخواست کرد، انجام بده. اگر سزاوار آن باشد، به جایش انجام داده ای و اگر سزاوار آن نباشد، تو شایسته آنی. اگر مردی تو را از سمت راست دشنام داد و به سمت چپ تو رفت و عذر خواست، عذرش را بپذیر.»

(الکافی: ج 8 ص 152 ح 141)

حدیث 256

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ - جَلَّ وَ عَزَّ - يُبْغِضُ الْعَبْدَ النَّوَامَ الْفَارِعَ؛
امام کاظم (علیه السلام): خداوند عز و جل بنده پُر خواب و بیکار را دشمن می دارد.»
(الکافی: ج 5 ص 84 ح 2)

حدیث 257

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ اللَّهَ عز و جل لَمْ يُحَرِّمِ الْخَمَرَ لِاسْمِهَا، وَلَكِنَّهُ حَرَّمَهَا لِعَاقِبَتِهَا؛ فَمَا كَانَ عَاقِبَتُهُ عَاقِبَةُ الْخَمْرِ فَهُوَ حَمْرٌ؛
امام کاظم (علیه السلام): خداوند عز و جل شراب را برای نامش حرام نکرد؛ بلکه به جهت آثار و پیامدهایش حرام کرد و هرچه پیامدش مانند شراب باشد، آن هم شراب است.»
(الکافی: ج 6 ص 412 ح 2)

حدیث 258

امام کاظم (علیه السلام): «- فی قولِ الله عز و جل «يَأْتِ اسْتَجْرُهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ» -: قالَ لَهَا شُعَيْبٌ: يَا بَنِيَّةُ هَذَا قَوِيٌّ قَدْ عَرَفْتِهِ بِدَفْعِ الصَّخْرَةِ، الْأَمِينُ مِنْ أَيْنَ عَرَفْتِهِ؟
قَالَتْ: يَا أَبَتِ، إِنِّي مَشَيْتُ قُدَّامَهُ، فَقَالَ: إِمَشِي مِنْ خَلْفِي فَإِنْ ضَلَلْتُ فَأَرْشِدْنِي إِلَى الطَّرِيقِ، فَإِنَّا قَوْمٌ لَا نَنْظُرُ فِي أَدْبَارِ النِّسَاءِ.

امام کاظم (علیه السلام): - درباره این سخن خداوند عز و جل به نقل از دختر شعیب، خطاب به پدر که: «ای پدر! او (موسی) را استخدام کن؛ چرا که بهترین کسی است که استخدام می کنی: هم نیرومند [و هم] امانتدار است» - شعیب (علیه السلام) به دخترش گفت: «دخترم! نیرومندی این مرد را با برداشتن سنگ، دانستی، امانتداری اش را از کجا دانستی؟».

دختر گفت: پدرم! من، پیشاپیش او راه می رفتم. به من گفت: پشتِ سرم حرکت کن و اگر اشتباه رفتم، راه را به من نشان بده. زیرا ما مردمانی هستیم که به پشتِ سر زنان، نگاه نمی کنیم.
(کتاب من لا یحضره الفقیه: ج 4 ص 19 ح 4974)

حدیث 259

امام کاظم (علیه السلام): «سَعَدَ امْرُؤٌ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَى خَلْفًا مِنْ نَفْسِهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): کسی خوش بخت است که نمیرد تا جانشینی از [نسل] خود را ببیند.»
(الکافی: ج 6 ص 4 ح 3، عیون أخبار الرضا: ج 1 ص 30 ح 22 عن جعفر بن خلف)

حدیث 260

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ أَكَلَ الْبَيْضَ وَ الْبَصَلَ وَ الزَّيْتِ زَادَ فِي جُمَاعِهِ، وَمَنْ أَكَلَ اللَّحْمَ بِالْبَيْضِ كَبَّرَ عَظْمٌ وَلَدِهِ؛
امام کاظم (علیه السلام): هر کس تخم مرغ، پیاز و روغن زیتون بخورد، بر توان آمیزش او افزوده می شود و هر کس گوشت را با تخم مرغ بخورد، استخوان فرزندش درشت خواهد شد.»
(مکارم الأخلاق: ج 1 ص 425 ح 1451، بحار الأنوار: ج 104 ص 84 ح 41)

حدیث 261

امام کاظم (علیه السلام): «جاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله)، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا حَقُّ ابْنِي هَذَا؟ قَالَ: تُحْسِنُ اسْمَهُ وَادَّبَهُ، وَضَعَهُ مَوْضِعًا حَسَنًا؛

امام کاظم (علیه السلام): کسی خدمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) رسید و گفت: ای پیامبر خدا! حق این فرزند بر من چیست؟

فرمود: «نام او و تربیت او را نیکو گردانی و او را در جایگاه [تربیتی] نیکویی قرار دهی».

(الکافی: ج 6 ص 48 ح 1، تهذیب الأحکام: ج 8 ص 111 ح 384 کلاهما عن درست)

حدیث 262

امام کاظم (علیه السلام): «أَوَّلُ مَا يَبْرُ الرَّجُلُ وَلَدَهُ أَنْ يُسَمِّيَهُ بِاسْمٍ حَسَنٍ، فَلْيُحْسِنِ أَحَدُكُمْ اسْمَ وَلَدِهِ.

امام کاظم (علیه السلام): نخستین نیکی انسان به فرزندش، این است که نام نیک بر او نهد. پس هر کدام از شما باید نام نیک بر فرزندش بگذارد.»

(الکافی: ج 6 ص 18 ح 3، تهذیب الأحکام: ج 7 ص 437 ح 1745 کلاهما عن موسى ابن بكر)

حدیث 263

امام کاظم (علیه السلام): «لَا يَدْخُلُ الْفَقْرُ بَيْتًا فِيهِ اسْمُ مُحَمَّدٍ أَوْ أَحْمَدَ أَوْ عَلِيٍّ أَوْ الْحَسَنِ أَوْ الْحُسَيْنِ أَوْ جَعْفَرٍ أَوْ طَالِبٍ أَوْ عَبْدِ اللَّهِ، أَوْ فَاطِمَةَ مِنَ النِّسَاءِ؛

امام کاظم (علیه السلام): به خانه ای که در آن نام محمد یا احمد یا علی یا حسن و یا حسین یا جعفر یا طالب یا عبد الله و یا فاطمه، از زنان، باشد، فقر وارد نمی شود.»

(الکافی: ج 6 ص 19 ح 8، تهذیب الأحکام: ج 7 ص 438 ح 1748 کلاهما عن سليمان الجعفری)

حدیث 264

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا وَعَدْتُمُ الصَّبِيَّانَ فَفُوا لَهُم؛ فَإِنَّهُمْ يَرَوْنَ أَنَّكُمْ الَّذِينَ تَرْزُقُونَهُمْ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيْسَ يَغْضَبُ لِشَيْءٍ كَغَضَبِهِ لِلنِّسَاءِ وَالصَّبِيَّانِ؛

امام کاظم (علیه السلام): هرگاه به کودکان وعده دادید، بدان وفا کنید؛ چرا که آنان بر این باورند که شما روزی شان را می دهید. بی گمان، خداوند عز و جل آن گونه که به خاطر زنان و کودکان خشمگین می شود، برای چیز دیگری خشم نمی گیرد.»

(الکافی: ج 6 ص 50 ح 8 عن کلب الصیداوی، عدّة الداعي: ص 75)

حدیث 265

امام کاظم (علیه السلام):

«إِنَّ أَبْدَانَكُمْ لَيْسَ لَهَا ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ، فَلَا تَبِيعُوهَا بِغَيْرِهَا؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: همانا بدنهای شما را بهایی جز بهشت نیست؛ پس آنرا به غیر بهشت نفروشید.»
(تحف العقول، ص 389)

حدیث 266

امام کاظم (علیه السلام): «الْمَغْبُوتُ مَنْ غَبَنَ مِنْ عُمْرِهِ سَاعَةً؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: زیانکار، کسی است که ساعتی از عمر خویش را باخته است.»
(حیة الامام موسی بن جعفر (علیه السلام)، ج 1 ص 280)

حدیث 267

امام کاظم (علیه السلام): «تَفَقَّهُوا فِي دِينِ اللَّهِ، فَإِنَّ الْفِقْهَ مِفْتَاحُ الْبَصِيرَةِ وَتَمَامُ الْعِبَادَةِ؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: در دین خدا دانا شوید، همانا دین شناسی و فقه، کلید بصیرت و کمال عبادت است.»

حدیث 268

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ بَذَرَ وَأَسْرَفَ زَالَتْ عَنْهُ النَّعْمَةُ؛
از امام کاظم (علیه السلام) روایت است: هرکس ولخرجی و اسراف کند، نعمت از دستش می رود.»
(بحارالانوار، ج 75 ص 327)

حدیث 269

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ وَلَدَهُ الْفَقْرُ أَبْطَرَهُ الْغِنَى؛
امام موسی بن جعفر (علیه السلام) فرمود: کسی که زاده فقر باشد، ثروتمندی او را به طغیان و سرمستی می کشد.»
(مسند الامام الكاظم (عليه السلام)، 2 ص 357)

حدیث 270

امام کاظم (علیه السلام): «وَجَدْتُ عِلْمَ النَّاسِ فِي أَرْبَعٍ: أَوَّلُهَا أَنْ تَعْرِفَ رَبَّكَ، وَالثَّانِيَةُ أَنْ تَعْرِفَ مَا صَنَعَ بِكَ، وَالثَّلَاثَةُ أَنْ تَعْرِفَ مَا أَرَادَ مِنْكَ، وَالرَّابِعَةُ أَنْ تَعْرِفَ مَا يُخْرِجُكَ مِنْ دِينِكَ؛
امام کاظم (علیه السلام) فرمود: دانش مردم را در چهار چیز یافتم: اول: آنکه پروردگارت را بشناسی، دوم: آنکه بدانی با تو و برای تو چه کرده است، سوم: آنکه بدانی از تو چه خواسته است، چهارم: آنکه بدانی چه چیز تو را از دینت بیرون می کند.»
(کشف الغمّه، ج 3 ص 45)

حدیث 271

امام کاظم (علیه السلام): «إِذَا كَانَ ثَلَاثَةٌ فِي بَيْتٍ فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا، فَإِنَّ ذَالِكَ مِمَّا يَغْمُهُ؛
امام کاظم (علیه السلام) فرمود: هر گاه سه نفر در خانه ای هستند، دو نفرشان جدا از رفیق خود، نجوا و
صحبت درگوشی نکنند، چرا که این کار، او را اندوهگین می سازد.
(مسندالامام کاظم (علیه السلام)، ج 1 ص 497)

حدیث 272

امام کاظم (علیه السلام): «مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ مَاءِ الْبَحْرِ كُلَّمَا شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ أَزْدَادَ عَطَشًا حَتَّى يَقْتُلَهُ؛
از وصایای امام کاظم (علیه السلام) به هشام: مَثَل دُنیا، همچون آب دریاست (که شور است). تشنه هر چه از
آن بنوشد، تشنه تر می شود، تا آنکه او را می کشد.»
(بحارالانوار، ج 75 ص 311)

حدیث 273

امام کاظم (علیه السلام): «بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ يَكُونُ ذَا وَجْهَيْنِ وَذَا لِسَانَيْنِ يُطْرَى أَخَاهُ إِذَا شَاهَدَهُ وَيَأْكُلُهُ إِذَا غَابَ عَنْهُ؛
از سخنان امام کاظم (علیه السلام): بد بنده ای است، بنده ای که دور و دوزبان است، هرگاه برادر دینی اش را
می بیند، او را می ستاید و تملّق می گوید و پشت سرش (بابدگویی) او را می خورد!
(بحارالانوار، ج 75، ص 310)

حدیث 274

امام کاظم (علیه السلام): «الْمُصِيبَةُ لِلصَّابِرِ وَاحِدَةٌ وَلِلْجَارِعِ اثْنَتَانِ؛
امام کاظم (علیه السلام) فرمود: مصیبت، برای انسان شکّیا یکی است و برای بی تابّی کننده دو تا می شود!»

حدیث 275

امام کاظم (علیه السلام): «أَفْضَلُ مَا يَتَقَرَّبُ بِهِ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ بِهِ الصَّلَاةُ وَبِرُّ الْوَالِدَيْنِ وَتَرْكُ الْحَسَدِ وَالْعُجْبِ وَالْفَخْرِ؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: پس از خداشناسی، برترین کاری که بنده به وسیله آن به خداوند نزدیک می شود عبارت است از: نماز، نیکی به پدر و مادر، و ترک حسد و خودپسندی و فخر فروشی.»
(تحف العقول، ص 391)

حدیث 276

امام کاظم (علیه السلام): «إِسْتَحْيُوا مِنَ اللَّهِ فِي سَرَائِرِكُمْ كَمَا تَسْتَحْيُونَ مِنَ النَّاسِ فِي عَلَانِيَتِكُمْ؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: در پنهان هایتان از خداوند شرم کنید، همچنان که در آشکار خود از مردم خجالت می کشید.»
(تحف العقول، ص 394)

حدیث 277

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجَّتَيْنِ حُجَّةَ ظَاهِرَةٍ وَحُجَّةَ بَاطِنَةٍ، فَأَمَّا الظَّاهِرَةُ فَالرُّسُلُ وَالْأَنْبِيَاءُ وَالْأَيْمَةُ، وَأَمَّا الْبَاطِنَةُ فَالْعُقُولُ؛

امام کاظم (علیه السلام) در سخنان خود به هشام بن حکم فرمود: خداوند را بر مردم دو حجت است: حجتی آشکار و حجتی پنهان و درونی.

اما «حجت آشکار»، رسولان و پیامبران و امامانند، اما «حجت باطنی»، عقل هاست.»
(اصول کافی ج 1 ص 16)

حدیث 278

امام کاظم (علیه السلام): «أَدَاءُ الْأَمَانَةِ وَالصَّدْقُ يَجْلِبَانِ الرِّزْقَ، وَالْخِيَانَةُ وَالْكَذِبُ يَجْلِبَانِ الْفَقْرَ وَالنِّفَاقَ؛
امام کاظم (علیه السلام) فرمود: امانت داری و راستی، روزی آور است، و خیانت و دروغ، فقر و نفاق می آورد.»
(تحف العقول، ص 403)

حدیث 279

امام کاظم (علیه السلام): «ثَلَاثَةٌ يُجْلِبْنَ الْبَصَرَ: النَّظَرُ إِلَى الْخُصْرَةِ وَالنَّظَرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَالنَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ؛
از سخنان امام کاظم (علیه السلام) است: سه چیز است که چشم را روشن و پر نور می کند: نگاه به سبزه، نگاه به آب جاری، و نگاه به چهره زیبا.»
(خصال، شیخ صدوق، ص 92)

حدیث 280

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ الْقُبْلَةُ عَلَى الْفَمِّ إِلَّا لِلزَّوْجَةِ وَالْوَلَدِ الصَّغِيرِ؛
امام کاظم (علیه السلام) فرمود: بوسه زدن بر دهان، جز نسبت به همسر و فرزند خردسال، روا نیست.»
(بحارالانوار، ج 75 ص 321)

حدیث 281

امام کاظم (علیه السلام): «ثَلَاثَةٌ يَسْتَظِلُّونَ بِظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: رَجُلٌ زَوَّجَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، أَوْ أَخْدَمَهُ،
أَوْ كَتَمَ لَهُ سِرًّا؛
امام هفتم فرمود: سه کس اند که در روز قیامت، که هیچ سایه ای جز سایه عرش الهی نیست، در پناه سایه

عرش خداوندند: مردی که برای برادر دینی اش زن بگیرد، یا به او خدمت کند، یا راز او را نگهدارد.»
(بحارالانوار، ج 72 ص 70)

حدیث 282

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الزِّيَادَةَ عَلَى نَفْسِهِ فَهُوَ فِي النُّقْصَانِ وَمَنْ كَانَ إِلَى النُّقْصَانِ أَكْثَرَ فَالْمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْحَيَاةِ؛
امام موسی بن جعفر (علیه السلام) فرمود: هرکس که در خود، افزایش و رشد نبیند، پیوسته در حال کاهش است و هرکس که بیشتر رو به نقصان و کاهش رود، مرگ برای او بهتر از زندگی است.»
(کشف الغمّه، ج 3 ص 42)

حدیث 283

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ سَرَّ مُؤْمِنًا فَبِاللَّهِ بَدَاءٌ وَبِالنَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) ثَنًى وَبِنَا ثَلَاثٌ؛
امام کاظم (علیه السلام) به علی بن یقطین فرمود: هر کس مؤمنی را شاد سازد، اوّل خدا را شاد کرده است، دوّم پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله) را، و در مرحله سوّم، ما را.»
(بحارالانوار، ج 71 ص 314)

حدیث 284

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا فِي الْأَرْضِ يَسْعَوْنَ فِيخَوَائِجِ النَّاسِ هُمْ الْأَمْنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛
معمر بن خلاد گوید شنیدم که امام کاظم (علیه السلام) می فرمود: خداوند را در روی زمین بندگان است که در تأمین نیازهای مردم می کوشند، آنان در روز قیامت، ایمن اند.»
(وسائل الشیعه، ج 11 ص 582)

حدیث 285

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ كُلَّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَزَادَ اللَّهَ وَإِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهُ وَتَابَ إِلَيْهِ».

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: کسی که هر روز به حساب خود نرسد، از ما نیست. پس اگر کار نیک کرده است، از خداوند توفیق بیشتر آن را بخواهد، و اگر کار بد کرده است، از آن کار استغفار کند و به سوی خدا توبه نماید.»
(وسائل الشیعه، ج 11 ص 377)

حدیث 286

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تَسْتَكْثِرُوا كَثِيرَ الْخَيْرِ وَلَا تَسْتَقِلُّوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ، فَإِنَّ قَلِيلَ الذُّنُوبِ يَجْتَمِعُ حَتَّى يَكُونُ كَثِيرًا»؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: کار نیک بسیار را، زیاد نشمارید، و گناهان کم را هم کم به حساب نیاورید، چرا که گناهان اندک، جمع می شوند، تا آنکه گناه بزرگ و بسیار می گردند.»
(امالی، شیخ مفید، ص 157)

حدیث 287

امام کاظم (علیه السلام): «كَفَى بِاللَّجَارِبِ تَأْدِيبًا وَبِمَمَرِّ الْأَيَّامِ عِظَةً»؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: تجربه ها برای ادب کردن، و گذشت روزها برای موعظه و پند، کافی است.
(حیة الامام موسی بن جعفر (علیه السلام)، ج 1 ص 256)

حدیث 288

امام کاظم (علیه السلام): «إِيَّاكَ أَنْ يَرَاكَ اللَّهُ فِي مَعْصِيَةٍ نَهَاكَ عَنْهَا وَإِيَّاكَ أَنْ يَفْقِدَكَ اللَّهُ عِنْدَ طَاعَةٍ أَمَرَكَ بِهَا؛ از امام کاظم (علیه السلام): بپرهیز که خداوند، تو را در معصیتی ببیند که از آن نهی کرده است، و بپرهیز که خداوند تو را در طاعتی نیابد که به آن فرمان داده است.»
(مسند الامام کاظم (علیه السلام)، ج 3 ص 246 و 248)

حدیث 289

امام کاظم (علیه السلام): «الْمُؤْمِنُ أَعَزُّ مِنَ الْجَبَلِ، الْجَبَلُ يُسْتَفَلُّ بِالْمَعَاوِلِ وَالْمُؤْمِنُ لَا يُسْتَفَلُّ دِينُهُ بِشَيْءٍ؛ امام کاظم (علیه السلام) فرمود: مؤمن سرسخت تر از کوه است. کوه با کلنگ کنده می شود، اما از دین مؤمن هیچ چیز کاسته و کم نمی گردد.»
(حیاه الامام موسی بن جعفر، ج 1 ص 275)

حدیث 290

امام کاظم (علیه السلام): «إِيَّاكَ أَنْ تَمْنَعَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَتُتَفَقَّ مِثْلِيهِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ؛ امام کاظم (علیه السلام) فرمود: مبدا که از خرج کردن در راه اطاعت خدا دریغ کنی، که در نتیجه دوبرابر آن را در نافرمانی خدا خرج کنی!»
(مسند الامام کاظم علیه السلام ج 3 ص 247)

حدیث 291

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الْحَرَامَ لَا يَنْمِي وَإِنْ نَمَى لِإِبَارِكٍ لَهُ فِيهِ، وَمَا أَنْفَقَهُ لَمْ يُوجَرَ عَلَيْهِ وَمَا خَلَّفَهُ كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ؛ امام کاظم (علیه السلام) فرمود: مال حرام رشد نمی کند، و اگر هم افزایش یابد برکت ندارد، و آنچه را هم که از حرام، انفاق کند، پاداش ندارد، و آنچه را هم که باقی گذارد، رهاوشه او به سوی آتش جهنم است.»

حدیث 292

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ طَلَبَ هَذَا الرِّزْقَ مِنْ جِلِّهِ لِيَعُوذَ بِهِ عَلَى عِيَالِهِ وَنَفْسِهِ كَانَ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛

از امام کاظم (علیه السلام) روایت است: هر کس این روزی را از راه حلال بجوید، تا به خانواده و به خودش برگرداند (و خرج خود و خانواده کند) همچون جهادگر در راه خداست.»
(تهذیب، ج 6، ص 184)

حدیث 293

امام کاظم (علیه السلام): «الَّتَحَدَّثُ بِنِعَمِ اللَّهِ شُكْرٌ وَتَرْكُ ذَلِكَ كُفْرٌ، فَارْبِطُوا نِعَمَ رَبِّكُمْ بِالشُّكْرِ وَحَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: یاد کردن نعمتهای الهی «شکر» است، و ترک آن ناسپاسی است. پس نعمت های پروردگار را به شکر پیوند دهید، و دارایی های خود را با پرداخت زکات، حفظ کنید.»
(حیة الامام موسی بن جعفر (علیه السلام)، ج 1 ص 248)

حدیث 294

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تُضَيِّعْ حَقَّ أَخِيكَ إِتْكَالاً عَلَى مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بِأَخٍ مَنْ ضَيَّعَتْ حَقُّهُ؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: حق برادر دینی خود را، به اتکای دوستی و رفاقت میان خود و او، ضایع مکن، زیرا کسی که حقش را تباه کنی، دیگر «برادر» نیست!»
(حیة الامام موسی بن جعفر (علیه السلام)، ج 1 ص 280)

حدیث 295

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّمَا يُحْتَاجُ مِنَ الْإِمَامِ إِذَا قَالَ صَدَقَ، وَإِذَا وَعَدَ أَنْجَزَ، وَإِذَا حَكَّمَ عَدَلَ؛
از سخنان امام کاظم (علیه السلام): از امام و پیشوا، این مورد نیاز است که: هرگاه سخن می گوید، راست بگوید،
و چون وعده می دهد، وفا کند، و چون حکم می کند، به عدالت رفتار کند.»
(حیة الامام موسى بن جعفر (علیه السلام)، ج 1 ص 280)

حدیث 296

امام کاظم (علیه السلام): «لَأَقَامَهُ الْحَدَّ لِلَّهِ أَنْفَعُ فِي الْأَرْضِ مِنَ الْقَطْرِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا؛
امام کاظم (علیه السلام) فرمود: بر پاداشتن و اجرای حدّ برای خدا، در روی زمین سودمندتر از باران چهل روز
است.»
(تهذیب، ج 10، ص 146، ح 573)

حدیث 297

امام کاظم (علیه السلام): «لَيْسَ مِنْ دَوَاءٍ إِلَّا وَهُوَ يُهَيِّجُ دَاءً وَلَيْسَ شَيْءٌ فِي الْبَدَنِ أَنْفَعُ مِنْ إِمْسَاكِ الْيَدِ، إِلَّا عَمَّا
يَحْتَاجُ إِلَيْهِ؛
امام کاظم (علیه السلام) فرمود: هیچ دارویی نیست؛ مگر آنکه دردی را تحریک می کند، برای بدن، چیزی
سودمندتر از امساک و نخوردن نیست، مگر آنچه که مورد نیاز بدن باشد.
(مسند الامام الكاظم (علیه السلام)، ج 3 ص 256)

حدیث 298

امام کاظم (علیه السلام): «لَوْ أَنَّ النَّاسَ قَصَدُوا فِي الطَّعَامِ لَأَسْتَقَامَتْ أَبْدَانُهُمْ؛

عمرو بن ابراهیم گوید: شنیدم که امام کاظم (علیه السلام) می فرمود: اگر مردم در خوراک، میانه روی داشته باشند، بدن هایشان استوار و سلامت می شود.
(محاسن برقی، ص 439)

حدیث 299

امام کاظم (علیه السلام): «اللَّحْمُ يُنْبِتُ اللَّحْمَ، مَنْ أَدْخَلَ جَوْفَهُ لُقْمَةً شَحْمٍ أَخْرَجَتْ مِنْهَا دَاءً؛ موسى بن بکر گوید شنیدم که امام کاظم (علیه السلام) می فرمود: «گوشت»، گوشت را می رویاند، هر کس یک لقمه «چربی» وارد بدن خود کند، به همان اندازه «درد» پدید می آورد.»
(محاسن برقی، ص 465)

حدیث 300

امام کاظم (علیه السلام): «كَثْرَةُ الْهَمِّ تُورِثُ الْهَرَمَ؛ امام کاظم (علیه السلام) فرمود: اندوه بسیار، پیری می آورد.»
(مسند الامام کاظم، ج 3 ص 265)

حدیث 301

امام کاظم (علیه السلام): «مَنْ ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ خَلْفِهِ، بِمَا هُوَ فِيهِ مِمَّا عَرَفَهُ النَّاسُ لَمْ يَغْتَبْهُ، وَمَنْ ذَكَرَهُ مِنْ خَلْفِهِ، بِمَا هُوَ فِيهِ مِمَّا لَا يَعْرِفُهُ النَّاسُ إِغْتَابَهُ، وَمَنْ ذَكَرَهُ بِمَا لَيْسَ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَهُ؛ امام کاظم (علیه السلام) فرمود: هر کس پشت سر دیگری، چیزی بگوید که در او هست و مردم هم آن را می دانند، او را غیبت نکرده است. هر کس پشت سر او چیزی بگوید که در او هست ولی مردم آن را نمی دانند، غیبتش را کرده است. و هر کس چیزی درباره کسی بگوید که در او نیست، به او بهتان زده است.»
(اصول کافی، ج 2 ص 358)

حدیث 302

امام کاظم (علیه السلام): «الْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ لِلْمُحْتَمِينَ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ مَخَافَةَ الدَّاءِ أَنْ يَنْزِلَ بِهِمْ، كَيْفَ لَا يَحْتَمُونَ مِنَ الذُّنُوبِ مَخَافَةَ النَّارِ إِذَا اشْتَعَلَتْ فِي أَبْدَانِهِمْ؛

امام کاظم (علیه السلام) فرمود: شگفتا! شگفتا! از آنان که از خوردنی و آشامیدنی پرهیز می کنند، از بیم آنکه درد، بر آنان فرود آید، چگونه از گناهان پرهیز نمی کنند، از بیم آتش، آنگاه که در بدن هایشان شعله افکند!»

(مسند الامام کاظم (علیه السلام)، ج 3 ص 251)

حدیث 303

امام کاظم (علیه السلام): «لَا تَمْنَحُوا الْجُهَالَ الْحِكْمَةَ فَتَظْلِمُوهَا، وَلَا تَمْنَعُوهَا أَهْلًا فَتَظْلِمُوهُمْ؛

از وصایای امام کاظم (علیه السلام) به هشام: «حکمت» را به نادانان ندهید، که به حکمت ظلم کرده اید و آن را از اهلش دریغ نکنید، که به آنان ستم کرده اید.»

(بحارالانوار، ج 75، ص 303)

حدیث 304

امام کاظم (علیه السلام): «إِنَّ الزَّرْعَ يَنْبُتُ فِي السَّهْلِ وَلَا يَنْبُتُ فِي الصَّفا، فَكَذَلِكَ الْحِكْمَةُ تَعْمُرُ فِي الْقَلْبِ الْمُتَوَاضِعِ وَلَا تَعْمُرُ فِي الْقَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ الْجَبَّارِ؛

امام موسی بن جعفر (علیه السلام) فرمود: زراعت، در زمین هموار می روید، نه در سنگلاخ. حکمت هم در دل متواضع، آباد می شود، نه در دل متکبر و گردنکش.»

(بحارالانوار، ج 75 ص 312)